

Západočeská univerzita v Plzni

Právnická fakulta

Diplomová práce

Imunity státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí

Bc. Tereza Šťastná

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Tereza ŠŤASTNÁ
Osobní číslo:	R16M0286P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Imunity státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí
Zadávací katedra:	Katedra mezinárodního práva

Zásady pro vypracování

Úvod

1. Vymezení základních pojmů
 - 1.1 Jurisdikce státu
 - 1.1.1 Trestní jurisdikce státu
 - 1.1.2 Výkon trestní jurisdikce
 - 1.1.3 Teritoriální a exteritoriální jurisdikce
 - 1.1.4 Univerzální jurisdikce
 - 1.2 Státní představitelé
 - 1.2.1 Trestní odpovědnost státních představitelů
 - 1.2.2 Individuální trestní odpovědnost státních představitelů
 - 1.2.3 Odpovědnost za zločiny podle mezinárodního práva
 - 1.2.4 Odpovědnost státu za jednání jeho představitelů
 - 1.3 Imunita
 - 1.3.1 Vysvětlení pojmu
 - 1.3.2 Druhy imunit
 2. Imunita racione personae (imunita osobní)
 - 2.1 Subjektivní rozsah osobní imunity
 - 2.2 Věcný rozsah osobní imunity
 - 2.3 Časový rozsah osobní imunity
 3. Imunita racione materiae (imunita funkční)
 - 3.1 Subjektivní rozsah funkční imunity
 - 3.2 Věcný rozsah funkční imunity
 - 3.3 Časový rozsah funkční imunity
 4. Aplikační praxe imunit státních představitelů ve světle jednotlivých případů
 - 4.1 Imunita racione personae
 - 4.2 Imunita racione materiae
- Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- ŠTURMA, Pavel a TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. Imunity v mezinárodním právu. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. ISBN 978-80-87488-25-6.
- CABAN, Pavel. Jurisdikční imunity států. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakladatelství IFEC, 2007. 161 s. ISBN 978-80-85889-89-5. International Law Commission. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts [online]. November 2001, Supplement No. 10 (A/56/10), chp.IV.E.1, [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ddb8f804.html>
- Sdělení MZV č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. In: Sbírka zákonů. 24. 09. 2009. International Law Commission. Report on the work of the sixty-sixth session [online]. 2014, A/69/10, Chapter IX [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/reports/2014/english/chp9.pdf&lang=EFSRAC>
- International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2017-05-03]. S. 17-18. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>
- UN Secretariat. Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. 31. 3. 2008. A/CN.4/596. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/596>
- Rozhodnutí Mezinárodního Soudního Dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf> Rozhodnutí
- Mezinárodního soudního dvora ze dne 16. listopadu 2010 ve věci Case Concerning Certain Criminal Proceedings in France (Republic of the Congo v. France) [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/129/16266.pdf>
- Belgium: Act of 1999 Concerning the Punishment of Grave Breaches of International Humanitarian Law. 10. February 1999, available at: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b5934.html> [accessed 11. April 2017]. ICRC. The Geneva Conventions of 12 August 1949 [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf> International Law Commission.
- Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts [online]. November 2001, Supplement No. 10 (A/56/10), chp.IV.E.1, [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ddb8f804.html>
- International Law Commission. Draft Articles on the Responsibility of International Organizations [online]. 2011, Supplement A/66/10, para. 87, [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_11_2011.pdf

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jaroslav Větrovský, PhD.**
Katedra mezinárodního práva

Datum zadání diplomové práce: **1. dubna 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Oto Kunz, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 17. září 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala samostatně a že byly všechny použité zdroje řádně citovány.

V Plzni dne 30. 03. 2021

.....
Bc. Tereza Šťastná

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Jaroslavu Větrovskému PhD. za odborné vedení, hodnotné připomínky a pomoc při zpracování této diplomové práce. Rovněž bych chtěla vyjádřit dík všem svým nejbližším, kteří mě v průběhu psaní této práce i celého studia podporovali.

Obsah

Úvod	- 1 -
1.Vymezení základních pojmů	- 4 -
1.1 Jurisdikce v mezinárodním právu.....	- 4 -
1.1.1 Trestní jurisdikce státu	- 5 -
1.1.2 Teritoriální jurisdikce	- 7 -
1.1.3 Extrateritoriální jurisdikce.....	- 7 -
1.1.4 Univerzální jurisdikce	- 8 -
1.2 Státní představitelé	- 12 -
1.2.1 Trestní odpovědnost státních představitelů za zločiny podle mezinárodního práva	- 13 -
1.2.2 Individuální trestní odpovědnost	- 17 -
1.2.2.1 Vnitrostátní trestní sankce	- 19 -
1.2.2.2 Přeshraniční trestní sankce	- 19 -
2.Pojem imunita	- 23 -
2.1. Imunita <i>ratione personae</i>	- 25 -
2.2 Imunita <i>ratione materiae</i>	- 30 -
2.2.1 Věcný rozsah	- 36 -
3.Výjimky z imunity <i>ratione materiae</i>	- 40 -
3.1 Imunita <i>ratione materiae</i> a zločiny podle mezinárodního práva	- 41 -
3.1.1 Státní praxe podporující výjimku z funkční imunity	- 48 -
3.1.2 Státní praxe proti výjimkám z imunity <i>ratione materiae</i>	- 53 -
3.2 Článek 7 Návrhu článků o imunitě státních představitelů vůči cizí trestní jurisdikci Komise pro mezinárodní právo	- 55 -
3.2.1. Rozbor ustanovení návrhu článku 7	- 58 -
3.2.2 Kritika návrhu článku 7	- 62 -
Závěr	- 66 -
Seznam použité literatury	- 71 -
Klíčová slova	- 83 -
Resumé	- 84 -

Úvod

Atributem mezinárodního systému je síť vzájemných vztahů převážně mezi státy uznávající společné principy. Ačkoli jsou některé principy v době neměnné, jiné prochází vývojem a proměnami. Tato geneze je reflexí zájmů a požadavků mezinárodního společenství, které prostřednictvím mezinárodního práva zajišťuje úpravu a ochranu těchto základních principů. Regulační rámec zachycený jednotlivými prameny mezinárodního práva tak předkládá státům předem stanovená pravidla hry, což do mezinárodních vztahů přináší prvek předvídatelnosti a stability.

Jelikož je mezinárodní právo od tohoto vnitrostátního velmi odlišné, neboť neexistuje nadřazený orgán států, který by určité jednání vynucoval a trestal, je tak na státech, aby samy pravidla dodržovaly. Motivací je především reciprocita v mezinárodních vztazích, která má značný vliv na dlouhodobé udržení funkční spolupráce mezi státy. Aby mohly mezinárodní vztahy fungovat, jsou dány zásady, které vymezují mantinely těchto vztahů. Mezi tyto základní zásady lze zařadit svrchovanou rovnost států a nevměšování se do vnitřní jurisdikce jiného státu.

Pro fungování mezinárodních vztahů je ochrana státní představitelů důležitou součástí mezinárodního práva. Vyjádřením respektu k těmto představitelům státu znamená vyjádření respektu k svrchovanosti státu. Ochrana těchto představitelů však není absolutní a neznamena, že je poskytována ve všech situacích. Tato ochrana je zajišťována prostřednictvím imunit státních představitelů, které tvoří překážku před výkonem jurisdikce cizího státu. V tomto ohledu institut imunity a jurisdikce, třebaže jsou oba projevem zásady svrchované rovnosti států, spolu v některých případech vzájemně soupeří.

V první kapitole této práce se tak budeme zabývat otázkami vymezení základních pojmů, a to jurisdikce a státních představitelů. V této části práce by měla být nalezena odpověď na pomocnou hypotézu, která si klade za cíl zjištění, zda je možné vykonávat trestní jurisdikci vůči cizímu státnímu představiteli. V první polovině úvodní kapitoly pojednáme o pojmu jurisdikce, jeho vymezení a obsahu. Tato kapitola směřuje vzhledem k tématu práce k vymezení pojmu jurisdikce trestní, jejích forem zejména pak s důrazem na jurisdikci extraterritoriální v návaznosti pak univerzální jurisdikcí, která je v této kapitole blíže popsána s ohledem na její vývoj po druhé světové válce. Druhá část této kapitoly klade důraz na vymezení pojmu státní představitel, související hmotněprávní otázky

individuální odpovědnosti ve vztahu ke zločinům podle mezinárodního práva podstatnou pro výkon trestní jurisdikce, a vyvození důsledků z individuální odpovědnosti. V této kapitole bude taktéž dotčena otázka vztahu odpovědnosti jednotlivce a odpovědnosti státu, přičemž pouze v rozsahu a souvislosti relevantní pro téma a následující vývoj práce, zejména v kontextu imunity *ratione materiae*.

V druhé kapitole se budeme zabývat stěžejní otázkou imunity. Z počátku kapitola poskytuje vymezení tohoto institutu a jeho podstaty a účelu. Následně budou charakterizovány dva typy imunity státních představitelů v mezinárodním právu, a to imunita *ratione personae* a imunita *ratione materiae*. V rámci dalšího přiblížení těchto dvou imunit budou vymezeny jejich rozdíly a zvláštnosti, s přihlédnutím k podmínkám jejich aplikace.

Druhá kapitola je podkladem pro následující třetí kapitolu. Tato závěrečná kapitola se bude zabývat o výjimkami z imunity *ratione materiae*. V počátečních podkapitolách bude věnována pozornost problematice výjimek, zejména s přihlédnutím k zločinům podle mezinárodního práva a vybrané vnitrostátní praxi zastávající pozitivní i negativní přístup k výjimkám z imunity *ratione materiae*. V následující podkapitole bude soustředěna pozornost na úlohu Komise pro mezinárodní právo, která připravuje Návrh článků o imunitě státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí. Úkolem Komise pro mezinárodní právo je kodifikace a rozvoj mezinárodního práva, její úlohou a snahou je sjednocení úpravy imunit státních představitelů, přičemž vychází primárně z praxe vnitrostátních soudů a obyčejového práva. V kontextu Návrhu článků bude kladen důraz na rozbor návrhu článku 7, který se zabývá výjimkami z imunity *ratione materiae*. V této části bude rovněž věnován prostor kritickému zhodnocení předmětného článku. Kapitola třetí je jádrem této diplomové práce a klade si za cíl podpořit či vyvrátit hlavní hypotézu, a to, zda existují výjimky z imunity *ratione materiae*. Pokud ano, zda je možné za tyto výjimky považovat zločiny podle mezinárodního práva a v jakém rozsahu. V závěru budou zhodnocena jednotlivá zjištění ve vztahu k vypořádání všech stanovených hypotéz.

V práci bylo využito několik výzkumných metod. V prvních dvou kapitolách se jedná o metodu deskriptivní, která slouží zejména k charakteristice pojmů a uvedení teoretických přístupů do vzájemných souvislostí. V třetí kapitole bylo pracováno jak s metodou deskriptivní, tak analytickou a deduktivní. Tyto dvě následující metody posloužily k rozboru a vylíčení klíčových aspektů uvedených

rozhodnutí a vyvození závěrů ze zjištěných a uvedených argumentů vztahující se k jednotlivým otázkám ve vztahu institutu imunit, tak jejich výjimek v práci adresovaných.

V rámci použitých zdrojů bylo čerpáno z české a převážně anglicky psané literatury. V práci jsou použity převážně monografie, učebnice mezinárodního práva a cizojazyčné články související s tematikou. Z českých autorů lze příkladem uvést P. Šturmu či J. Jelínka, Č. Čepelku zatímco z anglicky píšících to pak jsou například A. Cassese, I. Bantekas, B. H. Oxman či R. O'Keefe. Dále práce pracuje s mnohačetnými primárními zdroji od vnitrostátní legislativy některých států, přes mezinárodní úmluvy a smlouvy, přes návrhy článků Komise pro MP z různých relevantních oblastí, až po soudní rozhodnutí MSD a jiných soudních orgánů, vykládajících právo. Mezi článků, patří například M. A. Tunks, A. Bianchi, P. Šturma či D. Akande a S. Shah a další. Mimo jiné práce vychází z publikací Komise pro mezinárodní právo.

V

1. Vymezení základních pojmů

V této kapitole bude věnován prostor základním pojmům, které již samy o sobě plynou z tématu této práce, a jsou tak stavebními kameny dalšího zkoumání imunit státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí. V následujícím textu přiblížíme význam pojmu jurisdikce a jejích druhů, s důrazem na univerzální jurisdikci. Dále se budeme zabývat pojmem státní představitel a posuzování odpovědnosti těchto osob za zločiny podle mezinárodního práva a dalšími otázkami s tímto spojenými.

1.1 Jurisdikce v mezinárodním právu

Slovo jurisdikce pochází z latiny, *iuris dictio*, lze přeložit jako „řící, co je podle práva”.¹ Tento pojem může mít více významů.² Technicky lze k otázce jurisdikce států přistupovat dvěma způsoby. První způsob je dán tím, že státy mohou vykonávat jurisdikci, jak uznají za vhodné, pokud to není konkrétně zakázáno, nebo neexistuje opačné pravidlo. Druhý vychází ze skutečnosti, že státům není dovoleno vykonávat jurisdikci, pokud neexistuje pravidlo povolující opak.³

Státy, jakožto suverénní subjekty mezinárodního práva, jsou oprávněny k vykonávání své moci jak uvnitř, tak vně svého území. Při výkonu moci mimo své území, na mezinárodní úrovni, jsou omezeny suverenitou ostatních subjektů mezinárodního práva. Všechny subjekty mezinárodního práva mohou svou moc vykonávat výlučně způsobem, který je v souladu se zásadami svrchované rovnosti a nevměšování se do vnitřních záležitostí, jakož i s dalšími mezinárodněprávními závazky.

V literatuře neexistuje ustálená definice, která by pojem jurisdikce, jenž se spolu s vývojem mezinárodního práva dotvářel a měnil, vymezovala. Stavebním kamenem jurisdikce států a mezinárodního práva jako takového jsou zásady stanovené v případě *Lotus*. První zásadou věci *Lotus* je, že stát nemůže vykonávat

¹ BÍLKOVÁ, Veronika. Extraterritoriální aplikace lidských práv – Pohledu z Evropy do Ameriky. In. *Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diferenciacce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. S. 10. ISBN 978-80-87146-54-5

² MILLS, A. Rethinking Jurisdiction in International Law. *British Yearbook of International Law* [online]. 2014, 84(1), 187-239 [cit. 2021-03-21]. ISSN 0068-2691. Dostupné z: doi:10.1093/bybil/bru003

³ RYNGAERT, Cedric. *Jurisdiction in international law*. Second edition. New York, NY: Oxford University Press, 2015. S. 21. ISBN 978-0-19-968851-7

svou jurisdikci mimo své území, pokud mu to neumožňuje mezinárodní smlouva nebo obyčejové právo. Druhá pak stanoví, že na svém území může stát vykonávat svou jurisdikci v jakékoli věci, i když mu to neumožňuje žádné zvláštní pravidlo mezinárodního práva. V těchto případech mají státy širokou diskreční pravomoc, která je omezena pouze zakazujícími pravidly mezinárodního práva.⁴

Jak již bylo výše uvedeno, na pojem jurisdikce lze nazírat z různých hledisek. Jedním z nich je jurisdikce jako právní moc nebo oprávnění k interpretaci a aplikaci práva, tedy soudní pravomoc a příslušnost. Jiné hledisko chápe jurisdikci jako právo suveréna vládnout, vydávat zákony, vykonávat moc, a zohledňuje dělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Z dalšího hlediska lze jurisdikci chápat jako oprávnění subjektu mezinárodního práva vykonávat svou suverénní moc na základě určitého právního titulu.⁵

Takovým právním titulem může být určité území, vztah mezi subjektem mezinárodního práva a právnickou nebo fyzickou osobou, registrace objektu ve veřejném seznamu nebo může znamenat různé závazky, které vyplývají z mezinárodního práva smluvního či obyčejového. Dle výše uvedeného lze jurisdikci rozdělit na teritoriální, extrateritoriální a univerzální. Pro účely této diplomové práce bude dále věnován prostor pouze vybraným druhům jurisdikce trestní.

1.1.1 Trestní jurisdikce států

Koncept imunity je nutně založen na předchozí existenci trestní jurisdikce států, bez níž by samotný institut imunity neměl opodstatnění. V mezinárodním právu je jurisdikcí míněna pravomoc státu regulovat jeho záležitosti v rámci svých vnitrostátních právních předpisů. Je třeba poznamenat, že pojem trestní jurisdikce se vztahuje především na pravomoc státu stíhat trestné činy, které jsou jako takové stanoveny v použitelných ustanoveních právních předpisů států⁶. Ve věcech trestních termín jurisdikce popisuje pravomoc nebo autoritu států vytvářet

⁴ Rozhodnutí Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ve věci *S. S. Lotus*, Haag ze dne 07. 09. 1927., č. (ser. A) No. 10 (Sept. 7) [online]. In *Worldcourts*. Dostupné z: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.09.07_lotus.htm

⁵ ONDŘEJ, Jan. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. S. 42. ISBN 80-86473-69-4

⁶ International Law Commission. *Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-01-03]. S. 13. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>

(legislativní jurisdikce), aplikovat (soudní jurisdikce) a vykonávat (exekutivní jurisdikce) trestněprávní předpisy.⁷

Trestní právo chrání především zájmy státu a společnosti, jeho funkcí je ochrana společnosti před kriminalitou⁸. Vnitrostátní soud příslušný v trestní věci rozhoduje vždy dle práva svého státu, a *vice versa*, tedy pokud se na nějaký skutek vztahuje trestní právo hmotné určitého státu, je o tomto skutku oprávněn rozhodovat soud tohoto státu.⁹ Lze stíhat trestné činy, které byly na území příslušného státu nejen přímo spáchány, ale i ty, jejichž následky se na tomto území pouze projeví, a v některých případech i takové trestné činy, které jsou s tímto územím jen nepřímě spojeny. V mezinárodním právu je soudní jurisdikce závislá na té legislativní. Vnitrostátní soudy nemohou vykonávat soudní pravomoc nad jednáním, které nebylo uznáno trestným zákonodárcem státu.¹⁰ Trestní jurisdikce soudů státu podle mezinárodního práva je primárně územní (teritoriální). Pouze za výjimečných podmínek mohou vnitrostátní soudy rovněž uplatňovat extraterritoriální jurisdikci a za přísnějších a užších podmínek jurisdikci univerzální.

Vzhledem k tomu, že se budeme zabývat imunitou státních představitelů rovněž ve světle Návrhu článků Komise pro mezinárodní právo o imunitě státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí, je vhodné poukázat na návrh článku 3, který poskytuje definici trestní jurisdikce pro účely dalšího zkoumání imunit státních představitelů jako všechny formy jurisdikce, procesů, postupů a úkonů, které jsou podle vnitrostátního práva státu, který vykonává jurisdikci nezbytné k tomu, aby soud stanovil a vymáhal individuální trestní odpovědnost vyplývající ze spáchání činu označeného jako trestný čin nebo přestupek podle příslušného vnitrostátního práva.

⁷ BANTEKAS, Ilias. Criminal Jurisdiction of States under International Law. In. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [online]. 2011 [cit. 2021-31-01]. Odst. 1. Dostupné z: <https://opil.oup.com/view/10.1093/law/epil/9780199231690/law-9780199231690-e1021?rskey=6zI6yS&result=2&prd=EPIL>

⁸ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. S. 35. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁹ AKEHURST, Michael. Jurisdiction in International Law, in *British Yearbook of International Law*. London: Oxford University Press, 1972-1973, S 179 a násl.

¹⁰ O'KEEFE, R. Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2004, 2(3), 735-760 [cit. 2021-03-21]. ISSN 1478-1387. S. 737 Dostupné z: doi:10.1093/jicj/2.3.735

Pro účely definice pojmu trestní jurisdikce je základ pravomoci státu vykonávat jurisdikci irelevantní.¹¹ Vztah individuální trestní odpovědnosti a imunity bude přiblížen v kapitole č. 2.

1.1.2 Teritoriální jurisdikce

Stát je jakožto mezinárodní entita spojená určitým územím, na kterém má výlučnou pravomoc, oprávněn ke správě vlastního obyvatelstva. Stát jako územní suverén na svém území disponuje teritoriální jurisdikcí, které podléhají všechny osoby a věci, které se zde nacházejí. V pravomoci státu je rovněž přijímat a vymáhat vnitrostátní právní předpisy skrze různé vnitřní mechanismy.¹² Jakákoliv výjimka ze suverenity v rámci území státu může být stanovena pouze se souhlasem takového státu. Ten ovšem musí vzít v úvahu, že absolutní a úplná povaha teritoriální jurisdikce může být modifikována buď obecnými principy mezinárodního práva, nebo zvláštními závazky dobrovolně uzavřenými touto územní mocností.¹³

Stát v základním pojetí vykonává z principu teritoriální jurisdikce svou pravomoc pouze na svém státním území. Pojetí teritoriální jurisdikce bylo ale rozšířeno na trestné činy, které byly spáchány na území státu pouze částečně. Zde přichází na řadu rozdělení teritoriální jurisdikce na subjektivní, tedy ta, která umožňuje státu, aby uplatnil svou pravomoc nad trestným činem, který byl na území tohoto státu započat, ale dokončen již mimo toto území, a objektivní, jež umožňuje státu stíhat takové trestné činy, které byly započaty na cizím území, ale dokonány na území tohoto státu.¹⁴

1.1.3 Extrateritoriální jurisdikce

Mezinárodní právo umožňuje státům vykonávat trestní personální jurisdikci nad trestnými činy spáchanými na cizí půdě, pokud existuje přímá a podstatná souvislost (*substantial and effective link*) mezi státem vykonávajícím jurisdikci

¹¹ International Law Commission. *Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2017-05-03]. 17-18. S 14. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>.

¹² BROWNLIE, Ian. *Principles of public international law*. 7. vydání.. New York: Oxford University Press, 2008. S. 301. ISBN 978-0-19-955683-0.

¹³ DIXON, Martin. *Textbook on International Law* [online]. Oxford University Press, 2013 [cit. 2021-03-21]. S. 144. ISBN 9780199574452. Dostupné z: doi:10.1093/he/9780199574452.001.0001.

¹⁴ RYNGAERT, Cedric. *Jurisdiction in International Law*, 1. vydání, Oxford University Press, Oxford 2008, S. 76. ISBN: 978-0199544714.

a jednotlivcem. Institut personální jurisdikce můžeme zařadit mezi extraterritoriální jurisdikce, neboť se převážně uplatňuje mimo území příslušného státu. Personální jurisdikci lze rozdělit na aktivní personální jurisdikci a pasivní personální jurisdikci.¹⁵

V případě aktivní personální jurisdikce je vůlí státu, aby jeho státní příslušníci dodržovali jeho vlastní právní předpisy bez ohledu na to, kde jsou, a bez ohledu na právní předpisy státu, kde byl trestný čin spáchán. Stát je oprávněn uplatnit aktivní personální jurisdikci jak ve vztahu ke svým občanům pobývajícím v zahraničí, tak i vůči osobám, které se nově staly jeho občany po spáchání trestného činu, nebo vůči těm, které nadále jeho občany nejsou.¹⁶ Pasivní personální jurisdikce se uplatní v případech, kdy je občan daného státu obětí trestného činu v zahraničí.¹⁷ Na základě tohoto principu může stát aplikovat svou jurisdikci vůči cizímu státnímu příslušníkovi, který spáchal trestný čin vůči občanu daného státu na cizím území v souladu s mezinárodním právem.¹⁸

Další jurisdikcí, jež může stát uplatnit, je jurisdikce z titulu ochrany a registrace, kterým vzhledem k zaměření této práce nebude věnován prostor.

1.1.4 Univerzální jurisdikce

Dle výše uvedeného by primárně příslušnými měly být ty vnitrostátní soudy, v jejichž státě k trestnému činu došlo. Jelikož však mezinárodní zločiny bývají také páchany představiteli států, tato metoda vymáhání mezinárodního práva a lidských práv často selhává.¹⁹ Aby bylo možné čelit těmto případům beztrestnosti, lze využít dvou dalších možností, jak účinně vymáhat ochranu lidských práv. Prvním z nich je Mezinárodní trestní soud (*International Criminal Court, MTS*), mezinárodní *ad hoc* tribunály nebo cizí vnitrostátní soudy. Zde přichází na řadu pojem univerzální jurisdikce.

¹⁵ BROWNLIE, Ian. *Principles of public international law*. 7. vydání. New York: Oxford University Press, 2008. S. 303. ISBN 978-0-19-955683-0.

¹⁶ RYNGAERT, Cedric. *Jurisdiction in international law*. Second edition. New York, NY: Oxford University Press, 2015. S 104 ISBN 978-0-19-968851-7.

¹⁷ BROWNLIE, Ian. 2008 op. cit. S 304.

¹⁸ MCCARTY, John. G. The Passive Personality Principle and Its Use in Combating International Terrorism. *Fordham International Law Journal*. 13(3). 1989. S. 300-301. Dostupné z: <https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol13/iss3/3>

¹⁹ AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), 815-852 [cit. 2021-03-21]. S. 816. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ejil/article/21/4/815/418198>

Jak bylo uvedeno výše, extraterritoriální jurisdikce státu je omezena na případy, kdy existuje „přímá a podstatná souvislost mezi státem vykonávajícím jurisdikci a dotčenou věcí“.²⁰ Pokud by stát chtěl vykonávat extraterritoriální jurisdikci v případě, ve kterém by absentovala tato podmínka, takový výkon by byl považován za porušení svrchovanosti jiných států.²¹ V případě mezinárodních zločinů je ale zásada svrchované rovnosti států do jisté míry prolomena.²² Princip univerzální jurisdikce je založen na předpokladu, že je nutné rozšířit donucovací mechanismy potřebné k ochraně jednotlivců před nejzávažnějším porušováním lidských práv, tj. mezinárodní zločiny. Když tedy soudy státu vykonávají univerzální jurisdikci, stát nejedná jen svým jménem *uti singulus*, ale jménem mezinárodního společenství jako celku.²³

Přestože mezinárodní právo připouští univerzální jurisdikci, je to vnitrostátní právo států, které přiznává jurisdikci vnitrostátním soudům. Stát je tedy podle mezinárodního práva oprávněn ve své vnitrostátní úpravě kriminalizovat určité jednání, k němuž dochází v zahraničí, i za takové podmínky, že v době spáchání takového trestného činu neexistuje přímá vazba mezi takovým státem zakotvující univerzální jurisdikci a předmětným trestným činem.²⁴ Na rozdíl od výše uvedených jurisdikcí, univerzální jurisdikce nevyžaduje teritoriální nebo personální souvislost s předmětným činem nebo pachatelem, nad nimiž může stát legitimně uplatňovat svou pravomoc. Principem univerzální jurisdikce je oprávnění státu stíhat závažné zločiny za účelem ochrany mezinárodního společenství jako celku.²⁵ Příkladem lze uvést případ, kdy byla v souladu se zásadou univerzální jurisdikce odsouzena řada pachatelů genocidy ve Rwandě z roku 1994 v Belgii²⁶ dle jejího

²⁰ DUGARD, John. *International Law: A South African Perspective*. 4. vydání. Juta Cape Town: Juta Academic, 2011. S. 148. ISBN: 978-0702186462.

²¹ DUGARD. 2011. op. cit., S. 152

²² YEE, S. Universal Jurisdiction: Concept, Logic, and Reality. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2011, 10(3), 503-530 [cit. 2021-03-28]. S. 505. Dostupné z: doi:10.1093/chinesejil/jmr041.

²³ ABI-SAAB, G. The Proper Role of Universal Jurisdiction. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2003, 1(3), 596-602 [cit. 2021-03-28]. S. 600. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/1/3/596/2188883?redirectedFrom=PDF>.

²⁴ O'KEEFE, R. Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2004, 2(3), 735-760 [cit. 2020-12-28]. S. 736. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/2/3/735/841572>

²⁵ SHAW, Malcolm N. *International Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2008 [cit. 2021-03-23]. S. 668. ISBN 9780511841637. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/international-law/international-law-today/A2A4CB7F13D73E0AA98317A182612B31>

²⁶ Rozhodnutí Cour de Assises de L'Arrondissement Administratif de Bruxelles-Capitale, Belgique ze dne 08. 06. 2001. Prosecutor v Vincent Ntezimana, Alphonse Higaniro, Consolata Mukangango and

vnitrostátního práva na základě Ženevských úmluv a jejich Protokolů I a II.²⁷ Jednalo se tak o první případ v historii, kdy třetí stát usvědčil státy z válečných zločinů, které se stíhajícího státu nijak nedotýkaly. Tento případ se však nezabýval vysoce postavenými státními představiteli. Dalšími státy, které uplatnily univerzální jurisdikci ve věci genocidy ve Rwandě bylo Švýcarsko a Kanada.²⁸

Vývoj univerzální jurisdikce

Po druhé světové válce byla aplikace univerzální jurisdikce rozšířena ze stávajících zločinů pirátství²⁹ a obchodování s otroky³⁰ na další zločiny. Koncept univerzální jurisdikce se výrazně rozvinul vzhledem k ustavení Mezinárodního vojenského tribunálu (*International Military Tribunal, MVT*)³¹. Zastánci univerzální jurisdikce pevně vytyčili principy, které se vyvinuly z norimberských procesů a které byly potvrzeny Valným shromážděním Organizace spojených národů jakožto základ současné aplikace univerzální jurisdikce na zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a genocidu, což bylo posléze zakotveno v Ženevské úmluvě z roku 1949.³²

Myšlenka, že souvislost s nejtěžšími zločiny může vést za určitých okolností k omezení svrchovannosti, se postupně stala všeobecnou zásadou. Později mezinárodní úmluvy a do jisté míry i mezinárodní obyčejové právo principu univerzální jurisdikce rozšířilo pole působnosti. Mezinárodní společenství od té doby označilo mezinárodní zločiny, které jsou tak závažné, že svou podstatou míří

Julienne Mukabutera. [online]. Dostupné z: [http://www.haguejusticeportal.net/Docs/NLP/Belgium/Ntezimana_arret_\(8-6-2001\).pdf](http://www.haguejusticeportal.net/Docs/NLP/Belgium/Ntezimana_arret_(8-6-2001).pdf)

²⁷ KAYITANA, Evode. States' criminal jurisdiction under International Law: fostering a common and better understanding. *Nnamdi Azikiwe University Journal of International Law and Jurisprudence*. [online]. 2018. 9(1). [cit. 05. 01. 2021]. S. 20. Dostupné z: <https://www.ajol.info/index.php/naujilj/article/view/168802>

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Sdělení MZV č. 240/1996 Sb., o sjednání Úmluvy Organizace Spojených národů o mořském právu. In: *Sbírka zákonů*. 06. 09. 1996. Článek 105

³⁰ BASSIOUNI, Cherif. M., History of Universal Jurisdiction and Its Place in International Law. In MACEDO, Stephen. (ed.) *Universal Jurisdiction: National Courts and the Prosecution of Serious Crimes under International Law*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006. S. 49. ISBN: 978-0812219500

³¹ International Law Commission. *The Charter and Judgment of the Nürnberg Tribunal – History and Analysis: Memorandum submitted by the Secretary-General*. [online]. 1949 [cit. 21. 02. 2021]. A/CN.4/5.. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_5.pdf.

³² MORRIS, Madeline. H. Universal Jurisdiction in a Divided World: Conference Remarks. *New England Law Review*. [online]. 2001. 35(2) [cit. 18. 01. 2021]. S. 346. Dostupné z: https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1846&context=faculty_scholarship

proti celému mezinárodnímu společenství a jeho zájmům, a proto musí být univerzálně odsouzené.

Postupně v návaznosti na páchání dalších mezinárodních zločinů byla škála aplikace univerzální jurisdikce, dle některých odborníků rozšířena o další mezinárodní zločiny. Mimo pirátství, otroctví, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, genocidu se jedná také o mučení, terorismus, zločiny proti míru, *apartheid* a další.³³

Většina komentátorů vnímá ustanovení Ženevských konvencí jako takové, jež zakotvuje princip univerzální jurisdikce, tj. ustanovení zakládající povinnost stran vyhledat a postavit podezřelé z mezinárodních zločinů před vlastní vnitrostátní soudy.³⁴ Další odborníci nicméně tvrdí, že skutečnost, že univerzální jurisdikce není zmíněna v ustanovení Ženevských úmluv explicitně, nezakládá ji.³⁵ V ustanoveních Ženevských úmluv byla zakotvena povinnost *aut dedere aut judicare*, tedy vykonávat jurisdikci vůči podezřelým na svém území nebo je vydat té smluvní straně Ženevských úmluv, která je ochotna tak učinit, nebo vydat podezřelého MTS. Univerzální jurisdikce je však právem, nikoli povinností, proto princip univerzální jurisdikce zahrnuje pouze pravomoc stíhat, nikoli povinnost tak činit.³⁶ Stát tedy nemá povinnost vykonávat univerzální jurisdikci, pokud si to nepřaje. Umožnit všem státům tímto způsobem sdílet právo na jurisdikci má fungovat jako záruka proti beztrestnosti a zabránit údajným pachatelům vybraných mezinárodních zločinů v nalezení bezpečného útočiště ve třetích zemích.

Absolutní a podmíněná univerzální jurisdikce

³³ BROOMHALL, Bruce. Towards the Development of an Effective System of Universal Jurisdiction for Crimes under International Law. *New England Law Review*. [online]. 2001, 35(2). S. 403-404. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2010/MVZ155/um/broomhall_-_universal_jurisdiction_komplet.pdf

³⁴ ŠTURMA, Pavel. Univerzální jurisdikce a postih závažných porušení Ženevských úmluv z r. 1949. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2009, 4. S. 175-184. ISBN 978-80-246-1816-6. ; MORRIS, Madeline. H. Universal Jurisdiction in a Divided World: Conference Remarks. *New England Law Review*. [online]. 2001. 35(2) [cit. 18. 01. 2021]. S. 346. Dostupné z: https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1846&context=faculty_scholarship.

³⁵ BOWETT, D. W. Jurisdiction: Changing Patterns of Authority over Activities and Resources. *British Yearbook of International Law* [online]. 1983, 53(1), 1-26 [cit. 2021-03-23]. ISSN 0068-2691. S. 12 Dostupné z: <https://academic.oup.com/bybil/article-abstract/53/1/1/272189>

Univerzální jurisdikci lze typově rozdělit na absolutní a podmíněnou.³⁷ Absolutní univerzální jurisdikce (také nazývaná *in absentia*) vzniká, když soud státu uplatňuje jurisdikci nad mezinárodním zločinem, zatímco podezřelý není přítomen na území tohoto státu.³⁸ Naopak, podmíněná univerzální jurisdikce se vykonává, když je podezřelý již ve státě, který tuto jurisdikce uplatňuje.³⁹

Ačkoli neexistuje koncepční vymezení zvolení užití univerzální jurisdikce absolutní nebo podmíněné, státy mají tendenci preferovat univerzální jurisdikci podmíněnou, tedy v situaci, kdy se podezřelý na jejich území nachází. Důvodem pro preferenci podmíněné univerzální jurisdikce může být jak mezinárodní zdvořilost (*lat. comitas gentium*), tak například zajištění práva na spravedlivý proces.⁴⁰ Dalšími důvody pro volbu podmíněné univerzální jurisdikce je aspekt praktičnosti, kdy může být brána v úvahu obtížnost získávání důkazního materiálu, či pragmatický přístup států, kteří nechtějí nadměrně zatěžovat svůj soudní systém.⁴¹

1.2 Státní představitelé

Význam pojmu státní představitel není zcela jednoznačně určen. V cizích jazycích se vedle odlišnosti terminologie (např. „*state official*” v angličtině nebo „*representant*” ve francouzštině) uplatňuje také jiné a často posunuté chápání významu tohoto pojmu. Vzhledem ke zkoumání imunit státních představitelů je potřebné vymezit okruh těchto osob v závislosti právě na imunitě, kterou tito představitelé požívají.

Jeden z možných výkladů vnímá státní představitele (*state officials*) úzce, a to jako první tři nejdůležitější představitele státu (tzv. trojka), konkrétně tedy hlavu státu,

³⁷ CRYER, Robert. *An introduction to international criminal law and procedure*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2010. S. 52. ISBN 978-0-521-11952-8.

³⁸ KORULA, E. Universal Jurisdiction for Core International Crimes. In. BERGSMO, Morten, YAN, Ling. (ed.) *State Sovereignty and International Criminal Law*. Beijing. Torkel Opsahl Academic Epublsher. 2012, 262. S. 137. ISBN 978-82-93081-35-7

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 02. 02. 2021]. Joint Separate Opinion of Judges Higgins, Kooijmans and Buergenthal Rozhodnutí. S.80. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/121/judgments>

⁴¹ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 03. 10. 2021]. Dissenting opinion of Judge Van den Wyngaert. S. 172. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/121/judgments>

předsedu vlády a ministra zahraničních věcí. Toto pojetí je založeno na mezinárodním obyčejovém právu⁴² a taktéž na ustanovení Úmluvy o zvláštních misích z roku 1969, konkrétně článku 21, kde je upraven status hlavy státu a osob ve vysokém postavení (*persons of high rank*). Přestože je zde vymezen konkrétní okruh osob výše jmenovaných, v odst. 2 tohoto článku je uveden neuzavřený výčet osob ve vysokém postavení, které požívají zvláštních imunit dle mezinárodního práva.⁴³ K tomuto pojetí přitakal rozsudek Mezinárodního soudního dvora (*International Criminal Court, MSD*) Kongo proti Belgii (*Arrest Warrant Case z roku 2002*), který za státní představitele označil taktéž tři přední funkcionáře státu, mezi něž mimo hlavy státu (v mnoha případech např. prezident), předsedy vlády, zařadil taktéž ministra zahraničí. Toto pojetí je rovněž potvrzením mezinárodního obyčeje.⁴⁴

Podle jiného pojetí jsou za státní představitele považovány všechny osoby ve vysokém postavení, které požívají imunit právě díky své pozici. Další z možných výkladů počítá mezi státních představitele všechny současné i bývalé státní představitele, zároveň je tato definice nejširší.⁴⁵ V případě MSD *Djibouti proti Francii* bylo však potvrzeno, že mezi vysoce postavené osoby požívající zvláštních imunit se neřadí neministerští představitelé jako je např. nejvyšší státní zástupce nebo hlava národního bezpečnostního úřadu.⁴⁶ Pro účely této práce budeme dále pracovat s definicí státních představitelů v užším slova smyslu.

1.2.1 Trestní odpovědnost státních představitelů za zločiny podle mezinárodního práva

Důležitým hlediskem výkonu trestní jurisdikce je obecně trestní odpovědnost jednotlivce. Trestní odpovědností jednotlivce lze rozumět povinnost

⁴² ŠTURMA, Pavel a Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, ed. *Immunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. S. 183. ISBN 978-80-87488-25-6

⁴³ Vyhláška č. 40/1987 Sb., o Úmluvě o zvláštních misích. In: *Sbírka zákonů*. 25. 05. 1987 Convention on Special Missions, Adopted by the General Assembly of the United Nations on 8 December 1969.

⁴⁴ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>

⁴⁵ International Law Commission. Preliminary report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction, by Roman Anatolevich Kolodkin, Special Rapporteur [online]. 2008, A/CN.4/601 [cit. 11. 02. 2021]. S. 185. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_601.pdf

⁴⁶ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag ze dne 04. 06. 2008. Djibouti v. France. [online]. Para 185-6 a 194. *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/136/judgments>

pachatele trestného činu nést nepříznivé právní důsledky spáchaného činu, tedy trestní sankci. Trestní odpovědnost trestně odpovědné fyzické osoby vzniká jednáním, kterým porušila nebo ohrozila zájem chráněný trestním zákonem, a je pro tento spáchaný čin povinna se vůči státu podrobit právní následkům.⁴⁷

Otázka trestní odpovědnosti státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí závisí na charakteristice trestného jednání takového jednotlivce, a to, v jakém postavení takové jednání činí. Samotná odpovědnost státního představitele neznamena, že bude tato odpovědnost také dovedena do důsledku a v rámci cizí trestní jurisdikce sankcionována. Ačkoli je státní představitel individuálně odpovědný za své trestné jednání, mohou existovat překážky k naplnění této odpovědnosti, zejména ve vztahu k trestnímu stíhání a trestání tohoto jednotlivce. Těmito překážkami jsou zejména imunity státních představitelů, jejichž povaha se odvíjí od jejich funkce. Otázka imunit státních představitelů bude detailněji analyzována v kapitole č. 2 této práce.

Zločiny podle mezinárodního práva

Termín mezinárodní zločin může mít více významů, které je třeba blíže vymezit ve vztahu k individuální odpovědnosti jednotlivce, potažmo představitele státu. Pojem mezinárodní zločin je v odborné literatuře často skloňován. V některých případech označuje hrubé porušení norem mezinárodního práva ze strany států, v jiných se jím rozumí zvláště závažné protiprávní jednání spáchané jednotlivcem či je vnímán ve smyslu odpovědnosti státu za porušení mezinárodního práva jednotlivcem nebo ve spojitosti s trestným jednáním jednotlivce s mezinárodním prvkem. Účelem této podkapitoly je vymezit jednotlivé možnosti chápání pojmu mezinárodní zločin pro téma této práce relevantních.

Od termínu zločiny podle mezinárodního práva (*crimes under international law*), jimiž jsou míněna závažná protiprávní jednání páchaná jednotlivci, je nutné odlišit termín mezinárodní zločiny států (*international crimes*), nebo dle kodifikace Návrhu článků Komise OSN pro mezinárodní právo (KMP) o odpovědnosti států za protiprávní chování z roku 2001, konkrétně čl. 40, nové označení „závažná

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). S. 22. ISBN 978-80-7502-380-3.

porušení závazků vyplývajících z kogentních pravidel mezinárodního práva”,⁴⁸ kterým se míní nejzávažnější porušení mezinárodního práva zakládající odpovědnost státu *erga omnes*⁴⁹. Tato odpovědnost státu může ale nemusí vést k paralelní odpovědnosti jednotlivce.

Zločiny podle mezinárodního práva nejsou zcela vžitým označením, není obsažen ani v instrumentech mezinárodního práva trestního.⁵⁰ V Římském statutu Mezinárodního trestního soudu z roku 1998 (dále jen “Římský statut”) je užíván termín „mezinárodní zločiny” pouze v Preambuli⁵¹, jinak je zde v článku 5 pracováno s vymezením „nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek”.⁵² Ve statutech dalších mezinárodních tribunálů není užíván ani jeden z uvedených termínů.⁵³

Mezi tyto zločiny lze zejména zařadit zločin genocida, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese.⁵⁴ Ačkoli je možné se shodnout na základním vymezení kategorií mezinárodních zločinů (resp. zločinů podle mezinárodního práva), v doktríně ani pramenech mezinárodního práva nelze nalézt konsensus na společných znacích těchto zločinů, kromě těch uvedených v čl. 5 Římského statutu⁵⁵. Jednu z definic pokrývajících prvky uvedené v případě Tadić⁵⁶ předkládá prof. Šturma, který uvádí, že zločiny podle mezinárodního práva jsou

„zpravidla činy osob jednajících v úředním postavení či se souhlasem státu, porušující nejzávažnější pravidla (kogentní povahy) určená k ochraně míru a nejzákladnějších lidských práv, včetně zásad humanity v době ozbrojeného

⁴⁸ International Law Commission. *Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session, 23 April - 1 June and 2 July - 10 August 2001, Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No.10*. [online]. 2001. (A/56/10). [cit. 2017-05-03]. S. 281. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_56_10.pdf

⁴⁹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. S. 36. ISBN 80-246-0305-5.

⁵⁰ ŠTURMA, Pavel, ed. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014. S. 33. ISBN 978-80-87975-16-9.

⁵¹ Sdělení MZV č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka zákonů*. 24. 09. 2009. Preambule, článek 5

⁵² Tamtéž. Preambule.

⁵³ ŠTURMA, Pavel, ed. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014. S. 32. ISBN 978-80-87975-16-9.

⁵⁴ Tamtéž. S. 12

⁵⁵ Sdělení MZV č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka zákonů*. 24. 09. 2009. Článek 5: „Jurisdikce Soudu je omezena na nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek (..)”

⁵⁶ Rozhodnutí odvolacího senátu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Haag ze dne 02. 10. 1995. Prosecutor v. Duško Tadić. č. IT-94-1-AR72.

konfliktu, za něž vzniká individuální trestní odpovědnost přímo na základě mezinárodního práva.”⁵⁷

Zločiny podle mezinárodního práva se tedy rozumí činy jednotlivců, které porušují nejzávažnější pravidla mezinárodního práva, z čehož vzniká individuální trestní odpovědnost. Tyto osoby mohou být stíhané jak mezinárodními trestními soudy, tak vnitrostátními soudy jednotlivých států na základě uplatnění univerzální jurisdikce.

Ačkoli je na výčtu čtyř základních výše uvedených zločinů obecná shoda, v jejich definici a společných prvcích lze nalézt nesoulad. Současně panuje mezi jednotlivými autory rozpor, zda je výčet mezinárodních zločinů vymezen pouze na základní čtyři nebo zda je katalog mezinárodních zločinů (resp. zločinů podle mezinárodního práva) rozsáhlejší. Přes terminologické rozličenosti lze ale mezinárodní zločin vnímat jako „*protiprávní jednání spáchaná jednotlivci, která zasahují zásadní hodnoty mezinárodního společenství jako celku, jsou upravena obyčejově a dávají vznik individuální trestní odpovědnosti*”⁵⁸, což odráží stanovisko vyjádřené Norimberským tribunálem.⁵⁹

Oba výše uvedené základní významy termínu „*mezinárodní zločin*” nejsou totožné a zatímco se prvním z nich míní porušení kogentních norem ze strany státu, druhým významem jsou míněny individuální závažné zločiny jednotlivců, jimiž je mezinárodní společenství zasaženo jako celek a ze kterých na základě mezinárodního obyčejového práva vzniká individuální trestní odpovědnost.⁶⁰

Ačkoli jsou odpovědnost individuální a odpovědnost státu dva různé druhy odpovědnosti, v mnoha ohledech jsou od sebe neoddělitelné a otázka jejich vztahu činí v mezinárodním právu problémy. Přestože zločiny podle mezinárodního práva, vymezené např. v Římském statutu, zakládají individuální trestní odpovědnost,⁶¹

⁵⁷ ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva. Praha: Karolinum, 2002. S. 36. ISBN 80-246-0305-5.

⁵⁸ ŠTURMA, Pavel. Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2014. Studie z mezinárodního práva. 229 s. S. 37 ISBN 978-80-87975-16-9.

⁵⁹ Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu, Německo. 1946. Trial of German Major War Criminals: Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg. S. 447

⁶⁰ ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva. Praha: Karolinum, 2002. S. 41. ISBN 80-246-0305-5.

⁶¹ Sdělení MZV č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka zákonů*. 24. 09. 2009. Článek 5.

zpravidla zakládají v případě zločinů spáchaných osobou v úředním postavení také odpovědnost státu. Potrestání takové úřední osoby tedy nezabavuje stát odpovědnosti za takové zločiny. Současně lze z individuální odpovědnosti osob za zločiny podle mezinárodního práva dovodit odpovědnost státu za závažná porušení závazků z kogentních norem mezinárodního práva.⁶²

1.2.2 Individuální trestní odpovědnost

Postavení jednotlivce v mezinárodním právu veřejném je spojeno s problematikou subjektů mezinárodního práva. V obecném mezinárodním právu neexistuje definice pojmu subjekt. Kromě právních nauk obsahují některé smluvní normy dílčí úpravu spočívající ve výpočtu subjektů konkrétních práv a povinností.⁶³ Jednotlivec je vždy podřízen vnitrostátní moci toho suverénního státu, kterého je příslušníkem jakožto fyzická osoba, a tento stát chrání svého příslušníka před ostatními suverény. Jednotlivec tedy až na výjimky nemůže být přímo subjektem práv a povinností vyplývajících z norem mezinárodního práva.

Individuální trestní odpovědnost jednotlivce za zločiny podle mezinárodního práva vzniká přímo na základě mezinárodního práva, a to neohledně na to, je-li předmětné chování považováno za trestné dle vnitrostátní právní úpravy. Trestní stíhání takovýchto zločinů před vnitrostátními soudy může činit potíže, a to zejména vzhledem k tomu, že k určitému chování došlo buď se souhlasem nebo pod vedením státu samotného nebo stát nemá možnost a prostředky takové chování vůbec prošetřit či eventuálně trestat. V případě, že nedojde k trestnímu stíhání takovýchto zločinů ať už v teritoriálně nebo personálně příslušným státem, může se stíhání ujmout mezinárodní trestní soud nebo tribunál, případně také jiný vnitrostátní soud na základě zásady univerzality.⁶⁴

Princip individuální trestní odpovědnosti podle mezinárodního práva byl prosazen v procesech před Mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku, jejichž zásluhou byl jednotlivec označen za subjekt mezinárodního práva, ač s okrajovou

⁶² ŠTURMA, Pavel. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2014. Studie z mezinárodního práva. 229 s. S. 26. ISBN 978-80-87975-16-9.

⁶³ ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckovy právnické učebnice. S. 48. ISBN 978-80-7179-728-9.

⁶⁴ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. S. 17. ISBN 80-246-0305-5.

(marginální) způsobilostí.⁶⁵ Komisí pro mezinárodní právo OSN na svém druhém zasedání v r. 1950 stanovila na základě rezoluce Valného shromáždění OSN Zásady mezinárodního práva, uznané ve statutu a rozsudku Norimberského tribunálu, a formulovala: „*Skutečnost, že vnitrostátní právo neukládá trest za čin, zakládající zločin podle mezinárodního práva, nezavazuje pachatele odpovědnosti podle mezinárodního práva.*“⁶⁶

Pokud se jednotlivec v postavení státního orgánu dopustí zločinu, který poškodí cizí stát, je stát, jehož je tento jednotlivec občanem, odpovědný za spáchaný mezinárodní zločin. Ačkoli stát neodpovídá za jednání jednotlivců v soukromém postavení, je odpovědný za chování svých státních orgánů. Za zločiny podle mezinárodního práva, které spáchal jednotlivec v postavení státního orgánu, však nese odpovědnost taktéž sám tento jednotlivec. Trestní individuální odpovědnost se vztahuje k jednotlivci, výhradně jakožto fyzické osobě, a to je-li v postavení státního orgánu, jedná-li pod jeho jménem, pod jeho záštitou. Jednotlivec v soukromém postavení zpravidla nedisponuje prostředky nezbytnými ke spáchaní zločinů podle mezinárodního práva.⁶⁷ Přímá odpovědnost jednotlivce vzniká pouze při spáchaní zločinů podle mezinárodního práva.⁶⁸ Individuální trestní odpovědnost však nemá vliv na imunitu státního představitele, která oproti odpovědnosti má procesní povahu. Tato otázka bude blíže rozvedena v kapitole č. 2.⁶⁹

⁶⁵ ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva. op. cit., s. 115

⁶⁶ DAVID, Vladislav. Jednotlivec v mezinárodním právu, zejména se zřetelem na jeho mezinárodní trestní odpovědnost. *Mezinárodní a srovnávací právní revue*. 2003, 3(7). S. 91 ISSN 1213-8770.

⁶⁷ ŠTURMA, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. S. 16-18. ISBN 80-246-0305-5. s. 16-18.: „*To ovšem platí za předpokladu existence a řádného fungování státní moci na daném území. Naproti tomu v situacích vnitřních ozbrojených konfliktů (občanských válek) či dokonce faktického rozpadu státní moci se stává, že různé ozbrojené skupiny kontrolují určité části území, vykonávají tam de facto veřejnou moc, bojují proti ústřední vládě nebo mezi sebou navzájem, a přitom se dopouštějí zločinů. V těchto případech jde ovšem jen zdánlivě o činy jednotlivců, protože tyto osoby vystupují jako faktické orgány státu nebo povstaleckého hnutí, v jehož zájmu či s jehož souhlasem jednají.*“

⁶⁸ Tamtéž. S. 18.

⁶⁹ International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction / by Concepción Escobar Hernández, Special Rapporteur [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-02-06]. S. 13. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>
<https://digitallibrary.un.org/record/748850#record-files-collapse-header>

1.2.2.1 Vnitrostátní trestní sankce

Pachatel trestného činu, jenž je státním představitelem daného státu, by měl být stíhán a následně potrestán v rámci jurisdikce státu, jehož je příslušníkem, ať už jej spáchal v postavení oficiálním (úředním) nebo soukromém. Obecně je tak v zájmu příslušného státu stíhat a trestat svého občana přednostně vnitrostátními orgány.⁷⁰

Postup vnitrostátních orgánů se bude nepochybně lišit v souvislosti s postavením jednotlivce, se závažností spáchaného činu a vnitrostátními pravidly úpravy trestních imunit. Přístup se bude lišit v případě jednotlivce, který nezastává žádnou veřejnou či úřední funkci, jiný přístup bude uplatňován u jednotlivce, který je v pozici představitele státu.⁷¹ V závislosti na úrovni postavení představitele státu se bude dále odvíjet mechanismus zbavení imunity a dalšího postupu příslušných orgánů v řízení proti danému státnímu představiteli. Nejvyšší státní představitel, jako je např. hlava státu a předseda vlády, lze zbavit imunit prostředky na ústavní či zákonné úrovni a dále je trestně stíhat jako běžného jednotlivce.

1.2.2.2 Přeshraniční trestní sankce

Stát je povinný trestně stíhat osobu, která v postavení státního představitele založila nežádoucí situaci svému státu. V případě, že takto stát nepostupuje, má každý člen mezinárodního společenství právo přistoupit k tomuto vynučení a pachatele sám potrestat bez ohledu na princip teritoriality či personality. Každý stát totiž, jakožto člen mezinárodního společenství pocítuje újmu inkriminovaným jednáním mu způsobenou, jako svou vlastní. Oprávnění trestního postihu ze strany každého z ostatních států lze smlouvou dle pravidel tam stanovených doplnit ještě o povinnost *actio communis* (povinnost společného trestání). Příkladem takovéto smlouvy jsou např. statuty norimberského a tokijského tribunálu.⁷²

Rozlišování již výše uvedených pojmů *mezinárodní zločin* a *zločin podle mezinárodního práva* může být nejasné v situaci, kdy stát nevykonal svou povinnost *erga omnes* trestního postihu vůči pachateli zločinu, a to při porušení kogentní normy. Postihnout takové zločiny má stát povinnost, a ostatní státy

⁷⁰ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. S 15. ISBN 80-246-0305-5.

⁷² ČEPELKA, Čestmír. V čem se změnila ochrana lidských práv vstupem do Rady Evropy. In. *Právo a zákonnost*. 1991, 39(4). S. 194.

oprávnění takové splnění povinnosti vyžadovat, za předpokladu že byla splněna podmínka teritoriality nebo personality, a tento čin byl spáchán osobou v úředním postavení. Pakliže stát, u něhož je naplněn požadavek teritoriality či personality pro stíhání zločinu a ten svou povinnost na základě mezinárodního práva neplní, je každý člen mezinárodního společenství oprávněn na základě univerzální jurisdikce takovýto zločin postihnout.⁷³ V případech, kdy stát svou povinnost neplní, a to z důvodu, kdy jednání státního představitele není v rámci vnitrostátního práva trestné, v tomto ohledu by nebylo možné uplatnit princip aktivní personality, nebo stát nechce své státní představitele stíhat, případně se podílí na předmětných zločinech, podněcuje je nebo je dokonce přikazuje, lze odpovědnost představitele státu dovést extraterritoriálně.

V takovém případě je možné dovést odpovědnost prostřednictvím Mezinárodního trestního soudu, *ad hoc* mezinárodního trestního tribunálu nebo pomocí vnitrostátních orgánů cizích států.⁷⁴ Ačkoli jsou obě tato pojetí v mnoha ohledech odlišná, spojuje je jak jejich záměr zamezení beztrestnosti státních představitelů, jenž jsou vně svého státu chráněni imunitami, tak trestání těch zločinů, které ovlivňují mezinárodní společenství jako celek, mír a jeho bezpečnost.⁷⁵

Odpovědnost státu za jednání jeho představitelů

S odpovědností státního představitele je taktéž úzce spojena odpovědnost státu, která se odvíjí od toho, v jakém postavení státní představitel jedná. Státní představitel může jednat buď v oficiálním postavení, tj. v úřední způsobilosti (*in official capacity*), nebo v soukromém postavení, tj. v soukromé způsobilosti (*in private capacity*).

Pakliže státní představitel jedná v úřední způsobilosti a úkoly, které činí, koná jménem státu (*on its behalf*), považuje se jeho jednání za jednání státu samotného. Za takové jednání je stát odpovědný bez ohledu na motiv státního představitele. Jednání představitele státu, které však státu přičítáno není, je to, které je činěno v soukromém postavení. V takovém případě jde o jednání, kterého se stát z jeho

⁷³ DAVID, Vladislav. Jednotlivec v mezinárodním právu, zejména se zřetelem na jeho mezinárodní trestní odpovědnost. *Mezinárodní a srovnávací právní revue*. 2003, 3(7). S. 92 ISSN 1213-8770.

⁷⁴ CASSESE, Antonio. *International Law*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2001. S. 260-261. ISBN 0-19-829998-2.

⁷⁵ ŠTURMA, Pavel a TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. Imunity v mezinárodním právu. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. S. 16. ISBN 978-80-87488-25-6.

podstaty a vzhledem k povaze činu nemohl dopustit, např. sexuálního trestného činu.⁷⁶ Státní představitel, který spáchal trestný čin v čistě soukromém postavení, může být vystaven trestnímu stíhání před cizími soudy v souladu s mezinárodním právem.

Státu se taktéž přičítá jednání jeho orgánu *ultra vires*. Pakliže orgán svým konkrétním chováním překračuje své vnitrostátně určené pravomoci a kompetence nebo nedbá interních instrukcí (*in excess of authority or contrary to instructions*), je takové jednání státu přičitatelné. V tomto kontextu je důležité rozlišovat hranici do jaké sféry se protiprávní jednání daného jednotlivce řadí, neboť ač může být jednání úřední osoby neoprávněné (*unauthorized but still official conduct*), stále je považováno za jednání státu. Naproti tomu je postaveno soukromé jednání jednotlivce, který ač je jinak státním orgánem, spáchal např. vraždu mimo výkon služby. Takové jednání není státu přičítáno, nese však odpovědnost za zanedbání prevence a represe daného chování.⁷⁷ Za chování jak fyzických, tak právnických osob, kterým byla jinému státu způsobena újma, pakliže nejednají z pozice orgánů státu (míněno *de iure* i *de facto*), stát neodpovídá.

Článek 7 Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování z roku 2001 Komise pro mezinárodní právo (dále jen “Návrh článků o odpovědnosti”) stanoví neautorizované jednání orgánu státu, tedy jednání *ultra vires*, kde je vymezena přičitatelnost jednání orgánu, který je státem zmocněn, ač taková zmocnění překračuje nebo jedná v rozporu s udělenými instrukcemi. Toto pravidlo má zaručit, že se stát nebude moci vyprostit ze své vlastní odpovědnosti skrývaje se za jednání *ultra vires* svých orgánů.

Návrh článků o odpovědnosti taktéž pamatuje na situace, při kterých je třeba rozlišit dva případy postavení státních představitelů v souvislosti s odpovědností státu. V prvním případě, kdy stát odpovídá za jednání státního představitele, jedná představitel státu v rámci svého zmocnění, případně *ultra vires*. V druhém případě je jednání představitele státu natolik vzdálené výkonu oficiální funkce, že se

⁷⁶ ČEPELKA, Č. a ŠTURMA, P. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. S. 590. ISBN 978- 80-7179-728-9.

⁷⁷ Tamtéž.

překrývá s jednáním osoby v soukromém postavení. Takové jednání státního představitele uvedené v druhém případě odpovědnost státu nezakládá.⁷⁸

Dle doktríny stát neodpovídá přímo za jednání spáchané úřední osobou v soukromém postavení, ale odpovídá v tomto ohledu za neschopnost stanovit dostatečná preventivní opatření k zabránění útoku jednotlivců, a v případě, že tak učinil, za nepotrestání pachatele činu, případně jeho nevydání (*aut punire aut dedere*). Z článku 11 Návrhu článků o odpovědnosti vyplývá, že stát odpovídá pouze za jednání, pokud a do té míry, do jaké ho uzná a přijme za vlastní.⁷⁹

Z mezinárodního práva plyne, že stát je odpovědný za jednání jakéhokoli orgánu a jednotlivce vykonávající veřejnou moc, které je konáno jeho jménem. V daném ohledu se nerozlišuje hierarchická pozice orgánu, jeho povaha či složení.⁸⁰ Stát je kromě odpovědnosti výše uvedené taktéž odpovědný za závažná porušení povinností mu uložených normami *jus cogens* dle článku 40 Návrhu článků o odpovědnosti, stát je tedy odpovědný za ohrožení nebo porušení zájmu mezinárodního společenství vůči všem ostatním státům (*erga omnes*). Závažnými porušeními se v tomto článku míní takové porušení, které zahrnuje hrubé nebo systematické selhání odpovědného státu naplnit jeho povinnosti vůči celému mezinárodnímu společenství, které jsou založeny buď mezinárodním obyčejovým právem nebo mezinárodní smlouvou.

Navazující článek 41 Návrhu článků o odpovědnosti dále zakládá povinnost ostatních států spolupracovat na ukončení závažného porušování kogentních norem a taktéž stanovuje zákaz uznat takové závažné porušování za právoplatné či jakkoli pomoci či přispět k udržení takového stavu.⁸¹ Podstata daného ustanovení spočívá v celkovém zájmu mezinárodního společenství předcházet a trestat závažná porušování *jus cogens*. V daném ohledu pak závažná porušení kogentních norem mezinárodního práva státními představiteli jednajícími v úřední způsobilosti zakládá jak odpovědnost státu, tak individuální trestní odpovědnost úředních osob a s tím spojeným zesíleným zájmem mezinárodního společenství jako celku na

⁷⁸ International Law Commission. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts [online]. November 2001, Supplement No. 10 (A/56/10), chp.IV.E.1, [cit. 03. 01. 2021]. Čl. 4. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ddb8f804.html>

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

potrestání těchto státních představitelů.⁸² Předcházení beztrestnosti za zločiny podle mezinárodního práva však nestačí pouhé dovození odpovědnosti a toho, dle které jurisdikce bude trestné jednání pachatele stíháno. Jednou z největších překážek ve stíhání a eventuálním trestání pachatelů zločinů podle mezinárodního práva představují především imunity státních představitelů. Dle charakteru jednání daného představitele, jeho postavení, v jakém tak činí, je potřeba rozlišit, zda bude takový státní představitel chráněn imunitou před cizí trestní jurisdikcí či ne.

2. Pojem imunita

Imunita je procesním nástrojem, který zaručuje vynětí z jurisdikce soudů cizích států. Zejména tak hovoříme o imunitě států, mezinárodních organizací nebo jednotlivých fyzických osob v oficiálním postavení, mezi něž můžeme řadit například diplomaty, hlavy státu a další státní představitele vymezené v předchozí kapitole.⁸³

Imunity státních představitelů, jenž nejsou chráněny jak imunitou diplomatickou, tak konzulární, jsou upraveny mezinárodním právem obyčejovým, jehož obsah bývá často diskutován zejména ve světle vývoje institutu imunit státních představitelů s ohledem na snahu bojovat proti beztrestnosti zločinů podle mezinárodního práva.⁸⁴

Imunitu před cizí trestní jurisdikcí lze dle Návrhu článků KMP o imunitě státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí charakterizovat jako překážku na straně státu při výkonu jeho trestní jurisdikce, přestože jeho soudy by v zásadě byly příslušné k stíhání daného přestupku nebo trestného činu. Uvedená imunita vzniká pouze v důsledku existence zahraničního prvku, který se obecně označuje jako státní představitel jiného státu. Imunita vůči zahraniční trestní jurisdikci má ze své podstaty výhradně procesní povahu a nemá vliv na hmotněprávní trestní právo státu, který má jurisdikci, ani na individuální trestní odpovědnost osoby, která požívá imunity.⁸⁵ Vzhledem k uvedenému, byla imunita před cizí trestní jurisdikcí

⁸² ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. S. 15. ISBN 80-246-0305-5. S. 16

⁸³ ŠTURMA, Pavel a Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, ed. *Imunita v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. S. 15. ISBN 978-80-87488-25-6.

⁸⁴ Tamtéž. S. 16.

⁸⁵ International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661. [cit. 2021-01-14]. S. 14. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>

stanovena v návrhu čl. 3 jakožto ochrana před výkonem trestní jurisdikce soudci a soudy jiného státu, která je požívána určitým státním představitelem.⁸⁶

Ačkoli institut imunity představuje obecně procesní překážku v možnosti postavit představitele státu před cizí soud, při zkoumání vývoje mezinárodního práva trestního od Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku⁸⁷ až po MTS lze najít výjimky, kdy oficiální postavení pachatele zločinu podle mezinárodního práva není důvodem pro vyloučení z jurisdikce těchto mezinárodních tribunálů. Ustanovení o popsané skutečnosti obsahuje Římský statut Mezinárodního trestního soudu v čl. 27, kde stanoví: “*Tento Statut platí stejně pro všechny bez rozdílů odvozených z veřejné funkce. (...)*”. Dle Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva, vypracovaným KMP a přijatým Valným shromážděním v roce 1996⁸⁸, nezbavuje úřední postavení osoby, která je pachatelem zločinu, ačkoli jednala ve vysokém postavení jakožto např. hlava státu, trestní odpovědnosti za tento spáchaný čin. Ačkoli však toto pravidlo platí před mezinárodními tribunály, zůstává otázkou, zda je tomu tak i před cizími vnitrostátními soudy.⁸⁹

V mezinárodním právu se rozlišují dva typy imunit státních představitelů, a to osobní imunita, tj. *ratione personae* a funkční imunita, tj. *ratione materiae*. Tyto dva typy imunity mají významné společné prvky, ale také ty, které je od sebe jasně odlišují. Účelem imunit před cizí trestní jurisdikcí je zajistit dodržování zásady svrchované rovnosti států, zabránit zasahování do jejich vnitřních záležitostí a usnadnit udržování stabilních mezinárodních vztahů tak, aby státní představitelé mohli vykonávat své funkce bez obtíží a vnějších překážek.⁹⁰ Ochrana poskytovaná osobám, které požívají imunity, je přiznána na základě funkcí nebo úkolů, které každá z nich vykonává v rámci svého hierarchického úředního vztahu se státem.

⁸⁶ International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-01-14]. S. 15. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>.

⁸⁷ Dohoda č. 164/1947 Sb. o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy. In: *Sbírka zákonů*. 02. 10. 1947. Čl. 7: „Úřední postavení obžalovaných, ať jako hlav státu nebo odpovědných úředníků ve veřejných úřadech, nebude pokládáno za skutečnost zprošťující je odpovědnosti ani za skutečnost zmírňující trest.“

⁸⁸ International Law Commission. Report of the Commission to the General Assembly on the work of its forty-eighth session [online]. 1996, A/CN.4/SER.A/1996/Add.1. [cit. 2021-03-20]. S. 15. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1996_v2_p2.pdf

⁸⁹ ŠTURMA, Pavel a Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, ed. *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. S. 17. ISBN 978-80-87488-25-6.

⁹⁰ International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-01-14]. S. 15. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>.

Tyto úkoly se nutně liší v závislosti na stavu různých kategorií chráněných osob, což vede k různým projevům imunity a odlišnosti právních režimů pro každou z uvedených imunit před cizí trestní jurisdikcí. Přestože obě jak imunita *ratione personae*, tak imunita *ratione materiae* poskytuje ochranu individuálně určeným osobám, jejich hlavním účelem je chránit práva a zájmy jejich státu.

Imunita *ratione personae* zaručuje určité skupině představitelů státu a státních úředníků zastupujících stát navenek po dobu výkonu jejich funkce imunitu před cizí trestní jurisdikcí, ať už jednají v oficiálním nebo v soukromém postavení, což zaručuje nerušený výkon funkcí státu, jenž je tímto institutem chráněn. Imunita *ratione materiae* naproti tomu vychází ze zásady, dle níž nemůže cizí stát uplatňovat trestní jurisdikci vůči představiteli jiného státu v rozsahu aktů, jež byly tímto představitелеm učiněny pouze v oficiálním, tedy na rozdíl od imunity *ratione personae*, ne v soukromém postavení. Na rozdíl od imunity *ratione personae*, která trvá pouze do té doby, kdy je státní představitel ve funkci, imunita *ratione materiae* není časově omezena a pokračuje i poté, co státní představitel již funkci nevykonává.⁹¹ Úkony učiněné státním představitелеm v oficiálním postavení jsou považovány za úkony daného státu samotného.⁹² Na okraj je vhodné poznamenat, že imunitu vůči cizí trestní jurisdikci je třeba odlišovat od imunity státu, s níž ji nelze zaměňovat, ačkoli mají společné rysy.⁹³

2.1. Imunita *ratione personae*

Mezinárodní právo přiznává určitým státním představitelům imunitu spojenou s jeho funkcí a postavením. Tyto imunity, které jsou přiznávány pouze po dobu, po kterou představitel zůstává ve funkci, se jak již bylo uvedeno výše označují jako osobní imunita (imunita *ratione personae*). Z mezinárodního práva obvyčejového vyplývá, že osobní imunitou před cizí trestní jurisdikcí disponují hlavy

⁹¹ International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-01-14]. S. 16. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>.

⁹² ŠTURMA, Pavel a Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, ed. *Imunita v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. S. 18. ISBN 978-80-87488-25-6.

⁹³ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag, 03. 02. 2012. *Jurisdictional immunities of the State: Germany v. Italy: Greece intervening*. S. 42 para. 87. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/143/judgments>

států a diplomatů.⁹⁴ Mezinárodní smlouvy dále přiznávají obdobné imunity rovněž diplomatům, představitelům státu⁹⁵ a úředníkům na zvláštních misích.⁹⁶

Přetrvávajícím důvodem pro existenci imunity je zajištění nenarušeného trvání mezinárodních vztahů. Osobní imunita je jako taková přiznávána těm státním představitelům, kteří stát zastupují na mezinárodní úrovni. Mezinárodní vztahy a mezinárodní spolupráce mezi státy vyžadují efektivní proces komunikace mezi těmito subjekty mezinárodního práva.⁹⁷ Je důležité, aby státy mohly mezi sebou svobodně vyjednávat a aby státní zástupci pověřeni prováděním těchto činností byli schopni vykonávat své funkce bez narušování ze strany jiných států.⁹⁸ Jak zdůraznil MSD „*neexistuje zásadnější předpoklad pro vedení vztahů mezi státy než nedotknutelnost diplomatických vyslanců a velvyslanectví*“.⁹⁹ Stručně řečeno, tyto imunity jsou nezbytné pro udržení systému mírové spolupráce a soužití mezi státy.¹⁰⁰

Vedle výše zmíněného odůvodnění imunity *ratione personae*, existují pro tuto imunitu další dva důvody, a to zásada svrchované rovnosti států a zásada nevměšování se do vnitřní jurisdikce. Hlavě státu, ve které se z historického hlediska odráží jakési zbytky majestátní důstojnosti, která byla kdysi spojována

⁹⁴ WATTS, Arthur, KCMG, QC, Sir. The Legal Position in International Law of Heads of States, Heads of Governments and Foreign Ministers. In *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. [online]. 2021, vol. 247 [cit. 24. 03. 2021]. Dostupné z: https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789041100795_01#d35911190e7458

⁹⁵ Např. Vyhláška č. 157/1964 Sb., o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích. In: *Sbírka zákonů*. 10. 06. 1964. Čl. 29 a čl. 31.

⁹⁶ Vyhláška č. 40/1987 Sb., o Úmluvě o zvláštních misích. In: *Sbírka zákonů*. 25. 05. 1987. Články 21, čl. 31 a čl. 39

⁹⁷ WICKREMASINGHE, Chanaka. 12. Immunities Enjoyed by Officials of States and International Organizations. WICKREMASINGHE, Chanaka. *International Law* [online]. Oxford University Press, 2018, 2018-06-21 [cit. 2021-03-24]. ISBN 9780198791836. Dostupné z: doi:10.1093/he/9780198791836.003.0012. S. 406.

⁹⁸ TUNKS, Michael A. Diplomats or Defendants? Defining the Future of Head-of-State Immunity. *Duke Law Journal* [online]. 2002, 52(3) [cit. 24. 03. 2021]. S. 656 ISSN 00127086. Dostupné z: doi:10.2307/1373165 651.

⁹⁹ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, ze dne 24. 05. 1980. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran case (United States of America v. Iran). [online]. In: *International Court of Justice*. para. 91. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/64/judgments>

¹⁰⁰ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 02. 02. 2021]. Joint Separate Opinion of Judges Higgins, Kooijmans and Buergenthal S.86. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/121/judgments>: „immunities are granted to high State officials to guarantee the proper functioning of the network of mutual inter-State relations, which is of paramount importance for a well-ordered and harmonious international system“.

s panovníky, a tedy myšlenka vtělení státu do jeho vládce¹⁰¹, je přiznána personální imunita z důvodu toho, co symbolizuje a představuje, tedy suverénní stát.¹⁰² Přiznávaná imunita je vyjádření určitého respektu k důstojnosti státu a hlavě států, která stát zastupuje. Zásada nevměšování, která se v absolutní imunitě hlav států před cizími trestními soudy promítá, je důsledkem principu suverénní moci států¹⁰³, který představuje základ pro imunitu států před jurisdikcí jiných států.¹⁰⁴ Zatčení či zadržení hlavy státu by proto znamenalo mimořádný a extrémní zásah do autonomie a nezávislosti¹⁰⁵ tohoto státu.

Je zřejmé, že pokud by vysoce postavení státní představitelé, byly během pobytu v cizím státě např. zatčeni či zadrženi, způsobilo by to překážku ve výkonu jejich mezinárodních funkcí. Z uvedeného důvodu se tento druh imunity obecně považuje za absolutní zákaz výkonu trestní jurisdikce cizích států vůči představiteli, který personální imunitu požívá. Absolutní povaha imunity *ratione personae* znamená, že zakazuje výkon trestní jurisdikce nejen tehdy, kdy se jedná o činy těchto jednotlivců v rámci jejich úřední funkce, ale také v případech, jež se týkají činů spáchaných v soukromém postavení.¹⁰⁶ Rovněž není rozdílu, zda dotyčný čin byl, či nebyl učiněn v době, kdy byl představitel ve funkci, nebo před vstupem do funkce.¹⁰⁷ Důležitá není povaha údajné činnosti nebo doba, kdy k ní došlo, ale spíše to, zda se cizí stát snaží podrobit státního představitele omezujícími opatřeními v době, kdy požívá imunitu. Absolutní osobní imunita se rovněž uplatní v případě spáchání

¹⁰¹ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The Immunity of States and Their Officials in International Criminal Law and International Human Rights Law* [online]. Oxford University Press, 2008 [cit. 2021-03-24]. S. 180. ISBN 9780199232475. Dostupné z: doi:10.1093/acprof:oso/9780199232475.001.0001.

¹⁰² WATTS, Arthur, KCMG, QC, Sir. The Legal Position in International Law of Heads of States, Heads of Governments and Foreign Ministers. In *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. [online]. 2021, vol. 247 [cit. 24. 03. 2021]. S. 102-103. Dostupné z: https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789041100795_01#d35911190e7458

¹⁰³ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, ze dne 26. 11. 1984. *Military and Para-military Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States)* [online]. In. International Court of Justice. para. 202. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/70/judgments>

¹⁰⁴ Zásada *par in parem non habet imperium*.

¹⁰⁵ Pojem nezávislosti znamená, že stát má výlučnou pravomoc jmenovat svou vlastní vládu, a že ostatní státy nejsou oprávněny v této věci zasahovat. Pokud by se v rámci trestního řízení uvolnilo pravidlo imunity *ratione personae*, aby bylo možné státní představitele stíhat a zatýkat, mohly by takové zásahy představovat extrémní zásah do zásady svrchované rovnosti a nezávislosti státu.

¹⁰⁶ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)* [online]. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf> Para. 54

¹⁰⁷ Tamtéž. Para. 54–55.

válečných zločinů nebo zločinů proti lidskosti.¹⁰⁸ Pokusy o zatčení nebo stíhání těchto úředníků by tedy byly porušením imunity, zatímco pozvání cizího státu, aby státní představitel svědčil nebo poskytoval informace dobrovolně, by tak porušením být nemělo. Imunita *ratione personae* tedy chrání představitele státu pouze v době, kdy vykonává funkci. Nejen ze státní praxe do roku 2002 vyplývalo, že hlavy států¹⁰⁹, předsedové vlády¹¹⁰ a diplomaté¹¹¹ užívají imunitu *ratione personae*.

Rozšíření osobního rozsahu personální imunity

V případě *Arrest Warrant* MSD rozhodl, a to bez ohledu na stávající státní praxi, že imunita *ratione personae* se vztahuje také na sloužícího ministra zahraničních věcí.¹¹² Zůstávají však otázky, zda se tento typ imunity vztahuje na další členy vlády. Při popisu pravidla podle imunity *ratione personae* v případě zatýkacího rozkazu MSD uvedl, že se předmětný druh imunity vztahuje na „diplomatické a konzulární zástupce a určité držitele vysoce postavených funkcí ve státě, jako je hlava státu, předseda vlády a ministr zahraničních věcí“.¹¹³ Použití slov „jako“ naznačuje, že seznam vysokých úředníků, kteří mají nárok na tuto imunitu, není uzavřen.

MSD v případě *Arrest Warrant* dále stanovil, že absolutní povaha imunity vůči trestnímu řízení zaručuje úřadujícímu ministrovi zahraničí imunitu *ratione personae*, i když je podezřelý ze zločinu podle mezinárodního práva a prokazatelně byl na soukromé návštěvě v cizím státě.¹¹⁴ Ačkoli před rozhodnutím v případě

¹⁰⁸ SHAW, Malcolm N. *International Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2008 [cit. 2021-03-23]. S. 739. ISBN 9780511841637. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/international-law/international-law-today/A2A4CB7F13D73E0AA98317A182612B31>

¹⁰⁹ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag ze dne 04. 06. 2008. *Djibouti v. France*. [online]. Para 170. *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/136/judgments>

¹¹⁰ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)* [online]. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>. Para. 51; *Res of the Institut de Droit Internaitonal. Immunities from Jurisdiction and Execution of Heads of State and of Government in International Law. 2001*, Dostupné z: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/2001_van_02_en.pdf. Článek 1, čl. 2, a čl. 15

¹¹¹ Vyhláška č. 157/1964 Sb., o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích. In: *Sbírka zákonů*. 08. 07. 1963. článek 29 a čl. 31

¹¹² Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)* [online]. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>. Para. 53.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž. Para. 55.

Arrest Warrant nebyla kontroverzní skutečnost, že hlava státu požívá osobní a tedy absolutní imunitu v době, kdy je v zahraničí na soukromé návštěvě, před uvedeným rozhodnutím nebylo však zcela jisté, zda se ve stejném případě vztahuje tatáž imunita na ministry zahraničních věcí nebo předsedy vlád.¹¹⁵ V případě *Arrest Warrant* bylo udělení této široké imunity sloužícímu ministru zahraničí odůvodněno nezbytností nestíhatelnosti z důvodu vedení mezinárodních vztahů.

Přestože imunita *ratione personae* hlavy státu až na výjimky rozporována není, přiznání imunity dalším státním představitelům se vyvíjelo. Je tomu tak rovněž u předsedy vlády, neboť ten se v minulosti nepovažoval za osobu, která je nadána stejnou „majestátní důstojností“ jako je tomu u hlavy státu.¹¹⁶ Předseda vlády je však v mnoha státech skutečným vůdcem země¹¹⁷, a proto by jeho zatčení či zadržení bylo stejným zásahem do autonomie státu, jako by tomu bylo u hlavy státu. Totéž však nelze říci o dalších členech vlády, jako je tomu např. v případě *Arrest Warrant* u ministra zahraničních věcí. Zatímco odstranění imunity pro hlavu státu a předsedu vlády jde k samotnému jádru zásady rovnosti států, odstranění imunity pro ostatní státní představitele při soukromých návštěvách nemá stejně významný a závažný dopad, proto bývá někdy přiznání široké imunity *ratione personae* i ministru zahraničních věcí v případě *Arrest Warrant* kritizováno.¹¹⁸ Pro některé je argument podporující imunitu *ratione personae* ministrů zahraničních věcí při soukromých návštěvách nepřesvědčivý, neboť tyto návštěvy nejsou nutné pro rozvíjení mezinárodních vztahů státu.¹¹⁹

Ze zásady plyne, že ačkoli mohly být spáchány zločiny podle mezinárodního práva, imunita *ratione personae* se uplatní na všechny představitele

¹¹⁵ WATTS, Arthur, KCMG, QC, Sir. The Legal Position in International Law of Heads of States, Heads of Governments and Foreign Ministers. In *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. [online]. 2021, vol. 247 [cit. 24. 03. 2021]. S. 102-109. Dostupné z: https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789041100795_01#d35911190e7458

¹¹⁶ JENNINGS, Sir Robert. WATTS, Sir Arthur. *Oppenheim's International Law*. 9. Vydání. United Kingdom: Longmans. 1992. Para 445. ISBN 9780582501089.

¹¹⁷ FOX, Hazel. *The Law of State Immunity*. 1. vydání. Oxford: *Oxford University Press*. 2002. S. 670. ISBN: 9780198298366.

¹¹⁸ AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), 815-852 [cit. 2021-03-24]. S. 815–852. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080,

¹¹⁹ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The Immunity of States and Their Officials in International Criminal Law and International Human Rights Law* [online]. Oxford University Press, 2008 [cit. 2021-03-24]. S. 179 – 180. ISBN 9780199232475. Dostupné z: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199232475.001.0001/acprof-9780199232475>.

státu a diplomaty, kteří tuto imunitu požívají.¹²⁰ Jediným případem, kde byla personální imunita hlavě státu odepřena, bylo v případě *Spojené státy proti Noriegovi*.¹²¹ Imunita však nebyla v tomto případě přiznána z toho důvodu, že Federální vláda Spojených států amerických nikdy neuznala generála Noriegu (de facto vládce Panamy) jako hlavu státu.

2.2 Imunita *ratione materiae*

Státní představitelé obecně požívají imunit vůči jurisdikci jiných států, pokud jde o činy prováděné v rámci jejich úřední funkce, tedy oficiálního postavení či v úřední způsobilosti („funkční imunita“ nebo „imunita *ratione materiae*“).¹²² Funkční imunitu mohou požívat jak bývalí, tak stávající státní představitelé.¹²³ MSD jasně stanovil v případě *Djibouti proti Francii*, že aplikovatelnost funkční imunity je podmíněná ověřením, že činy spáchané státními představiteli byly učiněny v rámci rozsahu jejich povinností jakožto státních orgánů. Jak bylo rovněž stanoveno v případě *Arrest Warrant*, imunita *ratione materiae* není k dispozici pro činy spáchané v soukromém postavení.¹²⁴

Státní představitelé obvykle nevykonávají své úřední funkce na území jiných států. Výjimkou z pravidla je stav během mezinárodního ozbrojeného konfliktu, kdy vojáci často vykonávají své oficiální funkce (tj. bojují proti nepřátelským akcím) na území nepřátelského státu. Mezinárodní humanitární právo však stanoví, že tito představitelé by neměli být vystaveni trestnímu stíhání v ruku nepřátelského státu pouze za účast na těchto nepřátelských akcích, pokud dodržují

¹²⁰ CASSESE, Antonio. *International criminal law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, c2008. ISBN 978-0-19-920310-9. S. 309–310 a ZAPPALA, S. Do Heads of State in Office Enjoy Immunity from Jurisdiction for International Crimes? The Ghaddafi Case Before the French Cour de Cassation. *European Journal of International Law* [online]. 2001, 12(3), 595-612 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/12.3.595. S. 595.

¹²¹ Rozhodnutí United States Court of Appeals, Eleventh Circuit, Georgia ze dne 07. 07. 1997. Č. Nos. 92-4687, 96-4471. *US v. Noriega* [online]. In. *FindLaw*. Dostupné z: <https://caselaw.findlaw.com/us-11th-circuit/1089768.html>

¹²² ŠTURMA, Pavel a Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ, ed. *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. ISBN 978-80-87488-25-6.

¹²³ AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), S. 825 [cit. 15. 03. 2021]. S. 815–852. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080,

¹²⁴ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag ze dne 04. 06. 2008. *Djibouti v. France*. [online]. Para 61. *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/136/judgments>

právo a válečné zvyklosti.¹²⁵ Okolnosti, za nichž státní představitel může čelit trestnímu stíhání v cizím státě za činy provedené při výkonu funkce, jsou omezené. Imunita *ratione materiae* je založena na dvou souvisejících důvodech.

Zaprvé tento druh imunity představuje hmotněprávní obranu v tom smyslu, že představitel nenese právní odpovědnost za skutky, které jsou ve skutečnosti státními. Takové činy lze přičíst pouze státu a imunita *ratione materiae* je tedy jakýmsi mechanismem pro přenesení odpovědnosti na stát.¹²⁶ Toto odůvodnění vyjádřila odvolací komora Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Prokurátor v. Blaškić*, která stanovila, že státní představitelé jsou pouhými nástroji státu a jejich úřední činnost lze taktéž přičíst pouze státu. Státní představitelé nemohou trpět důsledky protiprávního jednání, které nelze přičíst osobně jim, ale státu, jehož jménem jednají, neboť požívají tzv. funkční imunity. Jedná se o zavedené pravidlo mezinárodního práva obyčejového sahající až do osmnáctého století, od té doby mnohokrát přepracované.¹²⁷ Jedním z důsledků této funkce imunity *ratione materiae* je to, že imunita státních představitelů se nepřekrývá s imunitou samotného státu, ale je širší. Představitel státu požívá tedy imunitu nejen v souvislosti se suverénními akty, ve kterých rovněž požívá imunitu stát, ale také v jednání spojeným s úředními, ale ne suverénními akty.¹²⁸

Zadruhé imunita *ratione materiae* státních představitelů u zahraničních soudů brání obcházení imunity státu prostřednictvím řízení vedených proti státním představitelům, kteří jednají jménem státu.¹²⁹ Anglický odvolací soud v rozhodnutí ve věci *Zoersch proti Waldocku* stanovil, že státní imunita by byla iluzorní, pokud by nemohla být rozšířena rovněž kromě státních představitelů i na další

¹²⁵ IPSEN, Knut. *Combatants and Non-Combatants*. In: FLECK, Dieter. *The Handbook of International Law*. Oxford: Oxford University Press. ISBN: 9780199658800. S. 79, 82. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/9780199658800.001.0001/law-9780199658800-chapter-3>

¹²⁶ CASSESE, Antonio. *International criminal law*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, c2008. S. 304. ISBN 978-0-19-920310-9.

¹²⁷ Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Judgment of the Request of the Republic of Croatia for Review of the Decision of Trial Chamber 11 of 18 July 1997. Ze dne 29. 10. 1997 ve věci *Prosecutor v. Blaškić*. č. IT-95-14-AR108 bis. [online]. S. 27, para. 38. Dostupné z: <https://cld.irmct.org/assets/Uploads/full-text-dec/1997/97-10-29%20Blaškić%20Judgement%20on%20Request%20of%20Croatia%20for%20Review.pdf>

¹²⁸ Supreme Court of the United States, *Brief for the United States of America as Amicus Curiae in Support of Affirmance* (2007) ze dne *Matar v. Dichter* (2nd Cir. 2009). No. 08-1555. Dostupné z: https://www.justice.gov/sites/default/files/briefs/2017/05/30/15-1345_ali_ac_pet.pdf.

¹²⁹ FOX, Hazel. *The Law of State Immunity*. 1. vydání. Oxford: Oxford University Press. 2002. S. 455-463. ISBN: 9780198298366.

reprezentanty státu jednající jménem státu, který jedná toliko jejich prostřednictvím.¹³⁰ V tomto smyslu imunita funguje jako jurisdikční nebo procesní překážka a brání soudům v nepřímém výkonu kontroly nad činy cizího státu prostřednictvím řízení proti představiteli, který jednal.

Vzhledem k obyčejové povaze pravidla funkční imunity státních představitelů zůstává její přesný rozsah sporným. Diskutuje se o vymezení pojmu „úřední akt“, o výjimkách z imunity *ratione materiae* a otázce, zda existuje jednotné pravidlo týkající se aplikace funkční imunity.¹³¹

Doktrinální teorie funkční imunity

Doktrinálních teorií o právním základu a rozsahu aplikace funkční imunity je mnoho, lze je však pro větší přehlednost uspořádat do tří hlavních obecných přístupů. V následujícím textu budou uvedeny vybrané teorie týkající se imunity *ratione materiae*.

Podle jednoho přístupu má právní režim funkční imunity obecný rozsah použití. To znamená, že se vztahuje na všechny státní představitele a na všechny činy, kterých vykonávají při plnění svých povinností. V rámci tohoto přístupu je mnoho jednotlivých teorií založeno na koncepčním předpokladu, že každý „oficiální“ čin zástupce cizího státu lze připsat pouze státu, za který zástupce jedná. Pro některé odborníky toto pojetí vychází ze zásady nevměšování se do vnitřní jurisdikce státu nebo ze zásady, která chrání „výlučnou jurisdikci“ státu ve vztahu k jeho vlastním představitelům.¹³² Pro další teoretiky vychází uvedené pojetí z konceptu, že funkční

¹³⁰ Court of Appeal Decision in *Zoernsch v. Waldock and Another* (Diplomatic immunity of officials of European Commission of Human Rights). *International Legal Materials* [online]. 1964, 3(3), 425-425 [cit. 2021-03-29]. S. 692 ISSN 0020-7829. Dostupné z: doi:10.1017/S0020782900058551; AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), S. 825 [cit. 15. 03. 2021]. S. 815–852. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080,

¹³¹ VAN ALEBEEK, Rosanne. Functional Immunity of State Officials from the Criminal Jurisdiction of Foreign National Courts. RUYSS, Tom, Nicolas ANGELET a Luca FERRO, ed. *The Cambridge Handbook of Immunities and International Law* [online]. Cambridge University Press, 2019, 2019-5-2, s. 496-524 [cit. 2021-02-20]. ISBN 9781108283632. Dostupné z: doi:10.1017/9781108283632.025

¹³² MAZZESCHI, Pissillo, Riccardo. The Functional Immunity of State Officials from Foreign Jurisdiction: A Critique of the Traditional Theories. In: *Questions of International Law*. [online], QILJ II (2015). [cit. 23. 01. 2021]. S. 3-30. Dostupné z: http://www.qil-qdi.org/wp-content/uploads/2018/08/QIL-JOURNAL-VOLUME-II-2015-with-cover_REV-1.pdf

imunita cizích státních představitelů se nakonec shoduje s imunitou cizích států.¹³³ Jiná teorie tvrdí, že se vyvinula zvláštní obyčejová norma, která výkon státní pravomoci nad zahraničními státními představiteli zakazuje.¹³⁴ Poslední uvedená teorie byla v zásadě podporována dvěma zvláštními zpravodaji Komise pro mezinárodní právo (KMP) v jejich práci na imunitě státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí, které bude věnován větší prostor v třetí kapitole této práce.

Podle druhého doktrinálního přístupu má právní režim funkční imunity omezený rozsah použití, protože pokrývá pouze některé kategorie aktů prováděných zahraničními státními představiteli, a to pouze akty mezinárodním právem dovolené.¹³⁵ Druhá a novější teorie tvrdí, že funkční imunita se vztahuje na zahraniční státní představitele v případě, kdy nemohou být individuálně odpovědní, neboť jednají pod vedením jejich státu. Státní představitelé proto nemají právo na funkční imunitu při jednání, za které mohou být individuálně odpovědní.¹³⁶

Podle třetího a méně tradičního doktrinálního přístupu, který představuje radikální odklon od ostatních, se právní režim funkční imunity zahraničních státních představitelů neřídí jedinou normou obyčejového práva. Jinými slovy žádná zásada nebo obyčejová norma funkční imunity nemusí být použitelná stejným způsobem na všechny státní představitele, pro všechny jejich činy nebo pro celé kategorie určitých činů. V souvislosti s tímto přístupem vznikla řada teorií, z nichž jedna řeší, zda různé normy týkající se funkční imunity státních představitelů platí podle druhu vykonávaných činností, tj. zda se jedná o akty vykonané v úřední způsobilosti zakázané mezinárodním právem, akty dovolené mezinárodním právem, nebo akty výslovně chráněné mezinárodním právem.¹³⁷

¹³³ KELSEN, Hans. Collective and Individual Responsibility in International Law with Particular Regard to the Punishment of War Criminals. *California Law Review* [online]. 1943, 31(5) [cit. 2021-03-24]. S. 530-571. Dostupné z: doi:10.2307/3477207.

¹³⁴ MAZZESCHI, Pissillo, Riccardo. op. cit.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The Immunity of States and Their Officials in International Criminal Law and International Human Rights Law* [online]. Oxford University Press, 2008 [cit. 2021-03-24]. ISBN 9780199232475. Dostupné z: doi:10.1093/acprof:oso/9780199232475.001.0001. S. 106-143 VAN ALEBEEK, Rosanne. National Courts, International Crimes and the Functional Immunity of State Officials. *Netherlands International Law Review* [online]. 2012, 59(01), 5-41 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0165-070X. Dostupné z: doi:10.1017/S0165070X12000022

¹³⁷ MAZZESCHI, Pissillo, Riccardo. The Functional Immunity of State Officials from Foreign Jurisdiction: A Critique of the Traditional Theories. In: *Questions of International Law*. [online], QILJ II (2015). [cit. 23. 01. 2021]. S. 3-30. Dostupné z: http://www.qil-qdi.org/wp-content/uploads/2018/08/QIL-JOURNAL-VOLUME-II-2015-with-cover_REV-1.pdf

V rámci teoretických proudů vyvozených z judikatury lze identifikovat další dva zásadní přístupy zabývající se aplikací funkční imunity. První přístup chápe imunitu *ratione materiae* jako ochranu před zpochybněním úředních a vládních aktů jednoho státu v řízení před soudy jiného. Tento přístup je svými rysy v zásadě totožný s angloamerickou doktrínou *Act of State*.¹³⁸ Obdobnou variantu této doktríny představuje rozsudek britské Sněmovny lordů ve věci *Jones proti Saúdské Arábii*, který se zabýval otázkou, zda anglické soudy měly pravomoc rozhodovat o řízení zahájeném proti cizímu státu a jeho státnímu představiteli pro podezření ze spáchání zločinu mučení. Jádrem rozsudku byl argument, že stát může jednat pouze prostřednictvím jeho představitelů, jejich úřední akty jsou akty státu a imunita vzhledem k takovým aktům je základním principem státní imunity.¹³⁹ Souzením státního představitele by tak došlo k zásadnímu zásahu do svobody jednání cizího státu. V kontroverzním rozsudku Odvolacího soudu byla zachována imunita Saudské Arábie, ministru vnitra však byla imunita odeprána, což dle názoru Lorda Binghamu byla velmi očividná odchylka,¹⁴⁰ kvůli níž došlo k nepřímé implikaci státu samotného.¹⁴¹ V rozsudku *Jones proti Saúdské Arábii* bylo stanoveno, že se zákon o státní imunitě Spojeného království se aplikuje kdykoli je soud požádán o přezkum jednání, které lze připsat cizímu státu, který pak může být nepřímo implikován, přičemž může dojít k zjevnému ovlivnění jeho zájmů.¹⁴² Dle uvedeného rozsudku jsou tedy pak okolnosti, za kterých je stát odpovědný za jednání státního představitele, totožné s okolnostmi, za kterých bude státní představitel požívat imunitu před cizí trestní jurisdikcí.¹⁴³ Jonesova úvaha se rychle rozšířila a promítla se v široké judikatuře a byla rovněž reflektována Evropským soudem pro lidská práva.¹⁴⁴

Popsaný přístup je však problematický. Státní imunita je vyhrazena státům a lze ji použít pouze v případě, že je řízení namířeno proti cizímu státu, nebo pokud je cizí

¹³⁸ United Kingdom, House of Lords, Regina v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate, Ex Parte Pinochet Ugarte (No. 3) , 24 March 1999, [1999] UKHL 17, [2000] 1 AC 147, 270 (per Lord Millett)

¹³⁹ United Kingdom, House of Lords, *Jones v. Ministry of Interior for the Kingdom of Saudi Arabia and others* , 14 June 2006, [2006] UKHL 26, [2007] 1 AC 270, para. 30, per Lord Bingham of Cornhill.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž. Para 33

¹⁴² Tamtéž. Para 31.

¹⁴³ Tamtéž. Para 74 (per Lord Hoffmann).

¹⁴⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 14. 01. 2014. *Jones and others v. the United Kingdom* , č. 34356/06 a č. 40528/06. para. 204.

stát v řízení nepřímě zahrnut. Článek 2 odst. 1 písm. b) bod iv) Úmluvy Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku (UNCSI)¹⁴⁵ definuje „stát“ tak, že zahrnuje zástupce státu jednajícího v této funkci.

Tento článek se běžně vykládá v tom smyslu, že státní představitel, který je žalován za jednání učiněné při zastupování státu, se pro účely státní imunity považuje za stát.¹⁴⁶ Pravděpodobně je však lepší použít právo státní imunity pouze v případě, že je státní představitel žalován z titulu svého úředního postavení.

Pravidlo funkční imunity se v zásadě obrací k otázce, zda je cizímu soudu umožněno vyšetřovat individuální odpovědnost daného státního představitele. V odlišné linii judikatury se k funkční imunitě přistupuje jako k samostatnému pravidlu mezinárodního práva, kde je reflektována skutečnost, že státní představitel osobně neodpovídá za činy prováděné jménem státu jako je tomu v případě *Blaškić* Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY).¹⁴⁷

Toto pravidlo má dvě samostatné části. Státy mohou svobodně určit rozsah funkcí svých představitelů a mají výlučnou pravomoc určit, zda jednali v jejich mezích či nikoli, a tudíž, zda jim byla či nebyla vyvozena odpovědnost individuální. Státy proto nesmějí vyšetřovat státního představitele cizího státu ani určovat, zda tento jednal v mezích svých pravomocí či nikoli. Státy tedy musí předpokládat, že představitel jednal v rámci svých pravomocí. Omezení jurisdikce cizích států však platí pouze tehdy, když státní představitel jednal v rámci výkonu státní moci v souladu s mezinárodním právem, tj. kdykoli stát jedná na svém území, nebo na území jiného státu s jeho souhlasem, nebo pokud se jednání řídí mezinárodním právem (např. v ozbrojeném konfliktu). Pokud stát nařídí svému představiteli, aby tajně provedl svrchovaný akt na území jiného státu, nevykonává státní moc podle mezinárodního práva a cizí stát nemusí předpokládat, že se jedná o úřední akt

¹⁴⁵ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku (The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property) ze dne 02. 12. 2004. UN Doc. A/ RES/ 59/ 38. Není v platnosti.

¹⁴⁶ O'KEEFE, Roger a Christian TAMS, ed. *The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property: A Commentary* [online]. Oxford University Press, 2013 [cit. 2021-03-24]. S. 52. ISBN 9780199601837. Dostupné z: doi:10.1093/law/9780199601837.001.0001.

¹⁴⁷ Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Haag ze dne 29. 10. 1997. Judgment on the Request of the Republic of Croatia for Review of the Decision of Trial Chamber II of 18 July 1997 (Prosecutor v. Blaškić). IT- 95- 14, [online]. para. 38. Dostupné z: <https://www.icty.org/en/case/blaskic>.

a tudíž nepřechitelný danému státnímu představiteli. V rámci tohoto přístupu k pravidlu funkční imunity pojem „úřední akt“ (*official act*) v kontextu norem týkajících se imunit neodráží pojem „akt státu“ (*act of state*) v kontextu práva o odpovědnosti státu.¹⁴⁸

Spoléhání se na jedno nebo druhé zdůvodnění pravidla funkční imunity předpokládá význam ve vztahu k přijaté formě právního odůvodnění o obsahu a rozsahu pravidla. Pokud je funkční imunita aktem státní imunity, přičítání aktu státu podle práva odpovědnosti státu vždy vyvolá uplatnění pravidla, ledaže by existovala dostatečně konzistentní a rozšířená státní praxe a názorová jurisdikce na podporu výjimky. Pokud je funkční imunita omezením jurisdikce států při zjišťování, zda zahraniční státní představitel jednal v rámci svých pravomocí či nikoli, kdykoli však jednal v rámci výkonu státní moci podle mezinárodního práva, existuje prostor pro zamyšlení, zda se v dané situaci použije vždy stejné pravidlo.

2.2.1 Věcný rozsah

Není příliš sporné, zda státní představitelé ve funkci či bývalí představitelé požívají imunitu před trestní jurisdikcí cizích soudů ve vztahu k aktům učiněným v úřední způsobilosti, které lze charakterizovat jako výkon svrchované moci státu (*acta iure imperii*). Problém však spočívá v tom, jak v trestněprávním kontextu rozlišovat mezi úředními a svrchovanými akty. Jedná se tak o rozlišení, kdy v případě svrchovaných aktů by státní imunita sloužila k vyloučení řízení proti cizímu státnímu představiteli a případů úředních aktů, které by byly takové povahy, že by je mohli provádět soukromé osoby, případně akty učiněné představitelem v soukromém postavení. Několik vnitrostátních soudů se otázkou imunity *ratione materiae* ve vztahu k trestnímu řízení zabývalo, a to jak v případě stávajícího, tak bývalého státního představitele, přesto ale poskytly náhled na funkční imunitu pouze z pohledu aktů činěných v oficiálním postavení nebo synonymně, avšak taktéž pravděpodobně méně vhodně, pokud šlo o úřední akty.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag ze dne 04. 06. 2008. *Djibouti v. France*. [online]. Para. 196. *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/136/judgments> : „the State notifying a foreign court that judicial process should not proceed, for reasons of immunity, against its State organs, is assuming responsibility for any internationally wrongful act in issue committed by such organs.“

¹⁴⁹ O'KEEFE, Roger. Immunity Ratione Materiae from Foreign Criminal Jurisdiction and the Concept of “Acts Performed in an Official Capacity” S. 4. Dostupé

MSD se v případě *Arrest Warrant*, naproti výše uvedenému, zabýval nedostupností imunity *ratione materiae* před cizí trestní jurisdikcí v situacích, kdy byl čin spáchán v soukromém postavení (*in a private capacity*)¹⁵⁰, z čehož lze alespoň na první pohled vyvodit, že imunita *ratione materiae* se bude vztahovat na všechny činy spáchané v úřední způsobilosti (*in an official capacity*).¹⁵¹

První zvláštní zpravodaj KMP pro imunitu státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí dospěl k závěru, že imunita *ratione materiae* neboli státní imunita vůči zahraniční trestní jurisdikci, z níž má výhody stávající nebo bývalý státní představitel poukázal na rozdíl mezi *acta jure imperii* a *acta jure gestionis*¹⁵². Podle tvrzení zvláštního zpravodaje KMP lze učinit závěr, že státní představitelé, jak stávající, tak bývalí, mají podle mezinárodního obyčejového práva nárok na imunitu vůči cizí trestní jurisdikci, pokud jde o činy provedené v úřední způsobilosti.¹⁵³

Úřední způsobilost (*official capacity*)

MSD implicitně poukázal na tu skutečnost¹⁵⁴, že otázka, zda státní představitel jednal v úřední způsobilosti, je v základní úrovni totožná s otázkou, zda bude stát odpovědný za jednání osoby zaujímající postavení orgánu státu ve smyslu čl. 4 odst. 1 článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní činy (dále jen „*články o odpovědnosti státu*“).¹⁵⁵ Tento přístup, podle kterého právo týkající se imunity *ratione materiae* ze zahraniční trestní jurisdikce sloužících a bývalých státních představitelů vychází z pravidel upravujících přisuzování chování osob

z:<https://www.coe.int/en/web/cahdi/immunity-ratione-materiae-of-state-officials-from-foreign-criminal-jurisdiction>.

¹⁵⁰ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 03. 01. 2021]. Para. 61. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>.

¹⁵² International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 14. 01. 2021]. Para. 28, para. 58, para 94(e). Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>

¹⁵³ International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 14. 01. 2021]. Para. 50. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>

¹⁵⁴ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag ze dne 04. 06. 2008. Djibouti v. France. [online]. Para. 191, para. 196, para. *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/136/judgments>

¹⁵⁵ Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Haag ze dne 29. 10. 1997. Judgment on the Request of the Republic of Croatia for Review of the Decision of Trial Chamber II of 18 July 1997 (Prosecutor v. Blaškić). IT- 95-14, [online]. Para. 39, para 41. Dostupné z: <https://www.icty.org/en/case/blaskic>.

považovaných za státní orgány státu, byl přijat a použit prvním zvláštním zpravodajem KMP pro imunitu státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí.¹⁵⁶

Dále to, zda byl čin proveden spíše v oficiálním než soukromém postavení, není totéž jako to, zda byl čin spíše *jure imperii* než *jure gestionis*. Jinými slovy není třeba se ptát, zda byl akt ze své podstaty svrchovaný. Rozdíl mezi činy *jure imperii* a činy *jure gestionis* je tedy nepoužitelný v trestněprávním kontextu,¹⁵⁷ kde je otázka přímější, neboť je potřeba se zabývat tím, zda státní představitelé spáchali příslušné činy v úřední způsobilosti nebo v soukromém postavení.

Pro účely vyšetřování v otázce funkční imunity má to, zda byl čin spáchán v úřední způsobilosti, spíše deskriptivní, než-li normativní charakter. Orgán vedoucí trestní řízení, jak již bylo zmíněno výše, se proto nezabývá otázkou toho, zda státní představitel jednal v nějaké fiktivně řádné úřední funkci, měřeno standardy veřejného pořádku státu nebo mezinárodního veřejného pořádku, ale tím, zda státní představitel jednal ve skutečnosti ve funkci státního představitele, což znamená při výkonu skutečné, spíše než ideální, státní moci.¹⁵⁸ Analogie s mezinárodními obyčejovými pravidly pro připisování aktů státních orgánů státu samotnému, kodifikovaných v člancích 4 a 7 článků o odpovědnosti států naznačuje, že pojem státní moci relevantní pro otázku úřední způsobilosti pro imunitu *ratione materiae* vůči trestnímu řízení se neomezuje pouze na skutečné pravomoci, ale také na jednání, které je přesahuje.¹⁵⁹

Jak bylo zdůrazněno britskou Sněmovnou lordů ve věci *Pinochet* (č. 3),¹⁶⁰ v jednom z mála případů, který se předmětnou otázkou přímo zabývá, skutečnost, že státní představitelé jednají nad rámec pravomoci nebo pokynů, v rozporu

¹⁵⁶ International Law Commission. Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-01-03]. S 12-16. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>.

¹⁵⁷ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag ze dne 04. 06. 2008. *Djibouti v. France*. [online]. Para. 191, para. 193, para. *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/136/judgments>

¹⁵⁸ O'KEEFE, Roger. Immunity Ratione Materiae from Foreign Criminal Jurisdiction and the Concept of "Acts Performed in an Official Capacity" S. 7. Dostupé z: <https://www.coe.int/en/web/cahdi/immunity-ratione-materiae-of-state-officials-from-foreign-criminal-jurisdiction>.

¹⁵⁹ Tamtéž, S. 8.'

¹⁶⁰ UK, House of Lords. *R. v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate and others, ex parte Pinochet Ugarte (Pinochet No 3)*. 24. 03. 1999. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodes/domino/OpenAttachment/applic/ihl/ihl-nat.nsf/3E92D23CF3AFA4E5C125775700375771/CASE_TEXT/Ex%20Parte%20Pinochet%20-%20Decision%20of%202024%20March%201999.pdf

s pokyny nebo v rozporu s obecným právem domovského státu, samo o sobě neznamená, že jejich činy nejsou prováděny v úřední způsobilosti.

Pouze pokud jednání natolik vybočuje z působnosti jejich úředních funkcí, že by mělo být přirovnáno k jednání soukromých osob, které nelze přičíst státu,¹⁶¹ se budou tato *ultra vires* jednání státních představitelů považovat za jednání v soukromém postavení. Úkony státních představitelů údajně nebo zjevně vykonávajících své úřední funkce zůstávají úkony prováděnými v úřední funkci.¹⁶²

V souvislosti se zneužitím pravomoci může vyvstat otázka, ve které jde o význam účelu nebo motivu činu. Jedna věc je považovat zneužití státní moci za úřední úkon, pokud motivem zneužití je podpora zájmů státu státním představitelem. Jiná situace může nastat, když dojde ke zneužití pravomoci činem provedeným státním představitelem v úřední způsobilosti a pokud je jeho motiv čistě nebo dokonce jen převážně osobní. Nicméně podle obyčejového práva týkajícího se přičítání chování pro účely odpovědnosti státu, je motiv nepodstatný. Úkon může mít postranní osobní účel a lze jej přesto přičíst státu jako čin orgánu státu jednajícího v této funkci za předpokladu, že čin byl údajným nebo zjevným výkonem státní moci.¹⁶³

Nakonec to, zda lze čin považovat za čin spáchaný v úřední způsobilosti, bude záviset na faktech každého individuálního případu. Rozpoznání hranice mezi oficiálními a soukromými postavením státního představitele může být obtížným úkolem ve vztahu k hledání podporujících skutečností pro dokázání jednání v tom či onom uvedeném postavení, současně však může představovat větší komplikace, než-li by bylo nutné.

¹⁶¹ International Law Commission. Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session, 23 April - 1 June and 2 July - 10 August 2001, Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No.10. [online], 2001. A/56/10. S. 46. [cit. 02. 03. 2021]. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_56_10.pdf

¹⁶² Tamtéž, S. 47.

¹⁶³ ¹⁶³ O'KEEFE, Roger. Immunity Ratione Materiae from Foreign Criminal Jurisdiction and the Concept of "Acts Performed in an Official Capacity" S. 9. Dostupé z: <https://www.coe.int/en/web/cahdi/immunity-ratione-materiae-of-state-officials-from-foreign-criminal-jurisdiction>.

3. Výjimky z imunity *ratione materiae*

Otázka výjimek¹⁶⁴ z imunity představuje jedno z hlavních témat mezinárodního právního společenství.¹⁶⁵ O tom, že osobní imunita má absolutní povahu, nepanují téměř žádné neshody.¹⁶⁶ Složitější situace však nastává při posuzování výjimek z imunity funkční, kdy panují zásadní názorové rozpory. Jedná se o nesoulad jak v diskuzi o tom, jaké výjimky by z imunity *ratione materiae* měly být, tak jestli vůbec výjimky z této imunity existují, a pokud ne, zda by měly. Ve sporu o to, zda na výjimky z funkční imunity přistoupit, se názory dělí na dva proudy. První z nich upřednostňuje existenci výjimek.¹⁶⁷ Na tento postoj lze nahlížet jako snahu o humánní přístup, který usiluje o to, aby státní představitelé čelili následkům spáchání závažných zločinů, kterých se v době výkonu své funkce dopustili.¹⁶⁸ Druhá skupina naopak prosazuje imunitu bez výjimek, neboť uvádí s odkazem na rozhodnutí MSD, že imunita neznamena beztrestnost.¹⁶⁹ Aktéři zastávající druhý uvedený, spíše pragmatický přístup, kladou rozdíly od první skupiny, která upřednostňuje humánní a hodnotový postoj, důraz více na stabilitu mezinárodních vztahů.¹⁷⁰ Tento názor se odvíjí od základní zásady mezinárodního práva, která spočívá ve svrchované rovnosti států.¹⁷¹

¹⁶⁴ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 182. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>: „(...) practice, the same crime under international law has sometimes been interpreted as a limitation (absence of immunity) or as an exception (exclusion of existing immunity)“.

¹⁶⁶ International Law Commission. Fifth report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction, by Concepción Escobar Hernández, Special Rapporteur. [online]. 2016. A/CN.4/701 [cit. 15. 03. 2021]. S. 15. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/863249>

¹⁶⁷ TLADI, Dire. The international law commission's recent work on exceptions to immunity: Charting the course for a brave new world in international law? *Leiden Journal of International Law* [online]. 2019, 32(01), 169-187 [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 0922-1565. Dostupné z: doi:10.1017/S0922156518000663

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 2020-10-03]. Para. 60-61. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>. Para. 60-1.

¹⁷⁰ International Law Commission. *Provisional summary record of the 3364th meeting*. [online]. 2017, A/CN.4/SR.3364. [cit. 2021-03-26]. S. 9. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3364.pdf; International Law Commission. *Provisional summary record of the 3365th meeting*. [online]. 2017, A/CN.4/SR.3365. [cit. 2021-03-26]. S. 3. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3365.pdf

¹⁷¹ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag. 03. 02. 2012. *Jurisdictional immunities of the State: Germany v. Italy: Greece intervening*. Para 56. Dostupné z.: <https://www.icj-cij.org/en/case/143/judgments>

Při řešení otázky a pojetí možných výjimek z imunity se státy a někteří odborníci postupně zaměřili na vztah mezi imunitou vůči zahraniční trestní jurisdikci a *jus cogens*, dále závažným a systematickým porušováním lidských práv, zločiny podle mezinárodního práva a bojem proti beztrestnosti. V případě připuštění existence výjimek z funkční imunity z vnitrostátní praxe vyplývá, že je představují zejména nejzávažnější zločiny, které se týkají mezinárodního společenství jako celku.¹⁷² Jedná se především o zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a závažná porušení mezinárodního humanitárního práva, mučení a nucené zmizení.¹⁷³ Některé státy rovněž poukázaly na jiné výjimky z imunity jako sabotáž, špionáž nebo jiné škody způsobené státním představitelem na území cizího státu.¹⁷⁴

Ve světle výše uvedeného je cílem této kapitoly identifikovat výjimky z imunity *ratione materiae* a jejich rozsah. V této kapitole se nebudeme dále zabývat výjimkami z imunity v podobě územního deliktu (*tort territory exception*), ani korupcí. Tyto výjimky byly sice navrženy bývalým zvláštním zpravodajem, avšak nebyly KMP přijaty a zakomponovány do stávající podoby návrhu čl. 7. V následujících podkapitolách proto bude zaměřena pozornost pouze na výjimky v podobě zločinů podle mezinárodního práva ve vztahu k imunitě *ratione materiae* státních představitelů.

3.1 Imunita *ratione materiae* a zločiny podle mezinárodního práva

V tomto textu bude věnován prostor argumentům podporujících a vyvracejících odůvodněnost imunity *ratione materiae* ve vztahu k zločinům podle mezinárodního práva v případě řízení před cizím vnitrostátním soudem. Základní otázkou, na kterou se budeme snažit nalézt odpověď je, zda se na zločiny podle mezinárodního práva vztahuje či nevztahuje imunita *ratione materiae*, a z jakého důvodu.

V případě *Arrest Warrant*, který se však primárně zabýval imunitou *ratione personae*, MSD ve vztahu k funkční imunitě uvedl, že stát „může postavit před soud

¹⁷² International Law Commission. Fifth report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction [online]. 2016, A/CN.4/701 [cit. 2021-02-27]. S. 15. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/CN.4/701>

¹⁷³ Tamtéž. S. 17

¹⁷⁴ Tamtéž. S. 16.

bývalého ministra zahraničních věcí cizího státu za činy spáchané před nebo po skončení výkonu jeho či její funkce, stejně tak za činy spáchané v průběhu výkonu funkce v soukromém postavení“.¹⁷⁵ Otázka výjimky z imunity *ratione materiae*, a to vzhledem ke spáchání zločinů podle mezinárodního práva, tak nebyla explicitně formulována. Jsou však předkládány různé interpretace citované části rozsudku. V jednom výkladu se odborníci přiklánějí k tomu, že právo stíhat uvedeného představitele není, tudíž se i v případech zločinů podle mezinárodního práva dle této interpretace funkční imunita uplatní bez výjimky v plném rozsahu. Druhý výklad říká, že zločiny podle mezinárodního práva jsou excesem výkonu pravomocí státního orgánu, a proto by jejich spáchání mělo být považováno za akty soukromé povahy.¹⁷⁶ Citovaná část rozsudku byla kritizována odbornou veřejností, neboť z jejího doslovného výkladu vyplývá, že pro zločiny podle mezinárodního práva z funkční imunity neexistuje výjimka, což by znamenalo, že ministr zahraničních věcí by téměř¹⁷⁷ nikdy nemohl být stíhán za zločiny podle mezinárodního práva, kterých se dopustil v době výkonu své funkce.¹⁷⁸

Při uvažování nad tím, v jakém postavení¹⁷⁹ se státní představitel zločinů podle mezinárodního práva dopustil, zda se na dané postavení vztahuje funkční imunita a v závislosti na tom i případná výjimka, bývá používána analogicky státní imunita, která se s funkční imunitou v oblasti činů spáchaných v úřední způsobilosti do jisté míry překrývá. Existuje tvrzení, že imunita státu se vztahuje pouze na svrchované akty (*sovereign acts*) a že zločiny podle mezinárodního práva, zejména ty, které jsou v rozporu s normami *jus cogens*,¹⁸⁰ nelze nikdy považovat za

¹⁷⁵ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)* [online]. [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf> Para. 61.

¹⁷⁶ International Law Commission. *Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction Memorandum by the Secretariat*. [online]. 2008. A/CN.4/596. [cit. 2021-03-26]. S. 116. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/48abd597d.pdf>.

¹⁷⁷ Pozn. Pokud by bylo zjištěno, že se ministra zahraničních věcí dopustil zločinu podle mezinárodního práva v soukromém postavení (*private capacity*).

¹⁷⁸ CASSESE, A. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Law* [online]. 2002, 13(4), 853-875 [cit. 2021-03-24]. S. 168. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/13.4.853.

¹⁷⁹ V úřední způsobilosti (*official capacity*) nebo v soukromém postavení (*private capacity*).

¹⁸⁰ Vyhláška č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu. In: *Sbírka zákonů*. 04. 09. 1987. Čl. 53: „(...)Pro účely této úmluvy je imperativní normou obecného mezinárodního práva norma přijatá a uznaná mezinárodním společenstvím států jako celkem za normu, od níž není dovoleno se odchýlit a která může být změněna pouze novou normou obecného mezinárodního práva stejné povahy. „

svrchované akty.¹⁸¹ Podobné argumenty byly uvedeny v tom smyslu, že činy, které představují zločiny podle mezinárodního práva, nikdy nelze považovat za úřední akty (*official acts*)¹⁸², tedy činy spáchané v úřední způsobilosti státním představitelem. Podle některých výkladů se stát při jednání, které je v rozporu s normami *jus cogens*, implicitně vzdává jakýchkoli práv na imunitu, protože stát vystoupil ze sféry suverenity.¹⁸³ Jelikož stát v zásadě nemá pravomoc porušovat normy *jus cogens*, lze vyvodit, že činy, kterými je porušováno *jus cogens*, nejsou svrchovanými akty. Tento argument se opírá o tvrzení, že hrubá protiprávnost těchto činů implikuje, že je mezinárodní právo nemůže považovat za čin, kterého by se státy mohly dopustit. Uvedený argument však naráží na několik problémů.

První problematickou skutečností je postup v trestním řízení. V počáteční fázi řízení, kdy je zjišťována imunita, není zatím nijak prokazována protiprávnost činu. Může vyplynout že obvinění vůči státu či jeho představiteli jsou neopodstatněná. Bylo by tedy nesprávné tvrdit, že stát tím, že se dopustil hrubě protiprávního jednání, se tak zbavil práva na imunitu, které by mu jinak v mezinárodním právu náleželo. Otázkou imunity se příslušné orgány v trestním řízení zabývají tedy ještě před tím, než je vydán rozsudek, který se zabývá mimo jiné otázkou protiprávnosti jednání státního představitele. V tomto ohledu by se opačné pořadí pro účely určení toho, zda se na daný čin bude nebo nebude vztahovat imunita, dostalo do kolize se zásadou presumpce nevinny.¹⁸⁴ Z uvedeného vyplývá, že znak protiprávnosti není relevantním faktorem pro určení, zda bude imunita aplikována či nikoli.

¹⁸¹ BIANCHI, A. Immunity versus human rights: the Pinochet case. *European Journal of International Law* [online]. 1999, 10(2), 237-277 [cit. 2021-03-24]. S. 265. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/10.2.237.: „human rights atrocities cannot be qualified as sovereign acts: international law cannot regard as sovereign those acts which are not merely a violation of it, but constitute an attack against its very foundation and predominant values“.

¹⁸² SHAW, Malcolm N. *International Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2008 [cit. 2021-03-23]. S. 738. ISBN 9780511841637. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/international-law/international-law-today/A2A4CB7F13D73E0AA98317A182612B31>. :The definition of official acts is somewhat unclear, but it is suggested that this would exclude acts done in clear violation of international law.“

¹⁸³ BELSKY, Adam C. et al. Implied Waiver under the FSIA: A Proposed Exception to Immunity for Violations of Peremptory Norms of International Law. *California Law Review*. 1989. 365 s; AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), 815-852 [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080.

¹⁸⁴ AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), 815-852 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080 S. 815–852.

Pro zkoumání toho, zda se jedná o akt *iure imperii* nebo svrchovaný akt, není důležité posouzení protiprávnosti daného jednání, ale to, zda je dotýčný akt skutečně činěn státním orgánem. Toto závisí na analýze povahy činu a kontextu, v němž k němu došlo.¹⁸⁵ K doplnění lze uvést, že úlohou imunity státu není ochrana států před důsledky jejich protiprávního jednání, ačkoli nelze popřít, že imunity mohou tento vedlejší účinek mít.¹⁸⁶ Imunita však neznamená, že stát není v mezinárodním právu odpovědný¹⁸⁷. Úlohou imunity jest zabránit vnitrostátním soudům určit protiprávnost určitých aktů cizích států, a tím se dopustit zásahu do jejich suverenity. Proto by bylo nelogické, kdyby aplikace imunity závisela na předchozím posouzení protiprávnosti činů. Z uvedeného vyplývá, že svrchovaný akt automaticky nemusí být v souladu s mezinárodním právem. Nelze tedy říci, že hrubě protiprávné činy nelze považovat za svrchované akty, neboť posouzení jejich protiprávnosti nepřísluší posoudit vnitrostátním soudům před posouzením aplikace imunity.¹⁸⁸

Ze stejných důvodů, ze kterých byl odmítnut argument, že zločiny mezinárodního práva nelze považovat za suverénní akty státu, je třeba popřít související argument, že zločiny podle mezinárodního práva nelze nikdy považovat za úřední akty (*official acts*), ale akty učiněné v soukromém postavení.¹⁸⁹ Na tento argument se odvolávali někteří soudci Sněmovny lordů v případě *Pinochet*, v němž bylo rozhodnuto, že bývalá hlava státu nepožívá imunitu, pokud jde o mučení spáchané během výkonu funkce.¹⁹⁰ Jak však bylo uvedeno výše, posouzení toho, zda jsou činy státních představitelů považovány za úřední akty, nezávisí na protiprávnosti

¹⁸⁵ Tamtéž. S. 830.

¹⁸⁶ MCGREGOR, L. Torture and State Immunity: Deflecting Impunity, Distorting Sovereignty. *European Journal of International Law*. [online]. 2007, **18**(5), 903-919 [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chm048. S. 903.

¹⁸⁷ ‘Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>. Para. 59.

¹⁸⁸ Institut de Droit International. Contemporary Problems Concerning the Immunity of States in Relation to Questions of Jurisdiction and Enforcement. [online]. 1991. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1991_bal_03_en.pdf. Čl. 2 odst. 3 písm. a) a b).

¹⁸⁹ TUNKS, Michael A. Diplomats or Defendants? Defining the Future of Head-of-State Immunity. *Duke Law Journal* [online]. 2002, 52(3) [cit. 2021-03-29]. S. 659-660. ISSN 00127086. Dostupné z: doi:10.2307/1373165.

¹⁹⁰ AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), 815-852 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080. S. 832

těchto aktů v mezinárodním nebo vnitrostátním právu, nýbrž na tom, kdo je spáchal, jejich účelu a na užitých prostředcích.¹⁹¹

Činy představitelů státu, k nimž došlo z důvodů souvisejících s výkonem jejich povinností, by měly být považovány za akty oficiální povahy, tedy akty spáchané v úřední způsobilosti na rozdíl od těch, které byly spáchány z osobních důvodů a za osobním účelem. Zločiny podle mezinárodního práva páchané jednotlivci v úředním postavení jsou obvykle páchany ve prospěch státu, méně často ve prospěch jednotlivce samotného. Zřídka lze zločiny podle mezinárodního práva podřadit pod akty spáchané v soukromém postavení, ačkoli to nelze vyloučit.¹⁹² Přestože se jednotlivec může dopustit zločinu podle mezinárodního práva, například znásilnění nebo mučení nepřítelského civilisty, může být u státního představitele, v případě *Arrest Warrant* ministra zahraničních věcí, těžké si představit, že by se sám dopustil takového zločinu v soukromém postavení.¹⁹³ Jako příklad toho, proč je problematická konstrukce výkladu rozsudku MSD stanovující, že zločiny podle mezinárodního práva lze uskutečnit výhradně v soukromém postavení, lze uvést případ říšského ministra zahraničních věcí Joachima von Ribbentropa, který byl za zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti odsouzen k trestu smrti. V tomto případě vzhledem k samotné povaze spáchaných činů, jejich účelu a užitým prostředkům nelze říci, že by se jednalo o zločiny spáchané v soukromém postavení.¹⁹⁴

Další otázka, která vyvstane při zkoumání problematiky výjimek, je vztah zločinů podle mezinárodního práva a *jus cogens* v návaznosti na *imunitu ratione materiae*. Někteří autoři uznávají výjimku z *imunity ratione materiae*, a to na základě povahy

¹⁹¹ CASSESE, A. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Law* [online]. 2002, 13(4), 853-875 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/13.4.853. S. 867–870.

¹⁹² Tamtéž. S. 870.

¹⁹³ Tamtéž. S. 868: „Indeed, individuals commit such crimes by making use (or abuse) of their official status. It is primarily through the position and rank they occupy that they are in a position to orde, instigate, or aid and abet or culpably tolerate or condone such crimes as genocide or crimes against humanity or grave breaches of the Geneva Conventions.“

¹⁹⁴ GORING, Hermann. Trial of the Major War Criminals before International Military Tribunal Nuremberg 14 Novemebr 1945 – 1 October 1946, Nuremberg 1947.I. s. 69, str. 285 až 288.; CASSESE, A. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Law* [online]. 2002, 13(4), 853-875 [cit. 2021-03-24]. S. 870. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/13.4.853.

jus cogens s vědomím, že pravidla *jus cogens* musí mít přednost před pravidly imunity, která, jak se zdá, tento status nemá.¹⁹⁵ V případě *Siderman de Blake proti Argentině* stanovil odvolací soud Spojených států skutečnost, že pokud stát poruší *jus cogens*, ztrácí právo na ochranu prostřednictvím státní imunity.¹⁹⁶ Výše uvedený názor však lze konfrontovat několika argumenty. Zaprvé je třeba poznamenat, že bylo konstatováno, že většina norem mezinárodního humanitárního práva, zejména ty, které zakazují válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a genocidu, jsou imperativními normami mezinárodního práva. I když se zdá, že zákazy agrese,¹⁹⁷ genocidy,¹⁹⁸ a mučení¹⁹⁹ do této kategorie jasně spadají, jsou pochyby o tom, zda lze považovat ostatní normy humanitárního práva za *jus cogens*. Ne všechny zločiny podle mezinárodního práva tedy znamenají porušení *jus cogens*.²⁰⁰

Zadruhé je možné, aby se pravidla týkající se státní imunity dostávala do rozporu s normami *jus cogens*?²⁰¹ Hlavním účelem a účinkem těchto imunit je zabránit, aby bylo o takovýchto porušováních rozhodováno u vnitrostátních soudů jiných států. Aby se normy týkající se imunity dostaly do konfliktu s *jus cogens*, jež upravují zločiny podle mezinárodního práva, bylo by nezbytné, aby existovala povinnost třetích států stíhat tyto zločiny před svými vnitrostátními soudy. Tato povinnost by

¹⁹⁵ International Law Commission. *Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. Memorandum by Secretariat*. 2008. A/CN.4/596. S. 127. Dostupné z: <https://undocs.org/A/CN.4/596>

¹⁹⁶ Rozhodnutí United States Court of Appeals, Ninth Circuit, ze dne 22. 05. 1992 ve věci *Siderman de Blake v. Republic of Argentina*, 965 F 2d 699. [online]. In: *Refworld*. [cit. 30. 03. 2021] Dostupné z: https://www.refworld.org/cases,USA_CA_9,56d6bf794.html

¹⁹⁷ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, ze dne 26. 11. 1984. *Military and Para-military Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States)* [online]. In: International Court of Justice. para. 202. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/70/judgments>. Para. 190.

¹⁹⁸ International Court of Justice. *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia)*. [online]. 1993. Order of 13th September 1993. Separate opinion of Judge Lauterpacht. S. 440. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/91/orders>

¹⁹⁹ Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Haag ze dne 10. 12. 1998 ve věci *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T. Para. 153 Dostupné z: <https://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf>

²⁰⁰ TOMUSCHAT, Christian. THOUVENIN, Jean-Marc. *The Fundamental Rules of the International Legal Order. Jus Cogens and Obligations Erga Omnes*. Leiden/Boston. Martinus Nijhoff Publishers. 2006. S 39. ISBN 90 04 149813

²⁰¹ WEBB, Philippa. 11. International Law and Restraints on the Exercise of Jurisdiction by National Courts of States. WEBB, Philippa. *International Law*. [online]. Oxford University Press, 2018, 2018-06-21 [cit. 29. 03. 2021]. S. 525. ISBN 9780198791836. Dostupné z: doi:10.1093/he/9780198791836.003.0011

sama o sobě musela vyplývat z *jus cogens*.²⁰² Pokud by však povinnost stíhání byla *jus cogens*, měla by přednost před jinými normami mezinárodního práva a byla by povinnost stíhat i v situacích, kdy by takové stíhání porušovalo práva dotyčné osoby nebo práva jiných států.

Z výše uvedeného vyplývá, že nestíhá-li třetí stát obviněné ze spáchání zločinu podle mezinárodního práva v důsledku imunity, nepředstavuje v mnoha případech porušení žádného mezinárodního závazku. Navíc přestože existuje povinnost třetích států stíhat, tato povinnost nestoupá na úroveň *jus cogens*. Neexistuje tedy žádný rozpor mezi normami týkající se imunity a *jus cogens*.²⁰³ Síla výše uvedeného argumentu závisí na tom, zda existuje skutečný konflikt mezi pravidly imunity a pravidly zločinů podle mezinárodního práva. V tomto ohledu je potřeba rozlišit povahu těchto dvou institutů, neboť pravidlo kriminalizující určité chování v mezinárodním právu je hmotněprávní, naproti tomu otázka imunit je pravidlem procesním. To, zda se tyto dva instituty dostávají do konfliktu bylo popřeno jak v literatuře²⁰⁴, tak v judikatuře.²⁰⁵

Aniž by bylo dále rozporováno, zda se v případě zločinů podle mezinárodního práva jedná o akty spáchané státními představiteli v úřední způsobilosti, určitá část odborníků zastává názor, že funkční imunita nekryje tyto zločiny z toho důvodu, že v mezinárodním právu představují výjimku z imunity *ratione materiae*.²⁰⁶ K tomuto způsobu vymezení zločinů podle mezinárodního práva z funkční imunity

²⁰² Dissenting opinion of Judge Al-Khasawneh. Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 2020-12-01]. S. 98 Dostupné z: <https://jusmundi.com/en/document/pdf/opinion/en-arrest-warrant-of-11-april-2000-democratic-republic-of-the-congo-v-belgium-dissenting-opinion-of-judge-al-khasawneh-thursday-14th-february-2002>

²⁰³ AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), 815-852 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080. S. 815-852.

²⁰⁴ FOX, Hazel. The Law of State Immunity. *Oxford University Press*. 2002. S. 525. ISBN: 9780198298366.

²⁰⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Strasbourg ze dne 21. 11. 2001 ve věci AL-ADSANI v. THE UNITED KINGDOM. Case of Al-Adsani v. United Kingdom, 35763/97 [online]. In: *HUDOC Cour européenne des droits de l'homme*. [cit. 30. 03. 2021]. Para. 52-67. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-59885&filename=001-59885.pdf>

²⁰⁶ International Law Commission. Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. Memorandum by Secretariat. 2008. A/CN.4/596. Dostupné z: <https://undocs.org/A/CN.4/596>. S. 127

přistoupil v článku 13 odst. 2 Institut de droit international ve své rezuluci z roku 2001, přičemž se tím vyhnul spornému tématu úřední způsobilosti tím, že označil zločiny podle mezinárodního práva jako výjimky z imunity *ratione materiae* v případě stíhání bývalých hlav států nebo předsedů vlády.²⁰⁷

Existují dva pohledy promítající se v judikatuře soudů na to, zda by měly být zločiny podle mezinárodního práva považovány za výjimku z imunity *ratione materiae*.

3. 1. 1 Státní praxe podporující výjimku z funkční imunity

Stíhání státních představitelů za zločiny podle mezinárodního práva bylo v prvních padesáti letech po skončení druhé světové války vzácné.²⁰⁸ Prvním případem, který se týkal imunity *ratione materiae*, aniž by to v něm však bylo explicitně uvedeno, byl izraelský případ ve věci Adolfa Eichmanna z 60. let minulého století. Příklad se dotýká zločinů proti lidskosti a společně s belgickým rozsudkem ve věci Sharon a Yaron tvoří jediné dva příklady z vnitrostátní judikatury, o které se KMP ve vztahu k návrhu článku 7 opřela.²⁰⁹

V případě bývalého nacistického funkcionáře argumentovala ve prospěch Adolfa Eichmanna obhajoba teorií „aktu státu“ (*act of state doctrine*), tj. teorií, že čin provedený osobou jakožto orgánem státu musí být považován za čin samotného státu. Ačkoli se v případě explicitně nejedná o imunitu *ratione materiae*, vzhledem k definici aktu státu, kterou v rozsudku izraelský Nejvyšší soud poskytl, která se do určité míry shoduje s definicí pojmu imunity *ratione materiae*, je tento případ vnímám KMP jako relevantní ve vztahu k pojednání o výjimkách z funkční imunity.²¹⁰ Nejvyšší soud se při určení uvedené doktríny opíral zejména o článek

²⁰⁷ Institute de Droit International. Immunities from Jurisdiction and Execution of Heads of State and of Government in International Law. 2001. Dostupné z: https://www.idi-il.org/app/uploads/2017/06/2001_van_02_en.pdf Článek 13 odst. 2.

²⁰⁸ AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), 815-852 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080. S. 815-852.

²⁰⁹ MURPHY, Sean D. Immunity Ratione Materiae of State Officials from Foreign Criminal Jurisdiction: Where is the State Practice in Support of Exceptions? *AJIL Unbound* [online]. 2018, 112, 4-8 [cit. 2021-03-24]. ISSN 2398-7723. Dostupné z: doi:10.1017/aju.2018.8

²¹⁰ Rozhodnutí Supreme Court of Israel ze dne 29. 05. 1962 ve věci Attorney General v. Adolf Eichmann. Criminal Appeal 336/61. Dostupné z:

7 Charty Norimberského tribunálu a zásadu č. III norimberských zásad.²¹¹ V rozsudku bylo uvedeno, že doktrína aktu státu nemá opodstatnění ve chvíli, kdy se věc týká aktů, které jsou zakázány mezinárodním právem, zejména jedná-li se o zločiny podle mezinárodního práva s rozměrem zločinů proti lidskosti. V takovém případě stojí uvedené zločiny mimo suverénní jurisdikci státu, který nařídil nebo schválil jejich spáchání, a proto jsou ti, kteří se jich dopustili, individuálně odpovědní a nemohou se zaštitit tím, že byly spáchány na základě pověření státu. Nejvyšší soud přirovnával uvedenou situaci, ve které se státní představitel nachází, k případu spáchání deliktu v zájmu právnické osoby jejím zástupcem, jenž se nemůže schovat za odpovědnost této právnické osoby.²¹² Z uvedeného vyplývá myšlenka, která tvoří jádro pojmu „zločin podle mezinárodního práva“, že osoba, která se podílela na spáchání takového činu za něj musí nést individuální odpovědnost, protože, jak uvedl izraelský Nejvyšší soud: „Pokud by tomu bylo jinak, trestní ustanovení mezinárodního práva by byla výsměchem.“²¹³ Ačkoli se případ Adolfa Eichmanna přímo imunitou *ratione materiae* nezabývá a řeší spíše hmotněprávní rovinu z hlediska odpovědnosti a přičitatelnosti jednání státního představitele státu samotnému, bývá řazen mezi zásadní rozsudky potvrzující výjimku z funkční imunity ve prospěch zločinů podle mezinárodního práva. Je tomu tak přes skutečnost, že lze argumentační principy stíhání Adolfa Eichmanna aplikovat na výjimky z imunity *ratione materiae* pouze analogicky.

V případě *Sharon a Yaron* z roku 2003, ve kterém belgický Nejvyšší soud rozhodoval ve věci izraelského předsedy vlády Ariela Sharona, a Amose Yarona, bývalého izraelského náčelníka vojenského štábu, byli tyto představitelé podezřelí ze zločinu genocidy, válečných zločinů a závažných porušení Ženevských protokolů a dodatkových protokolů spáchaných v Sabře a Šatíle. Ačkoli nebylo možné stíhání předsedy vlády Sharona z důvodu imunity *ratione personae*, stejná

https://www.asser.nl/upload/documents/DomCLIC/Docs/NLP/Israel/Eichmann_Appeals_Judgement_29-5-1962.pdf: para. 14.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Rozhodnutí Supreme Court of Israel ze dne 12. 12. 1961 ve věci Attorney General v. Adolf Eichmann. Criminal Appeal. Dostupné z: http://www.asser.nl/upload/documents/DomCLIC/Docs/NLP/Israel/Eichmann_Judgement_11-12-1961.pdf

²¹³ Tamtéž.

překážka neplatila v případě Amose Yarona.²¹⁴ Tento případ je rovněž jediným, který byl KMP považován za relevantní ve vztahu k výjimce z imunity *ratione materiae* v podobě zločinu genocidy a válečných zločinů.²¹⁵

Další kategorií výjimek, jimiž se zabývá vnitrostátní judikatura, je zločin mučení. Jedním z nejvýznamnějších případů, jehož předmětem byla otázka imunity *ratione materiae* a zločin mučení, byla již zmíněná rozhodnutí ve věci *Pinochet*.²¹⁶ Když v roce 1998 bývalý chilský prezident a generál Augusto Pinochet Ugarte navštívil Londýn na soukromé návštěvě, Španělsko usilovalo o jeho vydání a stíhání za zločiny podle mezinárodního práva spáchané v během jeho funkčního období v Chile. Jeho obhajoba byla postavena na imunitě *ratione materiae*, na kterou se stát Chile odvolával v průběhu vydávacího řízení. Tento argument byl však odmítnut šesti ze sedmi Lordů, kteří z většiny vycházeli z ustanovení Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení z roku 1984 (dále jen “*Úmluva proti mučení*”).²¹⁷ V rozsudku bylo uvedeno, že přiznání imunity *ratione materiae* by bylo v rozporu se smyslem ustanovení o univerzální jurisdikci Úmluvy proti mučení,²¹⁸ která v čl. 1 stanovuje jako podmínku definice mučení nezbytnou účast úřední osoby „...když je taková bolest nebo utrpení působena veřejným činitelem nebo jinou osobou jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem.”²¹⁹ Protože Úmluva proti mučení omezuje okruh pachatelů na ty, kteří páchají činy v úřední způsobilosti,

²¹⁴ Rozhodnutí Court of Cassation, Belgie ze dne 12. 02. 2003 ve věci Sharon and Yaron. Č. P.02.1139.F/ 2. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/ildc/5be03.case.1/law-ildc-5be03>, para. 21

²¹⁵ MURPHY, Sean D. Immunity Ratione Materiae of State Officials from Foreign Criminal Jurisdiction: Where is the State Practice in Support of Exceptions? *AJIL Unbound* [online]. 2018, 112, 4-8 [cit. 2021-03-29]. ISSN 2398-7723. Dostupné z: doi:10.1017/aju.2018.8.

²¹⁶ Rozhodnutí House of Lords. UK ze dne 24. 03. 1999 ve věci R. v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate and others, ex parte Pinochet Ugarte (Pinochet No 3) [online]. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodres/domino/OpenAttachment/applc/ihl/ihl-nat.nsf/3E92D23CF3AFA4E5C125775700375771/CASE_TEXT/Ex%20Parte%20Pinochet%20-%20Decision%20of%202024%20March%201999.pdf

²¹⁷ UNTC. Status of Treaties. Convention against Torture [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=en. Čl. 1.

²¹⁸ Rozhodnutí House of Lords. UK ze dne 24. 03. 1999 ve věci R. v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate and others, ex parte Pinochet Ugarte (Pinochet No 3) [online]. S. 114. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodres/domino/OpenAttachment/applc/ihl/ihl-nat.nsf/3E92D23CF3AFA4E5C125775700375771/CASE_TEXT/Ex%20Parte%20Pinochet%20-%20Decision%20of%202024%20March%201999.pdf

²¹⁹ UNTC. Status of Treaties. Convention against Torture [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=en. Čl. 1.

může probíhat extrateritoriální stíhání pouze v případech, kdy by zpravidla byla použitelná imunita *ratione materiae*. Uplatnění imunity *ratione materiae* by však zbavilo ustanovení Úmluvy proti mučení prakticky veškerého významu, na což je navázáno v případě *Pinochet*, kde je konstatováno, že v tomto případě musí být pohlíženo na imunitu *ratione materiae* jako na odejmutou.²²⁰ Podobně je tomu tak v případě čl. 2 Mezinárodní úmluvy na ochranu všech osob před nuceným zmizením.²²¹

Tento základ pro odepření imunity *ratione materiae* byl později zopakován ve věci *FF v. Director of Public Prosecutions*.²²² Z těchto dvou rozsudků vyplývá, že státy, které ratifikovaly Úmluvu proti mučení, se implicitně vzdaly imunity svých státních představitelů v souvislosti se spácháním předmětného činu, a to z důvodu povinnosti, která je stanovena v čl. 5 odst. 2 Úmluvy proti mučení stanovující jurisdikci nad mučením, pokud se podezřelý nachází na území státu a není vydán. Uvedené dva případy, zejména pak případ *Pinochet*, tvoří rovněž zásadní bod ve vývoji judikatury týkající se výjimek z imunity *ratione materiae*. Výjimky z funkční imunity jsou zde však založeny na výjimce zakotvené v Úmluvě proti mučení. V tomto kontextu proto případ *Pinochet* zcela neodpovídá na otázku existujícího obyčejového pravidla stanovující ustoupení imunity bývalého státního představitele v případě spáchání zločinů podle mezinárodního práva. Podstatným přínosem rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Pinochet* o neaplikování imunity *ratione materiae* je skutečnost, že došlo k nastínění cesty vývoje aplikačního rozsahu imunit státních představitelů vůči cizí trestní jurisdikci, ačkoli se v daném případě jedná pouze o zločin mučení, jde bezpochyby o významný krok z absolutního pojetí imunity státních představitelů v kontextu zločinů podle mezinárodního práva. KMP podložila svůj návrh čl. 7 ve vztahu ke zločinu mučení spolu s případem *Pinochet* a případem prince Nassera dalšími třemi rozsudky

²²⁰ Rozhodnutí House of Lords. UK ze dne 24. 03. 1999 ve věci *R. v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate and others, ex parte Pinochet Ugarte (Pinochet No 3)* [online]. S. 169-170 Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodes/domino/OpenAttachment/applic/ihl/ihl-nat.nsf/3E92D23CF3AFA4E5C125775700375771/CASE_TEXT/Ex%20Parte%20Pinochet%20-%20Decision%20of%20%2024%20March%201999.pdf

²²¹; UNTC. Status of Treaties. International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&clang=en>.

²²² Rozhodnutí High Court of Justice. United Kingdom ze dne 07. 10. 2014 ve věci *FF v. Director of Public Prosecutions*, č.. CO/ 11360/ 2012.

vnitrostátních soudů.²²³ Dalším příkladem týkajícím se zločinu mučení je případ *Nazzer*, ve kterém bývalý alžírský ministr obrany rovněž argumentoval funkční imunitou v trestním řízení, v jehož průběhu byl švýcarským Federálním trestním soudem obviněn ze zločinu mučení, kterého se měl dopustit v Alžírsku.²²⁴ Soud ale funkční imunitu odmítl a stanovil, že činy, které porušují *jus cogens*, nemohou být imunitou chráněny.²²⁵ Obdobně také rozhodl italský Nejvyšší kasační soud v případě *Lozano*.²²⁶

I když existuje judikatura vnitrostátních soudů zabývající se výjimkami z imunity *ratione materiae*, relevantních případů, které by podložily vývoj trendu v rozhodování národních soudů KMP předložila jen k některým zločinům podle mezinárodního práva. KMP své závěry opírá nejen o soudní praxi vnitrostátní, ale rovněž o judikaturu mezinárodních tribunálů, smluvní právo a vnitrostátní právní úpravy. Navzdory tomu mají však některé zločiny podle mezinárodního práva, při jejichž spáchání by se funkční imunity státního představitele nemělo použít, oporu jen v několika předložených pramenech a zdrojích. V tomto ohledu KMP nepředložila vnitrostátní judikaturu k podpoře zakotvení zločinu *apartheid* nebo nuceného zmizení.

V páté zprávě o imunitách státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí z roku 2016²²⁷ byl kromě vnitrostátních rozsudků diskutován mimo jiné i případ *Blaskić*. Zvláštní zpravodajka uvedla pro doložení pozitivního trendu ve prospěch výjimek z imunity *ratione materiae* v obecně rovině část rozhodnutí, ve kterém je jasně stanoveno, že imunita *ratione materiae* v případě spáchání zločinů podle mezinárodního práva jako jsou válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a genocida

²²³International Law Commission. Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017). [online], 2017. A/72/10. S. 179. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>

²²⁴ Rozhodnutí Cour de plaintes ze dne 25. 07. 2012 ve věci Khaled Nezzar case, č. BB.2011. Dostupný z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/caseLaw.xsp?documentId=A440E11391847AB8C1257C60005AE1B2&action=openDocument&xp_countrySelected=CH&xp_topicSelected=GVAL-992BU6&from=state&SessionID=DRLPNPW8L4

²²⁵ Tamtéž. Para. 5.4.3.

²²⁶ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 179. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>

²²⁷ International Law Commission. *Fifth report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. 2016, A/CN.4/701 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/CN.4/701>

neexistuje. Je zde odkázáno na normy vylučující užití obyčejového pravidla funkčních imunit státních představitelů jak před mezinárodními, tak národními soudy, i kdyby byly spáchány v úřední způsobilosti.²²⁸ Ačkoli je jen málo pochyb o výjimkách ohledně uvedených třech zločinů podle mezinárodního práva, zločin *apartheid* a nucené zmizení zůstává mezi státy sporným.

3.1.2 Státní praxe proti výjimkám z imunity *ratione materiae*

Vedle řady rozsudků, které odmítly uplatnění imunity *ratione materiae* ve vztahu k zločinům podle mezinárodního práva, existuje rovněž judikatura vnitrostátních soudů, kde byla naopak funkční imunita v případě trestního stíhání za zločiny podle mezinárodního práva upřednostněna.

Jako příklad lze uvést rozhodnutí německého státního zástupce, který v roce 2005 odmítl vést trestní řízení proti bývalému čínskému prezidentovi Ťiang Ce-minovi z důvodu imunity *ratione materiae*. Bývalý prezident měl čelit obviněním z genocidy, zločinů proti lidskosti a mučení.²²⁹ V roce 2011 vydalo švýcarské ministerstvo spravedlnosti v reakci na trestní oznámení podaná na bývalého prezidenta Spojených států George W. Bushe v předvečer plánované návštěvy Švýcarska stanovisko, ve kterém deklarovalo respektování imunity bývalého prezidenta spojených států vzhledem ke krokům, které učinil v době výkonu funkce.²³⁰ K návštěvě však nedošlo z důvodu rizika eskalujících demonstrací ze strany lidskoprávních organizací. Centrum pro ústavní práva (Center for Constitutional Rights), které společně Kanadským centrem pro mezinárodní spravedlnost (Canadian Center for International Justice) podalo trestní oznámení na bývalého prezidenta USA, apelovalo na kanadského Nejvyššího státního zástupce, aby zahájil trestní stíhání z důvodu plánované návštěvy Goerge Bushe Britské Kolumbie. Bývalý americký prezident George Bush se údajně měl dopustit

²²⁸ Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Haag ze dne 29. 10. 1997. Judgment on the Request of the Republic of Croatia for Review of the Decision of Trial Chamber II of 18 July 1997 (Prosecutor v. Blaškić). IT- 95-14, [online]. Para. 39, para 41. [cit. 29. 03. 2021], Dostupné z: <https://www.icty.org/en/case/blaskic>

²²⁹ Rozhodnutí Prosecutor General at the Federal Supreme Court, Germany ze dne 24. 06. 2005 ve věci Jiang Zemin. č. 3 ARP 654/ 03- 2. Dostupné z: www.diefirma.net/download.php?8651010ea2af5be8f76722e7f35c79de&hashID=44b8c6eba6a3530e554210fa10d99b3a.

²³⁰ MACASKILL, Ewen, HIRSCH, Afua. George Bush Calls Off Trip to Switzerland. *The Guardian*. [online]. 2011.[cit. 29. 03. 2021] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2011/feb/06/george-bush-trip-to-switzerland>

povolování postupů zahrnujících zločin mučení, konkrétně „waterboarding“ a další kruté zacházení v době výkonu své funkce. To byl důvod, proč měl být George Bush trestně stíhán na základě principu univerzálné jurisdikce.²³¹ V říjnu roku 2011 však nařídil kanadský Nejvyšší státní zástupce přerušit trestní řízení proti exprezidentu Bushovi bez uvedení důvodu.²³²

Další relevantní státní praxí je odpor států proti výkonu cizí jurisdikce nad jejich státními představiteli jak v individuálních případech, tak obecně. V tomto ohledu je nezbytné poukázat na konzistentní a trvající kritiku výkonu univerzální jurisdikce západních států nad africkými vysokými představiteli nebo vůdci ze strany Africké unie.²³³ Obecně se tak nejedná o imunitu *ratione materiae*, ale o širší otázku výkonu jurisdikce, která však s instituem imunity souvisí. Jedno z doporučení odborné zprávy AU - EU z roku 2009 o zásadě univerzální jurisdikce se zabývalo relevancí pravidel imunity. Bylo v něm uvedeno, že vnitrostátní orgány trestního soudnictví, které uvažují o výkonu univerzální jurisdikce nad osobami podezřelými ze závažných zločinů mezinárodního významu, jsou právně vázány zohlednit všechny imunity, na které mohou mít státní úředníci podle mezinárodního práva nárok, a jsou proto povinny upustit od stíhání těch státních představitelů, kteří mají na tyto imunity nárok.²³⁴ Uvedená doporučení však konkrétně neodkazují na imunitu *ratione materiae*.²³⁵

²³¹Human Rights Watch. Getting away with torture. [online]. 2011. [cit. 29. 03. 2021] Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2011/07/12/getting-away-torture/bush-administration-and-mistreatment-detainees>

²³² Dopis Attorney General of British Columbia, ze dne 24. 10. 2011 ve věci R. v. Bush, Dostupné z: <https://ccrjustice.org/sites/default/files/assets/files/2011-10-24%20Letter%20from%20Attorney%20General%20Staying%20the%20Case.pdf>

²³³ African Union, Decision of the AU Assembly on the Report of the Commission on the Abuse of the Principle of Universal Jurisdiction Doc. Assembly/ AU/ 14 (XI), 11th Ordinary Session (30 June– 1 July 2008), Assembly/ AU/ Dec.199(XI), para. 5(ii). Dostupné z: https://au.int/sites/default/files/decisions/9558-assembly_en_30_june_1_july_2008_auc_eleventh_ordinary_session_decisions_declarations_tribute_resolution.pdf

²³⁴ Council of the European Union. The AU- EU Expert Report on the Principle of Universal Jurisdiction ze dne 16. 04. 2009. . [online]. . 8672/ 1/ 09 Rev 1. [cit. 29. 03. 2021] Doporučení č. 8. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8672-2009-REV-1/en/pdf>

²³⁵ UBÉDA-SAILLARD, Muriel. Foreign Officials Entitled to (Absolute) Personal Immunity during Their Time in Office. RUYSS, Tom, Nicolas ANGELET a Luca FERRO, ed. *The Cambridge Handbook of Immunities and International Law* [online]. Cambridge University Press, 2019, 2019-5-2, s. 481-495 [cit. 2021-03-30]. ISBN 9781108283632. Dostupné z: doi:10.1017/9781108283632.024

Důvodů, které státy vedou k postoji nepodporujícím výjimky z imunity *ratione materiae*, lze spatřovat hned několik. Může jím být jak motivace udržet dobré vztahy s ostatními státy, přičemž bývá odkazováno na zásadu svrchované rovnosti států. Další důvod lze nalézt v preferenci vnitrostátních nástrojů pro trestání svých vlastních představitelů oproti využití mezinárodních nástrojů a stíhání jejich státního představitele u cizích soudů na základě principu univerzální jurisdikce.

3.2 Článek 7 Návrhu článků o imunitě státních představitelů vůči cizí trestní jurisdikci Komise pro mezinárodní právo

KMP vykonává své aktivity na základě pravomoci stanovené v článku 13 Charty OSN.²³⁶ Primární úlohou KMP, založenou Valným shromážděním OSN v roce 1947, je kodifikace a postupný rozvoj mezinárodního práva. Kromě jiných oblastí se KMP dlouhodobě věnuje imunitám v mezinárodním právu, vyjma současného tématu imunit státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí se již zabývala kodifikací diplomatických a konzulárních imunity²³⁷, imunit zástupců státu v případě zvláštních misí²³⁸, zastoupení států v mezinárodních organizacích²³⁹ či imunitám států²⁴⁰ a mezinárodních organizací.

Téma imunity státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí bylo zahrnuto do dlouhodobého pracovního programu KMP v roce 2006 na jejím padesátém osmém zasedání.²⁴¹ V následujícím roce bylo rozhodnuto o zařazení tohoto tématu do stávajícího pracovního programu a o jmenování zvláštního zpravodaje Romana A.

²³⁶ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora. In: *Sbírka zákonů*. 13. 03. 1947. Čl. 13

²³⁸ Vyhláška č. 40/1987 Sb., o Úmluvě o zvláštních misích. In: *Sbírka zákonů*. 25. 05. 1987. Convention on Special Missions, Adopted by the General Assembly of the United Nations on 8 December 1969.

²³⁹ Vídeňská úmluva o zastoupení států a jejich stycích s mezinárodními organizacemi univerzální povahy ze dne 14. března 1975. United Nations Publications, 2005. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/5_1_1975.pdf

²⁴⁰ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku (The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property) ze dne 02. 12. 2004. UN Doc. A/ RES/ 59/ 38. Není v platnosti.

²⁴¹ International Law Commission. Report of the Commission to the General Assembly on the work of its fifty-eight session. [online]. 2006. In: *Yearbook of the International Law Commission*. A/CN.4/SR.A/2006/Add.1 (Part. 2). Para. 257 a annex I. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_2006_v2_p2.pdf

Kolodkina,²⁴² který byl o pět let později vystřídán zvláštní zpravodajkou Concepción Escobar Hernández.²⁴³ V příštích letech byly formovány návrhy článků, a v období od roku 2012 do roku 2017 KMP bylo vydáno zvláštní zpravodajkou několik zpráv, které jsou podkladem pro diskusi nad tématem imunit státních představitelů. Během šedesátého devátého zasedání KMP byl v roce 2017 přes velký odpor některých členů přijat návrh článku 7, který stanovil výjimku z imunity *ratione materiae*, pokud jde o některé základní zločiny podle mezinárodního práva, a to zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločin mučení, *apartheid* a nucené zmizení.²⁴⁴

Zásadním podkladem pro formování článku 7 byla pátá zpráva předložená zvláštní zpravodajkou Hernández v roce 2016,²⁴⁵ která obsahuje přehled smluvních norem, vnitrostátních právních předpisů a vnitrostátních soudních rozhodnutí jako forem státní praxe. Ze zprávy lze vyvodit očekávatelný závěr, a to, že není výjimky z imunity *ratione personae*. Vzhledem k imunitě *ratione materiae* z předmětné zprávy však ne zcela jednoznačně vyplývá, že existují buď určité výjimky z imunity *ratione materiae*, nebo že existuje trend ve prospěch výjimek z funkční imunity. Jinými slovy lze říci, že k předmětné páté zprávě lze přistupovat jak v tom ohledu, že návrh článku 7 odráží existující právo a je tak kodifikací, tak z druhé strany, že pouze odráží vyvíjející se trend v právu a zachycuje tak progresivní vývoj v oblasti výjimek z imunity *ratione materiae*.

Přestože bývalý zvláštní zpravodaj Kolodkin navrhoval obsah článku 7 v jiném znění, ve kterém obsahoval ustanovení o teritoriální výjimce deliktu (*tort territorial delict*) a zločin korupce. Takováto podoba článku 7 však nebyla přijata a KMP k tomu poskytla následující vysvětlení. V případě zločinu korupce byla několika členy KMP zdůrazněna jeho závažnost zejména ve vztahu k přímému vlivu na

²⁴² International Law Commission. Report of the Commission to the General Assembly on the work of its fifty-ninth session. [online]. 2007. In: *Yearbook of the International Law Commission*. A/CN.4/SR.A/2007/Add.1 (Part. 2). Para. 376. Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/7e6352/pdf/>

²⁴⁴ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online]. 2017. A/72/10. S. 177-178. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁴⁵ International Law Commission. *Fifth report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. 2016, A/CN.4/701 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/CN.4/701>.

zájmy a stabilitu státu, blahobyt jeho obyvatel a dokonce mezinárodní vztahy.²⁴⁶ Ačkoli byli někteří členové pro zařazení zločinu korupce do návrhu článku 7, většina členů KMP odůvodnila svůj nesouhlas tím, že pod pojem „korupce“ lze zařadit široký rozsah různých činů. Dalším důvodem je nedostatečné zastoupení a podklad ve smlouvách a judikatuře pro zahrnutí zločinu korupce mezi výjimky z imunity *ratione materiae*. Někteří členové rovněž poukázali na skutečnosti, že korupci nelze za žádných okolností považovat za úkon učiněný v úřední způsobilosti, nýbrž se jedná o akt výlučně soukromé povahy, jež je činěn výhradně ve vlastní prospěch, a proto jej není nutné zařadit mezi činy, na něž nebude funkční imunita aplikována.²⁴⁷ Bylo taktéž konstatováno, že skutečnost, že je zločin korupce spáchán státním představitelem vykonávající úřední funkci a prostřednictvím státních prostředků, nemění nic na povaze činu, jenž je spáchán s vidinou vlastního prospěchu, tedy se soukromým záměrem.²⁴⁸ KMP rovněž posoudila případ zločinů spáchaných státním představitelem na území cizího státu. Tento scénář se liší od zločinů podle mezinárodního práva uvedených v odst. 1 čl. 7 a zločinu korupce v mnoha ohledech. Přestože byl rovněž prezentován názor, že pro zařazení mezi výjimky neexistuje dostatečná judikatura, KMP se rozhodla takto spáchané zločiny nezahrnovat do seznamu výjimek z jiných důvodů.²⁴⁹ KMP uvedla, že některé zločiny²⁵⁰ jako vražda, špionáž, sabotáž nebo únos spáchané na území cizího státu, podléhají zásadě územní suverenity a nezakládají imunitu *ratione materiae* před cizí trestní jurisdikcí a není proto nutné je zařazovat na seznam výjimek z této imunity.

V diskuzi o návrhu článku byl vznesen požadavek vyjasnit, zda výjimky z imunity odrážejí *lex lata*, nebo zda naopak představují progresivní vývoj mezinárodního

²⁴⁶ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 188. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁴⁷ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-eighth session (2 May-10 June and 4 July-12 August 2016)*. [online], 2016. A/72/10. S. 354-355. Para 23. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/71/10>.

²⁴⁸ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 188. Para 23. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁴⁹ Tamtéž, S. 188.

²⁵⁰ Rozhodnutí International Court of Justice ze dne 03. 02. 2012 ve věci Jurisdictional Immunities of the State (*Germany v. Italy: Greece intervening*), [online], Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/143/judgments>.

práva, a návrh článku 7 jest návrhem *de lege ferenda*.²⁵¹ Někteří členové KMP upozornili v této věci na nutno dosažení konsenzu, aby nedocházelo k názorovému rozdělení jejích členy.²⁵² Pozoruhodné je, že jeden z členů dokonce podal konkrétní návrh na přepracování návrhu článku 7.²⁵³ Taktéž byla zopakována potřeba nastolit rovnováhu mezi zásadou svrchované rovnosti států a bojem proti beztrestnosti za nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva.²⁵⁴

3.2.1. Rozbor ustanovení návrhu článku 7

Návrh článku 7 uvádí seznam zločinů podle mezinárodního práva, na něž se dle KMP nevztahuje imunita vůči cizí trestní jurisdikci *ratione materiae*. Předmětný článek obsahuje dva odstavce, přičemž první z nich obsahuje seznam zločinů podle mezinárodního práva a druhý odkazuje na jejich definice. Jelikož se návrh článku 7 týká výlučně imunity funkční, je obsažen v části třetí návrhů článků a nevztahuje se na imunitu *ratione personae*, která je upravena v části dva návrhu článků. Tato skutečnost však neznamená, že státní představitelé uvedení v návrhu článku 3, tzv. trojka, budou vždy vyňati z aplikace článku 7, neboť tito představitelé požívají imunitu *ratione personae* pouze během svého funkčního období²⁵⁵ a zánikem jejich funkce není vyloučeno uplatnění pravidel mezinárodního práva vztahujících se na imunitu *ratione materiae*.²⁵⁶ Vzhledem k tomu, že tato jakási zbytková imunita je

²⁵¹ International Law Commission. Seventh report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction, by Concepción Escobar Hernández, Special Rapporteur. [online], 2019. A/CN.4/729. S. 5. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/CN.4/729>.

²⁵² International Law Commission. Provisional summary record of the 3439th meeting. [online], 2018. A/CN.4/SR.3439. Dostupné z: https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3439.pdf&lang=EF. S. 3 (Mr. Nolte), S. 15. (Mr. Huang); International Law Commission. Provisional summary record of the 3440th meeting. [online], 2018. A/CN.4/SR.3440. Dostupné z: https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3440.pdf&lang=EF. S. 11 (Mr. Murphy), S. 18 (Mr. Zagaynov),

²⁵³ International Law Commission. Provisional summary record of the 3439th meeting. [online], 2018. A/CN.4/SR.3439. Dostupné z: https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3439.pdf&lang=EF. S. 3 (Mr. Nolte),

²⁵⁴ Tamtéž. S. 12. ,S. 5. International Law Commission. Provisional summary record of the 3440th meeting. [online], 2018. A/CN.4/SR.3440. Dostupné z: https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3440.pdf&lang=EF. S. 15, S. 7., S. 13.

²⁵⁵ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 178. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>

²⁵⁶ International Law Commission. *Report of the International Law Commission Sixty-fifth session (6 May-7 June and 8 July-9 August 2013)*. [online], 2013. A/68/10. S. 70. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/68/10>

imunitou *ratione materiae*, bude se návrh článku 7 vztahovat na imunitu vůči jurisdikci, kterou požívá bývalá hlava státu, bývalý předseda vlády nebo bývalý ministr zahraničních věcí za činy provedené v úřední způsobilosti, a to v případě zločinů podle mezinárodního práva vypočtených v článku 7 odst. 1. Návrh článku 7 doplňuje normativní prvky imunity *ratione materiae* před cizí trestní jurisdikcí, jak jsou definovány v návrzích článků 5 a 6. KMP se na základě hlasování rozhodla zahrnout tento návrh článku z následujících důvodů. Prvním je patrný trend k omezení aplikace funkční imunity, pokud jde o chování představující zločiny podle mezinárodního práva, jenž se odráží zejména v judikatuře vnitrostátních soudů.²⁵⁷ Druhým je skutečnost, že při posuzování zločinů, na které se imunita vůči cizí trestní jurisdikci nevztahuje, musí být dle KMP přihlédnuto k potřebě zachování respektu k zásadě svrchované rovnosti států, k zajištění provádění zásad odpovědnosti a individuální trestní odpovědnosti a ukončit beztrestnost za nejzávažnější zločiny, což je jedním z cílů mezinárodního společenství. S ohledem na výše uvedené dva důvody KMP uvedla, že musí vykonáváním svých pravomocí podporovat progresivní vývoj a kodifikaci mezinárodního práva. Vzhledem k tomuto předpokladu byly do návrhu článku 7 zařazeny takové zločiny podle mezinárodního práva, na které se imunita *ratione materiae* nevztahuje, a rovněž se jedná o zločiny, které byly označeny za nejzávažnější zločiny dotýkající se mezinárodního společenství. Současně zde existují mezinárodní smluvní či obyčejové normy vztahující se k jejich zákazu včetně povinnosti jejich prevence a trestání.

Ve finální podobě návrhu článku 7 v odstavci 1 návrhu článku 7 jsou vyjmenovány následující zločiny podle mezinárodního práva: zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločin apartheidu, mučení a nucené zmizení. Z návrhu tedy vyplývá, že pokud by se státní představitel dopustil uvedených zločinů, nemohla by se aplikovat imunita *ratione materiae* před cizí trestní jurisdikcí, a to v případě, kdy byly spáchány v době výkonu funkce a rovněž v úřední způsobilosti. Výraz „zločiny podle mezinárodního práva“ se vztahuje na jednání, které je podle mezinárodního práva trestné bez ohledu na to, zda takové jednání bylo nebo nebylo

²⁵⁷International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 172 (pozn. pod čarou). Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>

trestné dle vnitrostátního práva. Dle KMP existuje široká mezinárodní shoda ohledně jejich definice i existence povinnosti předcházet jim a trestat je. Tyto zločiny jsou zakotveny v mezinárodních smlouvách a jsou rovněž zakázány mezinárodním právem obyčejovým. Kategorie zločinů podle mezinárodního práva zahrnující zločin genocidy, zločin proti lidskosti a válečné zločiny byly KMP zařazeny mezi zločiny, na které se imunita nevztahuje ze dvou základních důvodů. Zaprvé se jedná o zločiny, ohledně kterých byly uzavřeny smlouvy, které jsou jádrem mezinárodního práva trestního, mezinárodního práva v oblasti lidských práv a mezinárodního humanitárního práva. Mezinárodní soudy zdůraznily nejen závažnost těchto zločinů, ale také skutečnost, že jejich zákaz má obyčejovou povahu a jejich spáchání může představovat porušení *jus cogens*. Zadruhé se tyto zločiny objevují ať už přímo či nepřímo ve vnitrostátní judikatuře, ve které byla položena otázka imunity *ratione materiae*, přestože někteří členové rozporovali ustálenou judikaturu jak na národní, tak mezinárodní úrovni.²⁵⁸ Rovněž je třeba poznamenat, že tyto tři zločiny jsou zahrnuty v článku 5 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, kde jsou popsány jako „nejzávažnější zločiny znepokojující mezinárodní společenství jako celek“.²⁵⁹ KMP se však rozhodla nezařadit zločin agrese, ačkoli je taktéž uveden v předmětném ustanovení Římského statutu a je shledáván nejzávažnějším mezinárodním zločinem.²⁶⁰ Tento krok byl zvláštní zpravodajkou odůvodněn tak, že by zařazení zločinu agrese by znamenalo příliš mnoho politických důsledků, které by měly dopad na stabilitu mezi státy.²⁶¹

Mimo výše zmíněných zločinů se KMP rozhodla zařadit do odst. 1 předmětného návrhu článku rovněž zločin *apartheid*, mučení a nucené zmizení. Přestože jsou tyto zločiny zahrnuty v článku 7 Římského statutu do kategorie zločinů proti

²⁵⁸ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁵⁹ Sdělení MZV č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka zákonů*. 24. 09. 2009. Čl. 5 odst. 1, Preambule.

²⁶⁰ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 186 Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁶¹ International Law Commission. Provisional summary record of the 3361st meeting. [online], 2017. A/CN.4/SR.3361. S. 12. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3361.pdf

lidskosti,²⁶² byly KMP zařazeny do samostatných kategorií. Zločin *apartheid*, mučení a nucené zmizení jsou předmětem mezinárodních smluv, které zavádějí zvláštní právní režim pro každý zločin, a to za účelem prevence, potlačování a trestání těchto zločinů,²⁶³ přičemž v uvedených smlouvách se státy zavazují implementovat opatření v jejich vnitrostátním právním řádu včetně definování těchto zločinů a zajištění kompetencí soudů k jejich projednání.²⁶⁴ KMP rovněž uvedla, že úmluvy proti mučení a nucenému zmizení expresivně stanovují, že takové zločiny mohou být spáchány toliko státními představiteli, na jejich popud nebo s jejich podporou či souhlasem.²⁶⁵ Přestože bylo některými členy KMP navrhováno rozšíření seznamu zločinů podle mezinárodního práva, na něž se funkční imunita nepoužije, tj. otroctví, terorismus, obchodování s lidmi, dětská prostituce, dětská pornografie a pirátství, a to vzhledem k tomu, že jsou tyto rovněž předmětem mezinárodních smluv stanovující zvláštní právní režimy, nebyly KMP konečně do seznamu zločinů v návrhu článku 7 zařazeny. Mimo jiných vysvětlení bylo toto rozhodnutí KMP odůvodněno též tím, že se těchto zločinů obvykle dopouštějí nestátní subjekty a nejsou ve vnitrostátní judikatuře ve věcech imunity vůči trestní jurisdikci zastoupeny.

V odstavci 2 návrhu článku 7, který představuje určitou spojku mezi odstavcem jedna a přílohou k předmětným ustanovením, nejsou definovány zločiny uvedené v odstavci 1, KMP se však rozhodla jednoduše identifikovat smluvní nástroje, které definují výše uvedené kategorie zločinů, což dle KMP právníkům umožní při uplatňování návrhu článku 7 jednat s větší jistotou. KMP na druhou stranu však

²⁶² Sdělení MZV č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka zákonů*. 24. 09. 2009. Čl. 7 odst. 1 písm. j), f) a i).

²⁶³ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S 187. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁶⁴ UNTC. Status of Treaties International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid Disappearance [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&clang=en>, Čl. IV; UNTC. Status of Treaties. Convention against Torture [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=en. Článek 4 až 6; UNTC. Status of Treaties. International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&clang=en>. Články 4, čl. 6. A čl. 9.4, 6 and 9.

²⁶⁵ UNTC. Status of Treaties. Convention against Torture [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=en. Čl. 1, odst. 1; UNTC. Status of Treaties. International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: <https://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&clang=en>. Čl. 2

podotýká, že vyjmenování některých smluv nemá žádný vliv na obyčejovou povahu těchto zločinů ani na konkrétní povinnosti, které z těchto smluv pro smluvní strany mohou vyplývat. Rovněž zahrnutí pouze některých ze smluv, jež definují dotčené zločiny, nemá žádný vliv na účinek jiných smluv definujících nebo upravujících stejné zločiny, jejichž definice a právní režimy zůstávají pro smluvní strany při jejich používání nedotčené. Shrnutím lze uvést, že odkaz na konkrétní smlouvu pro definici každého ze zločinů uvedených v odstavci 1 návrhu článku 7 je zahrnut pouze pro účely návrhu tohoto článku a nijak neovlivňuje ostatní pravidla obyčejového nebo smluvního mezinárodního práva.

3.2.2 Kritika návrhu článku 7

Síla a rozsah kritiky článku 7 se odvíjí od více faktorů, v každém z nich však hrají roli členové KMP, které lze podle jejich postoje k výjimkám z *immunity ratione materiae* KMP rozdělit do několika názorových skupin. První a nejradikálnější z nich nepřipouští žádné výjimky ani z jedné z imunit státních představitelů. Druhá skupina výjimky z funkční imunity akceptuje, ale pouze co do rozsahu zločinů podle mezinárodního práva, zde je však akceptováno trestní stíhání pouze ze strany státu, jenž byl tímto spáchaným zločinem dotčen²⁶⁶. Třetí skupina shledává prioritním důvodem pro stanovení výjimky předcházení beztrestnosti za spáchání zločinů podle mezinárodního práva, závažné porušování lidských práv a zachování základních hodnot současného mezinárodního práva. Čtvrtý názorový proud se zabývá rozsahem zločinů dle mezinárodního práva, pod které řadí zejména zločin genocida, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese, přičemž někteří odkazují přímo na jejich výčet uvedený v Římském statutu MTS. Další skupina nepřipouští, že by zločiny podle mezinárodního práva mohly být považovány za akty učiněné v úřední způsobilosti, tedy takové, které by mohly být součástí fungování státu. Velké množství členů KMP se shodlo na existenci výjimek a omezení z funkční imunity, někteří však tento postoj kritizovali, neboť se domnívají, že není žádná norma, která by výjimky upravovala s poukázáním na nekonzistentní vnitrostátní praxi, a tudíž se domnívá, že by neměly být KMP buď upraveny vůbec nebo s největší opatrností. Několik států v rámci jednání šestého výboru o práci KMP uvedlo, že návrh článku 7 „ve své současné podobě neodráží

²⁶⁶ Pozn.: Jedná se o pravidlo místní souvislosti.

žádný skutečný trend ve státní praxi ani ve stávajícím mezinárodním obyčejovém právu²⁶⁷ a KMP by neměla zobrazovat svou práci jako možnou kodifikaci mezinárodního obyčejového práva, pokud je zřejmé, že vnitrostátní judikatura, vnitrostátní zákony a smluvní právo nepodporují výjimky uvedené v návrhu článku 7. Disentující státy uvedly, že pouze devět případů vnitrostátní praxe předložených KMP se explicitně zabývají imunitou *ratione materiae* státního představitele před cizí trestní jurisdikcí dle mezinárodního obyčejového práva. Většina těchto případů však neposkytuje podporu tvrzení, že by měla být funkční imunita státnímu představiteli odepřena.²⁶⁸

Některé státy navíc varovaly před vytvořením výjimky pro zločiny podle mezinárodního práva. Například Čína uvedla, že nevěří, že ustanovení návrhu článku 7 lze kvalifikovat jako kodifikaci nebo postupný vývoj mezinárodního obyčejového práva. Nespravedlivé odepření imunity státním představitelům by vážně narušilo zásadu svrchované rovnosti a velmi pravděpodobně by se stalo nástrojem politicky motivovaných soudních sporů, což by vážně poškodilo stabilitu mezinárodních vztahů.²⁶⁹ Pakliže by chybělo další dovysvětlení, mohlo by dojít ke zmatení ohledně definitivnosti a komplexnosti článku 7, a to zda představuje vyjádření mezinárodního práva. Podobné obavy uvedlo rovněž Rusko,²⁷⁰ Súdán,²⁷¹ Srí Lanka²⁷² a Izrael.²⁷³

Dále bylo uvedeno, že imunita je procesní záležitostí, a tudíž nelze předpokládat, že existence trestní odpovědnosti za zločiny podle mezinárodního práva spáchané

²⁶⁷ VAN ALEBEEK, Rosanne. Functional Immunity of State Officials from the Criminal Jurisdiction of Foreign National Courts. RUY, Tom, NICOLAS ANGELET a LUCA FERRO, ed. *The Cambridge Handbook of Immunities and International Law* [online]. Cambridge University Press, 2019, 2019-5-2, S. 516 [cit. 20.02.2021 ISBN 9781108283632. Dostupné z: doi:10.1017/9781108283632.025

²⁶⁸ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 181. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁶⁹ United Nations General Assembly. *Summary record of the 23rd Meeting, Sixth Committee*. [online], 2017. A/C.6/72/SR.23. S. 10. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/C.6/72/SR.23>

²⁷⁰ United Nations General Assembly. *Summary record of the 27th Meeting, Sixth Committee*. [online], 2016. A/C.6/71/SR.27. S. 10. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/C.6/71/SR.27>

²⁷¹ United Nations General Assembly. *Summary record of the 28th Meeting, Sixth Committee*. [online], 2013. A/C.6/68/SR.28. S. 2. Dostupné z: <https://undocs.org/A/C.6/68/SR.28>

²⁷² United Nations General Assembly. *Summary Record of 30th Meeting, Sixth Committee*. [online], 2016. A/C.6/71/SR.30. S. 3. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/864283>.

²⁷³ United Nations General Assembly. *Summary record of the 24th Meeting, Sixth Committee*. [online], 2012. A/C.6/67/SR.24. S. 5. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/C.6/67/SR.24>

státním představitelem automaticky vylučuje imunitu vůči zahraniční trestní jurisdikci, rovněž že imunita nezávisí na závažnosti dotyčného činu ani na skutečnosti, že takový čin je zakázán imperativní normou mezinárodního práva. Disentující členové uvedli, že otázka imunity musí být posouzena v rané fázi výkonu příslušnosti, než bude věc projednána ve věci samé.²⁷⁴ Zavedení nového systému výjimek z imunity, pokud to není dohodnuto ve smlouvě, pravděpodobně poškodí mezistátní vztahy a bude ohrožovat cíl mezinárodního společenství směřující k ukončení beztrestnosti za nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva. Pro tyto členy je návrh článku 7 návrhem „nového zákona“, který nelze považovat ani za *lex lata* ani za žádoucí progresivní vývoj mezinárodního práva.²⁷⁵ Podle názoru disentujících členů lze spíše zabránit beztrestnosti v situacích, kdy je státní představitel stíhán v jeho vlastním státě, mezinárodním soudem, nebo u zahraničního soudu po zbavení imunity domovským státem. Uplatňování výjimek z imunity, které státy nepřijaly smlouvou nebo prostřednictvím své rozšířené praxe, může způsobit silné napětí, ne-li přímo konflikt mezi státy. To může nastat v situaci, kdy jeden stát vykonává trestní pravomoc nad představitelem jiného státu pouze na základě tvrzení, že došlo ke spáchání zločinu podle mezinárodního práva.

V roce 2011 dospěl první zvláštní zpravodaj KMP Kolodkin na základě průzkumu státní judikatury k závěru, že je obtížné hovořit o výjimkách z imunity, které se vyvinuly v normu mezinárodního obyčejového práva, stejně jako je nemožné s konečnou platností tvrdit, že existuje trend směřující k zavedení takové normy.²⁷⁶ V roce 2015 však druhá zpravodajka KMP Hernández ve své páté zprávě uvedla, že spáchání zločinů podle mezinárodního práva lze skutečně považovat za omezení nebo výjimku ze státní imunity vůči zahraniční trestní jurisdikci na základě normy

²⁷⁴ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 182 Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁷⁵ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

²⁷⁶ International Law Commission. *Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-01-03]. S. 186-187. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>

mezinárodního obyčejového práva.²⁷⁷ Tento prvek zprávy byl však kritizován²⁷⁸ a komentář k návrhu článku 7 místo toho odkazuje pouze na „patrný“ trend.²⁷⁹

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ MURPHY, Sean D. Immunity Ratione Materiae of State Officials from Foreign Criminal Jurisdiction: Where is the State Practice in Support of Exceptions? *AJIL Unbound* [online]. 2018, 112, 4-8 [cit. 2021-03-29]. ISSN 2398-7723. Dostupné z: doi:10.1017/aju.2018.8.

²⁷⁹ International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 178. Para. 5. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>.

Závěr

Vzájemný vztah a střet institutu trestní jurisdikce států a imunit státních představitelů je předmětem mnoha dlouholetých diskuzí a témat jak mezinárodního společenství jako celku, tak jednotlivých států. Zdánlivá kolize těchto základních principů mezinárodního práva vyvolává potřebu vzniku mnoha odborných publikací na odvíjející se témata, jak vzájemného vztahu, tak povahy jednotlivých institutů, jejich osobního, věcného rozsahu a aplikace. Vzájemným působením předmětných institutů se zabývá rovněž tato práce. Přestože oba uvedené instituty vycházejí z konceptu svrchované rovnosti států, každý z nich plní jinou roli, úkol a účel, proto je nezbytné je od sebe vzájemně rozlišovat.

V první kapitole, ve které jsou vymezeny základní pojmy významné pro téma a následné pokračování práce byla stanovena první a podpůrná hypotéza, jejíž konforntace měla za úkol nalézt odpovědi na výchozí otázky zásadní pro stanovení následující, hlavní hypotézy. Na otázku znějící, zda lze vykonávat trestní jurisdikci vůči cizím státním představitelům lze z první kapitoli dovést, že ano, avšak za splnění určitých podmínek. Jurisdikci lze vykonávat jak teritoriálně, tak extrateritoriálně, rovněž na principu univerzality. Za určitých podmínek je tedy stát oprávněn stíhat státního představitele ať už se trestného činu dopustil na jeho území, či v zahraničí. V případě univerzální jurisdikce taktéž za okolností, za kterých zde neexistuje přímá a podstatná souvislost mezi státem vykonávajícím jurisdikci a dotčenou věcí. Jestliže by stát vykonával jurisdikci v případě, ve kterém by nebyl přítomen prvek souvislosti trestného činu se stíhajícím státem, byl by takový výkon v případě extrateritoriální jurisdikce považován za porušení svrchovanosti jiných států. V případě mezinárodních zločinů je ale zásada svrchované rovnosti států do určitého rozsahu prolomena.

Lze shrnout, že v rámci uvedených jurisdikcí je možné cizího státního představitele stáhat před vnitrostátními soudy kumulativně v případech odpovídající platné vnitrostátní nebo aplikovatelné mezinárodní úpravy a vzniklé individuální trestní odpovědnosti. První podpůrná hypotéza tak tímto bylo potvrzena.

Výkonu jurisdikce jakožto hmotněprávnímu institutu však může v případě státních představitelů bránit procesní překážka. Touto otázkou se zabývá druhá

kapitola, která je zaměřena na institut imunit státní představitelů v mezinárodním právu. V této kapitole je představen pojem a účel institutu imunit státních představitelů a jeho dělení na imunitu *ratione personae* a imunitu *ratione materiae*, jejichž vymezení je v této kapitole rovněž věnován prostor. Přestože obě jak imunita *ratione personae*, tak imunita *ratione materiae* poskytují ochranu individuálně určeným osobám, jejich společným znakem je jejich úloha chránit práva a zájmy jejich státu. Oba typy imunit je však nutné od sebe odlišovat, neboť jsou rozdílné jak v osobním věcném a časovém rozsahu, tak rovněž ve svém účelu. Imunita vůči zahraniční trestní jurisdikci má ze své podstaty výhradně procesní povahu a nemá vliv na hmotněprávní trestní právo státu, tedy jurisdikci, ani na individuální trestní odpovědnost osoby, která imunitu požívá.

Ačkoli bylo stanoveno, že cizí stát je za určitých podmínek oprávněn vykonávat svou jurisdikci vůči cizímu představiteli, překážkou ke skutečnému výkonu této pravomoci představují imunity státního představitele, které se typově uplatní v závislosti na jeho funkci, úkonu a tomu, zda je nadále ve funkci, která mu umožňuje požívání takové imunity. Za předpokladu přístupu k imunitám státních představitelů, jako k imunitám absolutním by nebylo možné stíhat státního představitele cizím státem, ani kdyby se dopustil nejhorších zločinů podle mezinárodního práva vyjma případů, kdy ho této imunity zbaví jeho domovský stát, taková možnost zbavení imunity však není předmětem této práce. Ačkoli o absolutnosti osobní imunity není pochyb, funkční imunita v tomto ohledu zůstává spornou v rozsahu aktů činěných v úřední způsobilosti. Existují výjimky z imunity *ratione materiae*? A lze stíhat bývalého státního představitele za zločiny podle mezinárodního práva spáchané v úřední způsobilosti?

Na tyto otázky se v návaznosti na kapitolu druhou snaží nalézt odpověď kapitola třetí této práce, která se zaměřuje na výjimky z imunity *ratione materiae*. Tato kapitola konfrontuje stanovenou hlavní hypotézu, která tvrdí, že dle návrhu článku 7 Návrhu článků KMP o imunitě státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí mezinárodní obyčejového práva bývalí státní představitelé mohou být za zločiny podle mezinárodního práva spáchané v úřední způsobilosti stíháni před cizími vnitrostátními soudy.

Při zkoumání vnitrostátní judikatury zabývající se mezinárodními imunitami státních představitelů a výkonem trestní jurisdikce cizího státu lze vyvodit, že některé rozsudky stojí ve prospěch ústupu imunit před jurisdikcí svrchovaného státu, některé však setrvávají na více tradičním přístupu zachování imunit v plném rozsahu. Třebaže se oblast imunit diplomatických a konzulárních zástupců před cizí trestní jurisdikcí již jednotné úpravy dočkala, institut imunit státních představitelů stále na svou kodifikaci čeká, a v tom důsledku se potýká s rozdrobeností úprav a nejednotností její aplikace. Na tuto záležitost zareagovala KMP, která se od roku 2007 zabývá Návrhem článků o imunitách státních představitelů před cizí trestní jurisdikcí, kde se snaží zachytit rámeček dané problematiky.

Dle KMP by teoreticky bylo možné deduktivní metodou dovést výjimky z imunity *ratione materiae*, a to vzhledem k trendu ve vnitrostátní praxi ve prospěch existence výjimek z imunity *ratione materiae* a povaze zločinů podle mezinárodního práva, které jsou jak smluvním, tak obyčejovým mezinárodním právem zakázány, a je v zájmu mezinárodního společenství jejich trestání. Nejprve je však v kapitole zjišťováno v jakém postavení se státní představitel může dopustit spáchání zločinu podle mezinárodního práva. Tato otázka je zásadní pro další určování funkční imunity a eventuálních výjimek. Jedním z argumentů pro určení postavení státního představitele při páchaní zločinů podle mezinárodního práva byl analogicky užit argument ve spojitosti se státní imunitou a porušení *jus cogens*, u čehož se předpokládá, že se stát nemůže dopustit porušení *jus cogens* v oficiálním postavení a může k němu dojít pouze v soukromém postavení. Taková metoda však vyžaduje předběžné určení protiprávnosti činu, což je problematické, a to vzhledem k procesněprávní povaze imunit a hmotněprávní povaze zločinů podle mezinárodního práva. Je tomu tak vzhledem ke skutečnosti, že v počáteční fázi řízení, kdy je zjišťována imunita, není nijak prokazována protiprávnost činu. Usuzovat proto za účelem zjišťování existence funkční imunity, zda došlo ke spáchání zločinu podle mezinárodního práva státním představitel, by mohlo znamenat porušení zásady presumpce nevinoty. Zůstává však otázkou, zda by bylo problematické základní posouzení protiprávnosti činu za účelem zjištění imunity *ratione materiae* tak. Účelem imunity je zabránit vnitrostátním soudům určit protiprávnost určitých aktů cizích států, a tím se dopustit zásahu do jejich suverenity. Proto by bylo nelogické, kdyby aplikace imunity závisela na předchozím posouzení protiprávnosti činů. Druhý a opačný argument, je naopak

postaven na zjištění z jakých důvodů, jakými prostředky a za jakým účelem je čin páchan, proto ve většině případů spáchání zločinů podle mezinárodního práva státními představiteli půjde o akty učiněné v úřední způsobilosti tedy v postavení, na které se vztahuje imunita *raitone materiae*.

Deduktivní metoda však naráží v kontextu Návrhu článku 7 na několik problémů. Jedním z protiargumentů je již výše zmíněný procesní charakter imunity *ratione materiae* a hmotněprávní povaha trestní jurisdikce a nutnosti posouzení aplikace imunity v počáteční fázi výkonu jurisdikce před posouzení meritů věci. Členskými státy bylo rovněž podotknuto, že zavedení nového systému výjimek z funkční imunity, pokud tomu tak nedojde souhlasem států na základě smlouvy, poškodí mezinárodní vztahy a může naopak znamenat překážku při zabraňování beztrestnosti nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva.

Dalším protiargumentem dotýkajícím se judikatury vnitrostátních soudů je, že neexistuje skutečný trend ve prospěch vynětí navrhovaných zločinů podle mezinárodního práva, a to ani ve vnitrostátní praxi, tak smluvním právem natož v mezinárodním právu obyčejovém. Zvláštní zpravodajkou bylo nakonec uznáno, že se jedná pouze o patrný trend ve prospěch výjimek z imunity *ratione materiae*. Bylo předloženo velice málo případů, které by se přímo imunity *ratione materiae* dotýkalo a v rozsahu všech zločinů navrhovaných v článku 7, konkrétně tak nebyla doložena relevantní judikatura ve prospěch výjimky v případě spáchání zločinů *apartheid* či nucené zmizení.

Je možné existenci pravidla ve prospěch imunity *raitone materiae* dovodit z rozhodovací praxe či smluvního práva? Ve prospěch existence určitého pravidla ve prospěch výjimky v případě zločinů podle mezinárodního práva lze uvést případ Adolfa Eichmanna, který ač přímo nepojednával o funkční imunitě, je zřetelným případem, kde bylo stanoveno, že zločiny podle mezinárodního práva spáchané státním představitelům nesmí zůstat nepotrestány. Otázkou však zůstává, zda lze takové pravidlo zobecnit ve prospěch výjimek z imunity *ratione materiae* či nikoliv a zda lze takové pravidlo považovat za obyčejovou normu. Nelze však říci, že by existovala rozsáhlá rozhodovací praxe v neprospěch výjimek. Samo o sobě nemusí k zahájení kroků v řízení vůbec dojít, jelikož důvodem nepodporování výjimek z imunity *ratione materiae* může být politická motivace a zachování dobrých vztahů s ostatními státy. Obecně je však uváděn argument respektu zásady

svrchované rovnosti států či preference užití domovských vnitrostátních nástrojů státu ke stíhání vlastního státního představitele.

Shrnutím lze uvést, že existence výjimek z imunity *ratione materiae* je nadále spornou. Ačkoli je úkolem KMP kodifikace mezinárodního práva, nelze s jistotou tvrdit, že existuje obyčejové pravidlo pro výjimku z imunity *ratione materiae*, KMP proto svou prací spíše stojí u zrodu obyčejového pravidla, které bude dotvořeno teprve v budoucnu.

Seznam použité literatury

Primární zdroje

Právní dokumenty

Dohoda č. 164/1947 Sb. o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy. In: *Sbírka zákonů*. 02. 10. 1947.

ICRC. The Geneva Conventions of 12 August 1949 [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf>

International Law Commission. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts [online]. November 2001, Supplement No. 10 (A/56/10), chp.IV.E.1, [cit. 03. 01. 2021]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ddb8f804.html>

Sdělení MZV č. 240/1996 Sb., o sjednání Úmluvy Organizace Spojených národů o mořském právu. In: *Sbírka zákonů*. 06. 09. 1996.

Sdělení MZV č. 84/2009 Sb. m. s., o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Sbírka zákonů*. 24. 09. 2009.

Vídeňská úmluva o zastoupení států a jejich stycích s mezinárodními organizacemi univerzální povahy ze dne 14. března 1975. United Nations Publications, 2005. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/5_1_1975.pdf

¹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora. In: *Sbírka zákonů*. 13. 03. 1947.

Vyhláška č. 157/1964 Sb., o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích. In: *Sbírka zákonů*. 08. 07. 1964.

Vyhláška č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu. In: *Sbírka zákonů*. 04. 09. 1987.

Vyhláška č. 40/1987 Sb., o Úmluvě o zvláštních misích. In: *Sbírka zákonů*. 25. 05. 1987 Convention on Special Missions, Adopted by the General Assembly of the United Nations on 8 December 1969.

Vyhláška č. 143/1988 Sb., o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *Sbírka zákonů*. 21. 09. 1988.

Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku (The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property) ze dne 02. 12. 2004. UN Doc. A/ RES/ 59/ 38. Není v platnosti.

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 9. 2. 2009.

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Cour de Assises de L'Arrondissement Administratif de Bruxelles-Capitale, Belgie ze dne 08. 06. 2001. Prosecutor v Vincent Ntezimana, Alphonse Higaniro, Consolata Mukangango and Julienne Mukabutera. [online]. Dostupné z: [http://www.haguejusticeportal.net/Docs/NLP/Belgium/Ntezimana_arret_\(8-6-2001\).pdf](http://www.haguejusticeportal.net/Docs/NLP/Belgium/Ntezimana_arret_(8-6-2001).pdf)

Rozhodnutí Cour de plaintes ze dne 25. 07. 2012 ve věci Khaled Nezzar case, č. BB.2011. Dostupný z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/caseLaw.xsp?documentId=A440E11391847AB8C1257C60005AE1B2&action=openDocument&xp_countrySelected=CH&xp_topicSelected=GVAL-992BU6&from=state&SessionID=DRLPNPW8L4

Rozhodnutí Court of Cassation, Belgie ze dne 12. 02. 2003 ve věci Sharon and Yaron. Č. P.02.1139.F/ 2. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ildc/5be03.case.1/law-ildc-5be03.para.21>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 14. 01. 2014. Jones and others v. the United Kingdom , č. 34356/ 06 a č. 40528/ 06,

Rozhodnutí High Court of Justice. United Kingdom ze dne 07. 10. 2014 ve věci FF v. Director of Public Prosecutions, č.. CO/ 11360/ 2012.

Rozhodnutí odvolacího senátu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Haag ze dne 02. 10. 1995. Prosecutor v. Duško Tadic. č. IT-94-1-AR72.¹

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 03. 01. 2021]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 03. 01. 2021]. Dissenting opinion of Judge Van den Wyngaert. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/121/judgments>

¹. Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. [cit. 2020-12-01]. Dissenting opinion of Judge Al-Khasawneh. Dostupné z: <https://jsumundi.com/en/document/pdf/opinion/en-arrest-warrant-of-11-april-2000-democratic-republic-of-the-congo-v-belgium-dissenting-opinion-of-judge-al-khasawneh-thursday-14th-february-2002>

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002 ve věci *Case Concerning The Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratic Republic of the Congo v. Belgium) [online]. Joint Separate Opinion of Judges Higgins, Kooijmans and Buergenthal. [cit. 03. 01. 20201]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8136.pdf>

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, ze dne 24. 05. 1980. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran case (United States of America v. Iran). [online]. In: *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/64/judgments>

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, ze dne 26. 11. 1984. *Military and Para-military Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. United States) [online]. In: International Court of Justice.. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/70/judgments>.

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 26. února 2007 ve věci *Case concerning application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of Genocide* (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) [online]. [cit. 12. 03. 2021]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/13685.pdf>

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag ze dne 04. 06. 2008. Djibouti v. France. [online]. . *International Court of Justice*. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/136/judgments>

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, Haag. 03. 02. 2012. *Jurisdictional immunities of the State: Germany v. Italy: Greece intervening*. Dostupné z.: <https://www.icj-cij.org/en/case/143/judgments>

Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu, Německo. 1946. Trial of German Major War Criminals: Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg.

Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, Judgment of the Request of the Republic of Croatia for Review of the Decision of Trial Chamber 11 of 18 July 1997. Ze dne 29. 10. 1997 ve věci *Prosecutor v. Blaškić*. č. IT-95-14-AR108 bis. [online]. Dostupné z: <https://cld.irmct.org/assets/Uploads/full-text-dec/1997/97-10-29%20Blaskic%20Judgement%20on%20Request%20of%20Croatia%20for%20Review.pdf>

¹ Rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Haag ze dne 10. 12. 1998 ve věci *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T . Dostupné z: <https://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf>

Rozhodnutí Supreme Court of Israel ze dne 29. 05. 1962 ve věci Attorney General v. Adolf Eichmann. Criminal Appeal 336/61. Dostupné z: https://www.asser.nl/upload/documents/DomCLIC/Docs/NLP/Israel/Eichmann_Appeals_Judgement_29-5-1962.pdf:

Rozhodnutí United States Court of Appeals, Eleventh Circuit, Georgia ze dne 07. 07. 1997. Č. Nos. 92-4687, 96-4471. US v. Noriega [online]. In. *FindLaw*. Dostupné z: <https://caselaw.findlaw.com/us-11th-circuit/1089768.html>

Rozhodnutí United States Court of Appeals, Ninth Circuit. ze dne 22. 05. 1992 ve věci *Siderman de Blake v. Republic of Argentina*, 965 F 2d 699. [online]. In: *Refworld*. [cit. 30. 03. 2021] Dostupné z: https://www.refworld.org/cases,USA_CA_9,56d6bf794.html

United Kingdom, House of Lords, Regina v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate, Ex Parte Pinochet Ugarte (No. 3) , 24 March 1999, [1999] UKHL 17, [2000] 1 AC 147 per Lord Millett

United Kingdom, House of Lords, *Jones v. Ministry of Interior for the Kingdom of Saudi Arabia and others* , 14 June 2006, [2006] UKHL 26, [2007] 1 AC 270. per Lord Bingham of Cornhill.

United Kingdom, House of Lords. R. v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate and others, ex parte Pinochet Ugarte (Pinochet No 3). 24. 03. 1999. Dostupné z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/xsp/.ibmmodres/domino/OpenAttachment/applic/ihl/ihl-nat.nsf/3E92D23CF3AFA4E5C125775700375771/CASE_TEXT/Ex%20Parte%20Pinochet%20-%20Decision%20of%20%2024%20March%201999.pdf

Sekundární zdroje

Monografie

ABI-SAAB, G. The Proper Role of Universal Jurisdiction. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2003, 1(3), 596-602 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/1/3/596/2188883?redirectedFrom=PDF>.

BASSIOUNI, Cherif. M., History of Universal Jurisdiction and Its Place in International Law. In MACEDO, Stephen. (ed.) *Universal Jurisdiction: National Courts and the Prosecution of Serious Crimes under International Law*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006. ISBN: 978-0812219500

BANTEKAS, Ilias. Criminal Jurisdiction of States under International Law. In. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [online]. 2011 [cit. 2021-31-01]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1021?rskey=6zI6yS&result=2&prd=EPIL>

BÍLKOVÁ, Veronika. Extraterritoriální aplikace lidských práv – Pohledu z Evropy do Ameriky. In. *Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diferenciace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-54-5

BROWNLIE, Ian. *Principles of public international law*. 7. vydání. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-955683-0.

CASSESE, Antonio. *International Law*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2001. 469. ISBN 0-19-829998-2.

CRYER, Robert. *An introduction to international criminal law and procedure*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-521-11952-8.

ČEPELKA, Č. a ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 840 s. ISBN 978-80-7179-728-9.

DIXON, Martin. *Textbook on International Law* [online]. Oxford University Press, 2013 [cit. 2021-03-21].. ISBN 9780199574452. Dostupné z: doi:10.1093/he/9780199574452.001.0001.

DUGARD, John. *International Law: A South African Perspective*. 4. vydání. Juta Cape Town: Juta Academic, 2011. ISBN: 978-0702186462.

FOX, Hazel. *The Law of State Immunity*. 1. vydání. Oxford: *Oxford University Press*. 2002. ISBN: 9780198298366.

¹ IPSEN, Knut. *Combatants and Non-Combatants*. In. FLECK, Dieter. *The Handbook of International Law*. Oxford: Oxford University Press. ISBN: 9780199658800. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/9780199658800.001.0001/law-9780199658800-chapter-3>

¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.

JENNINGS, Sir Robert. WATTS, Sir Arthur. *Oppenheim's International Law*. 9. Vydání. United Kingdom: Longmans. 1992. ISBN 9780582501089.

KORULA, E. *Universal Jurisdiction for Core International Crimes*. In. BERGSMO, Morten, YAN, Ling. (ed.) *State Sovereignty and International Criminal Law*. Beijing. Torkel Opsahl Academic Epublisher. 2012. ISBN 978-82-93081-35-7

O'KEEFE, Roger a Christian TAMS, ed. *The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property: A Commentary* [online]. Oxford University Press, 2013 [cit. 2021-03-24]. ISBN 9780199601837. Dostupné z: doi:10.1093/law/9780199601837.001.0001.

¹ O'KEEFE, Roger. *Immunity Ratione Materiae from Foreign Criminal Jurisdiction and the Concept of "Acts Performed in an Official Capacity"*. Dostupé: z:<https://www.coe.int/en/web/cahdi/immunity-ratione-materiae-of-state-officials-from-foreign-criminal-jurisdiction>.

ONDŘEJ, Jan. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-69-4

RYNGAERT, Cedric. *Jurisdiction in International Law*, 1. vydání, *Oxford University Press*, Oxford 2008, S, 76. ISBN: 978-0199544714.

RYNGAERT, Cedric. *Jurisdiction in international law*. 2 vydání. New York, NY: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-968851-7

SHAW, Malcolm N. *International Law* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2008 [cit. 2021-03-23]. ISBN 9780511841637. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/international-law/international-law-today/A2A4CB7F13D73E0AA98317A182612B31>

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0305-5.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0305-5.

ŠTURMA, Pavel. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2014. Studie z mezinárodního práva. 229 s. ISBN 978-80-87975-16-9.

ŠTURMA, Pavel a TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. ISBN 978-80-87488-25-6.

ŠTURMA, Pavel. Univerzální jurisdikce a postih závažných porušení Ženevských úmluv z r. 1949. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2009, 4. ISBN 978-80-246-1816-6.

TOMUSCHAT, Christian. THOUVENIN, Jean-Marc. *The Fundamental Rules of the International Legal Order. Jus Cogens and Obligations Erga Omnes*. Leiden/Boston. Martinus Nijhoff Publishers. 2006. ISBN 90 04 149813

UBÉDA-SAILLARD, Muriel. Foreign Officials Entitled to (Absolute) Personal Immunity during Their Time in Office. RUYSS, Tom, Nicolas ANGELET a Luca FERRO, ed. *The Cambridge Handbook of Immunities and International Law* [online]. Cambridge University Press, 2019, 2019-5-2, [cit. 2021-03-30]. ISBN 9781108283632. Dostupné z: doi:10.1017/9781108283632.024

YEE, S. Universal Jurisdiction: Concept, Logic, and Reality. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2011, 10(3), 503-530 [cit. 2021-03-28] Dostupné z: doi:10.1093/chinesejil/jmr041.

VAN ALEBEEK, Rosanne. Functional Immunity of State Officials from the Criminal Jurisdiction of Foreign National Courts. RUYSS, Tom, Nicolas ANGELET a Luca FERRO, ed. *The Cambridge Handbook of Immunities and International*

Law [online]. Cambridge University Press, 2019, 2019-5-2, s. 496-524 [cit. 2021-02-20]. ISBN 9781108283632. Dostupné z: doi:10.1017/9781108283632.025

WICKREMASINGHE, Chanaka. 12. Immunities Enjoyed by Officials of States and International Organizations. WICKREMASINGHE, Chanaka. *International Law* [online]. Oxford University Press, 2018, 2018-06-21 [cit. 2021-03-24]. ISBN 9780198791836. Dostupné z: doi:10.1093/he/9780198791836.003.0012

Odborné články

AKANDE, D. a S. SHAH. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2011, 21(4), [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chq080.

AKEHURST, Michael. Jurisdiction in International Law, in *British Yearbook of International Law*. London: Oxford University Press, 1972-1973.

BANTEKAS, Ilias. Criminal Jurisdiction of States under International Law. In. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* [online]. 2011 [cit. 31. 01. 2021]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1021?rskey=6zI6yS&result=2&prd=EPIL>

BASSIOUNI, Cherif. M., History of Universal Jurisdiction and Its Place in International Law. In MACEDO, Stephen. (ed.) *Universal Jurisdiction: National Courts and the Prosecution of Serious Crimes under International Law*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006. ISBN: 978-0812219500

BELSKY, Adam C. et al. Implied Waiver under the FSIA: A Proposed Exception to Immunity for Violations of Peremptory Norms of International Law. *California Law Review*. 1989. 365 s.

BIANCHI, A. Immunity versus human rights: the Pinochet case. *European Journal of International Law* [online]. 1999, 10(2), 237-277 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/10.2.237.

BOWETT, D. W. Jurisdiction: Changing Patterns of Authority over Activities and Resources. *British Yearbook of International Law* [online]. 1983, 53(1), 1-26 [cit. 2021-03-23]. ISSN 0068-2691. Dostupné z: <https://academic.oup.com/bybil/article-abstract/53/1/1/272189>

BROOMHALL, Bruce. Towards the Development of an Effective System of Universal Jurisdiction for Crimes under International Law. *New England Law Review*. [online]. 2001, 35(2). Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2010/MVZ155/um/broomhall_-_universal_jurisdiction_komplet.pdf

CASSESE, A. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *European Journal of*

International Law [online]. 2002, 13(4), 853-875 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/13.4.853.

ČEPELKA, Čestmír. V čem se změní ochrana lidských práv vstupem do Rady Evropy. In. *Právo a zákonnost*. 1991, 39(4).

DAVID, Vladislav. Jednotlivec v mezinárodním právu, zejména se zřetelem na jeho mezinárodní trestní odpovědnost. *Mezinárodní a srovnávací právní revue*. 2003, 3(7). ISSN 1213-8770.

DIXON, Martin. *Textbook on International Law* [online]. Oxford University Press, 2013 [cit. 2021-03-21]. ISBN 9780199574452. Dostupné z: doi:10.1093/he/9780199574452.001.0001.

KAYITANA, Evode. States' criminal jurisdiction under International Law: fostering a common and better understanding. *Nnamdi Azikiwe University Journal of International Law and Jurisprudence*. [online]. 2018. 9(1). [cit. 05. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.ajol.info/index.php/naujilj/article/view/168802>

MCCARTY, John. G. The Passive Personality Principle and Its Use in Combating International Terrorism. *Fordham International Law Journal*. 13(3). 1989. S. 300-301. Dostupné z: <https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol13/iss3/3>

MORRIS, Madeline. H. Universal Jurisdiction in a Divided World: Conference Remarks. *New England Law Review*. [online]. 2001. 35(2) [cit. 18. 01. 2021]. Dostupné z: https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1846&context=faculty_scholarship

MCGREGOR, L. Torture and State Immunity: Deflecting Impunity, Distorting Sovereignty. *European Journal of International Law*. [online]. 2007, 18(5), 903-919 [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: doi:10.1093/ejil/chm048.

MURPHY, Sean D. Immunity Ratione Materiae of State Officials from Foreign Criminal Jurisdiction: Where is the State Practice in Support of Exceptions? *AJIL Unbound* [online]. 2018, 112, 4-8 [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 2398-7723. Dostupné z: doi:10.1017/aju.2018.8

O'KEEFE, R. Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept. *Journal of International Criminal Justice* [online]. 2004, 2(3), 735-760 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/2/3/735/841572>

MAZZESCHI, Pissillo, Riccardo. The Functional Immunity of State Officials from Foreign Jurisdiction: A Critique of the Traditional Theories. In: *Questions of International Law*. [online] , QILJ II (2015). [cit. 23. 01. 2021]. S. 3-30. Dostupné z: http://www.qil-qdi.org/wp-content/uploads/2018/08/QIL-JOURNAL-VOLUME-II-2015-with-cover_REV-1.pdf

MURPHY, Sean D. Immunity Ratione Materiae of State Officials from Foreign Criminal Jurisdiction: Where is the State Practice in Support of Exceptions? *AJIL Unbound* [online]. 2018, 112, 4-8 [cit. 2021-03-24]. ISSN 2398-7723. Dostupné z: doi:10.1017/aju.2018.8

MILLS, A. Rethinking Jurisdiction in International Law. *British Yearbook of International Law* [online]. 2014, 84(1), 187-239 [cit. 2021-03-21]. ISSN 0068-2691. Dostupné z: doi:10.1093/bybil/bru003

TLADI, Dire. The international law commission's recent work on exceptions to immunity: Charting the course for a brave new world in international law? *Leiden Journal of International Law* [online]. 2019, 32(01), 169-187 [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 0922-1565. Dostupné z: doi:10.1017/S0922156518000663

TUNKS, Michael A. Diplomats or Defendants? Defining the Future of Head-of-State Immunity. *Duke Law Journal* [online]. 2002, 52(3) [cit. 24. 03. 2021]. ISSN 00127086. Dostupné z: doi:10.2307/1373165 651.

VAN ALEBEEK, Rosanne. National Courts, International Crimes and the Functional Immunity of State Officials. *Netherlands International Law Review* [online]. 2012, 59(01), 5-41 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0165-070X. Dostupné z: doi:10.1017/S0165070X12000022

VAN ALEBEEK, Rosanne. *The Immunity of States and Their Officials in International Criminal Law and International Human Rights Law* [online]. Oxford University Press, 2008 [cit. 2021-03-24]. ISBN 9780199232475. Dostupné z: doi:10.1093/acprof:oso/9780199232475.001.0001.

WATTS, Arthur, KCMG, QC, Sir. The Legal Position in International Law of Heads of States, Heads of Governments and Foreign Ministers. In *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. [online]. 2021, vol. 247 [cit. 24. 03. 2021]. Dostupné z: https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789041100795_01#d35911190e7458

WEBB, Philippa. 11. International Law and Restraints on the Exercise of Jurisdiction by National Courts of States. WEBB, Philippa. *International Law*. [online]. Oxford University Press, 2018, 2018-06-21 [cit. 29. 03. 2021]. ISBN 9780198791836. Dostupné z: doi:10.1093/he/9780198791836.003.0011

Ostatní zdroje

African Union, Decision of the AU Assembly on the Report of the Commission on the Abuse of the Principle of Universal Jurisdiction Doc. Assembly/ AU/ 14 (XI), 11th Ordinary Session (30 June– 1 July 2008), Assembly/ AU/ Dec.199(XI). Dostupné z: https://au.int/sites/default/files/decisions/9558-assembly_en_30_june_1_july_2008_auc_eleventh_ordinary_session_decisions_declarations_tribute_resolution.pdf

¹ Council of the European Union. The AU- EU Expert Report on the Principle of Universal Jurisdiction ze dne 16. 04. 2009. . [online]. 8672/ 1/ 09 Rev 1. [cit. 29. 03. 2021]. Doporučení č. 8. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8672-2009-REV-1/en/pdf>

Dopis Attorney General of British Columbia, ze dne 24. 10. 2011 ve věci R. v. Bush, Dostupné z: <https://ccrjustice.org/sites/default/files/assets/files/2011-10-24%20Letter%20from%20Attorney%20General%20Staying%20the%20Case.pdf>

Human Rights Watch. Getting away with torture. [online]. 2011. [cit. 29. 03. 2021] Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2011/07/12/getting-away-torture/bush-administration-and-mistreatment-detainees>

International Court of Justice. *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia)*. [online]. 1993. Order of 13th September 1993. Separate opinion of Judge Lauterpacht. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/91/orders>

Institute de Droit International. Immunities from Jurisdiction and Execution of Heads of State and of Government in International Law. 2001. Dostupné z: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/2001_van_02_en.pdf

Institut de Droit International. *Contemporary Problems Concerning the Immunity of States in Relation to Questions of Jurisdiction and Enforcement*. [online]. 1991. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1991_bal_03_en.pdf

International Law Commission. Fifth report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction, by Concepción Escobar Hernández, Special Rapporteur. [online]. 2016. A/CN.4/701 [cit. 15. 03. 2021]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/863249>

¹ Internaitonal Law Commision. *Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction Memorandum by the Secretariat*. [online]. 2008. A/CN.4/596. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/pdfid/48abd597d.pdf>.

International Law Commission. *Preliminary report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction, by Roman Anatolevich Kolodkin, Special Rapporteur* [online]. 2008, A/CN.4/601 [cit. 11. 02. 2021]. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_601.pdf

Internaitonal Law Commission. Provisional summary record of the 3361st meeting. [online], 2017. A/CN.4/SR.3361. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3361.pdf

International Law Commission. Provisional summary record of the 3439th meeting. [online], 2018. A/CN.4/SR.3439. Dostupné z: https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3439.pdf&lang=EF.

International Law Commission. *Provisional summary record of the 3440th meeting*. [online], 2018. A/CN.4/SR.3440. Dostupné z: https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3440.pdf&lang=EF.

¹ International Law Commission. *Provisional summary record of the 3364th meeting*. [online]. 2017, A/CN.4/SR.3364. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3364.pdf

International Law Commission. *Provisional summary record of the 3365th meeting*. [online]. 2017, A/CN.4/SR.3365. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/summary_records/a_cn4_sr3365.pdf

¹ International Law Commission. *Report of the Commission to the General Assembly on the work of its fifty-eight session*. [online]. 2006. In: *Yearbook of the International Law Commission*. A/CN.4/SR.A/2006/Add.1 (Part. 2). Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_2006_v2_p2.pdf

¹ International Law Commission. *Report of the Commission to the General Assembly on the work of its fifty-ninth session*. [online]. 2007. In: *Yearbook of the International Law Commission*. A/CN.4/SR.A/2007/Add.1 (Part. 2). Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/7e6352/pdf/>

International Law Commission. *Report of the International Law Commission Sixty-fifth session (6 May–7 June and 8 July–9 August 2013)*. [online], 2013. A/68/10. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/68/10>

International Law Commission. *Report of the International Law Commission Sixty-eighth session (2 May-10 June and 4 July-12 August 2016)*. [online], 2016. A/72/10. S. 354-355. Para 23. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/71/10>.

International Law Commission. *Seventh report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction*, by Concepción Escobar Hernández, Special Rapporteur. [online], 2019. A/CN.4/729. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/CN.4/729>.

International Law Commission. *Second report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. 2013, A/CN.4/661 [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/CN.4/661>

International Law Commission. *The Charter and Judgment of the Nürnberg Tribunal – History and Analysis: Memorandum submitted by the Secretary-General*. [online]. 1949 [cit. 21. 02. 2021]. A/CN.4/5.. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_5.pdf.

International Law Commission. *Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session, 23 April - 1 June and 2 July - 10 August 2001, Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No.10*. [online]. 2001. (A/56/10). [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_56_10.pdf

International Law Commission. *Report of the Commission to the General Assembly on the work of its forty-eighth session* [online]. 1996, A/CN.4/SER.A/1996/Add.1.

[cit. 2021-03-20]. Dostupné z.:
https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1996_v2_p2.pdf

International Law Commission. *Report of the International Law Commission. Sixty-ninth session (1 May-2 June and 3 July-4 August 2017)*. [online], 2017. A/72/10. S. 182. Dostupné z: <https://legal.un.org/ilc/reports/2017/english/chp7.pdf>

International Law Commission. *Report on the work of the sixty-eighth session* [online]. 2016, A/71/10, Chapter IX [cit. 05. 03. 2021]. Dostupné z: <http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/reports/2016/english/chp11.pdf&lang=EFSRA>
C

Supreme Court of the United States, *Brief for the United States of America as Amicus Curiae in Support of Affirmance (2007) ze dne Matar v. Dichter* (2nd Cir. 2009). No. 08-1555. Dostupné z: https://www.justice.gov/sites/default/files/briefs/2017/05/30/15-1345_ali_ac_pet.pdf.

¹ UNTC. Status of Treaties International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid Disappearance [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z. <https://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&clang=en>

UNTC. Status of Treaties. Convention against Torture [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=en.

UNTC. Status of Treaties. International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance [online]. [cit. 29. 03. 2021]. Dostupné z. <https://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&clang=en>.

United Nations General Assembly. *Summary record of the 23rd Meeting, Sixth Committee*. [online], 2017. A/C.6/72/SR.23. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/C.6/72/SR.23>

United Nations General Assembly. *Summary record of the 27th Meeting, Sixth Committee*. [online], 2016. A/C.6/71/SR.27. Dostupné z: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/C.6/71/SR.27>

¹ United Nations General Assembly. *Summary record of the 28th meeting, Sixth Committee*. [online], 2013. A/C.6/68/SR.28. Dostupné z <https://undocs.org/A/C.6/68/SR.28>

United Nations General Assembly. *Summary Record of 30th Meeting, Sixth Committee*. [online], 2016. A/ C.6/71/ SR.30. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/864283>.

United Nations General Assembly. *Summary record of the 24th meeting, Sixth Committee*. [online], 2012. A/C.6/67/SR.24. Dostupné z: <https://undocs.org/en/A/C.6/67/SR.24>.

Klíčová slova

Immunity, imunita raitone personae, imunita raitone materiae, osobní imunita, funkční imunita, trestní jurisdikce státu, státní představitelé, výjimky z imunity raitone materiae.

Immunity, immunity raitone paersonae and immunity raitone materiae personal and functional immunity, criminal jurisdiction, State officials, exceptions to immunity raitone materiae.

Resumé

The thesis focuses on the topic of immunities of state officials from foreign criminal jurisdiction. The stated goal of this work is to define whether the state can exercise jurisdiction over a foreign state official, especially with emphasis on the immunities that state officials have in international law. The key issue addressed in this work is immunity *ratione materiae* and the examination of the existence of exceptions to this type of immunity. In this regard, the work focuses on the activities of the Commission for International Law in the preparation of the Draft Articles on the Immunity of State Officials from Foreign Criminal Jurisdiction, especially in the context of Article 7 of this draft. The thesis seeks to answer the questions of the existence and possible scope of exceptions to the immunity *ratione materiae* and to find out whether a commission of crimes under international law could be considered as an exception to functional immunity.

The first chapter of the thesis is devoted to defining the basic concepts, which are jurisdiction and state officials. In the context of jurisdiction, the work deals mainly with extraterritorial jurisdiction with emphasis on universal jurisdiction. Furthermore, the definition of the term state official, their responsibility in international law and crimes under international law is approached. The following second chapter deals with the institute of immunities of state officials. This part of the thesis defines the concept of immunity, its purpose and function. Afterwards proceeds to the division of two types of immunity, ie immunity *ratione personae* and immunity *ratione materiae* and their theoretical aspects, specifics and differences. The third main chapter of the thesis examines the exceptions to the immunity *ratione materiae*. In particular, the existence of exceptions to functional immunity in favor of crimes under international law, in particular under customary law and the work of the International Law Commission in the context of Article 7, is discussed.